

200 RSD BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

VREME

27. septembar 2012.

broj 1134

Politika
nacionalnih simbola
Čije su kosovske
ulice i trgovi

INTERVJU: DRAGAN ĐILAS
ZAMERAJU
MI ISTO ŠTO I
ĐINĐIĆU

Izvodi iz knjige nobelovca Pola Krugmana ► Okončajte ovu depresiju, odmah

Delta City Champion Challenge

28. septembar od 15 h - STRONG CHALLENGE

- Turnir snage i izdržljivosti
- Kettlebell Lifting takmičenje

29. septembar od 15 h -

**TURNIR U OBARANJU RUKE
TESLA CHALLENGER**

30. septembar od 12 h -

- MMA borbe u amaterskoj (početak 12 h)
i semi-pro (početak 20h) konkurenciji

Prijavite učešće na jednom od turnira na Delta City info-pultu, do 26. septembra, uz lični dokument.
Učešće je besplatno, a broj mesta je ograničen. Pobjednike turnira očekuju vredne Champion i Ultimate Nutrition nagrade.
Rezervacija karata za Tesla Challenger možete preuzeti na Delta City info-pultu, do 26. septembra, uz lični dokument.

Telefon info-pulta za informacije:

+ 381 11 2203 624
+ 381 65 2203 600

TESLA
CHALLENGER

ULTIMATE
NUTRITION
The Future of Sports Nutrition®

Champion
AUTHENTIC ATHLETIC APPAREL

www.deltacity.rs

DeltaCity

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Sevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Anđić (*foto@vreme.com*),
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Sonja Čirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović,
Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević,
Nebojša Grujić (*kultura@vreme.com*),
Andrej Ivanji (*svet@vreme.com*),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (*medjuvreme@vreme.com*),
Zoran Majdin, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Tamara Nikčević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić (*strip@vreme.com*),
Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić,
Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (*arhiva@vreme.com*)
Jelena Mrđa (*foto@vreme.com*)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović,
Tanja Stanković, Vladimir Stankovski,
Slobodan Tasić; **korektori:** Ana Čuk, Marija
Halupka, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković,
Ivana Smolović; **daktilograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje

<http://www.vreme.com>

Marija Vidić (urednica)

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

(*prodaja@vreme.com*)

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

(*marketing@vreme.com*)

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: *redakcija@vreme.com*

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 **Intervju:** Dragan Đilas,
zamenik predsednika Demokratske stranke

16 **Reagovanje:** Ko je i kako upropaštavao politiku

18 **Intervju:** Ethan B. Kapstein, šef katedre
za političku ekonomiju na međunarodnoj
poslovnoj školi INSEAD

20 **Urbanizam: Legalizacija po Velimiru**

23 **Obrazovanje za XXI vek:** Obrazovanje za decu

31 **Milovan Drecun, predsednik Odbora za KiM:**
Dosledna nedoslednost

32 **Dolazak Nika Vujičića:** Kroz osmeh i Boga

34 **Iz knjige nobelovca Pola Krugmana:**
Okončajte ovu depresiju, odmah

40 **Nuspojave:** Istorija nasilja

42 **Intervju:** Erwin H. Hofer,
ambasador Švajcarske u Beogradu

47 **Lisica i ždral:** Moji bulevari

48 **Ljudi i vreme**

KULTURA

50 **Politika nacionalnih simbola:**
Čije su kosovske ulice i trgovci

54 **53. Oktobarski salon:**
Instalacije, bombone i prljav veš

57 **Reč o delu**

58 **TV manijak:** Plaćeni termin

SVET

60 **Kinesko-američki odnosi:**
Mandat neba i tri hiljade milijardi dolara

MOZAIK

66 **Muški život:** Piće

67 **Nauka:** Granice planete

75 **Pošta**

76 **Strip:** Glas (2)

78 **Vreme uživanja:** Oguglanje

Naše subjektivne slabosti ćemo prevazići – skratimo postupak za izdavanje dozvola i time olakšati svima koji sopstvenim sredstvima žele da reše svoj stambeni problem

Piše: Zoran Majdin

U okviru ovogodišnjeg Oktobarskog salona, pored ostalog, u staroj bombondžinici u ulici Gavrila Principa dvoje stranih umetnika Wolfgang Kraus i Silvija Lorenc praviće bombone i prodavati ih "kao simbole dobrog života", kako kažu. Isti autori će u starom vešeraju prati veš umetnika s ciljem da se očisti umetnik za stvaranje nove umetnosti

Piše: Sonja Čirić

Međusobno nerazumevanje i obostrani ekonomski interes. Zapadna demokratija i kineski seoski izbori. Jeftin juan i skup dolar. Trvenja u južnom Pacifiku zbog povećavanja vojnog prisustva Amerike i kako je došlo do toga da Kina i SAD ne mogu jedna bez druge

Piše: Sanja Radović

Na naslovnoj strani: **Milovan Đilas**
Foto: **Milovan Milenković**

Revolucije uvek imaju jasne ciljeve – svrgavanje diktatora, bolji život, pravednije društvo... Tako bar piše na parolama, to govori i šuma stisnutih pesnica. Ali, ono što ne piše jače je od ciljeva pobunjenih i kotrlja se iza njih: stalni uticaji velikih sila, sukobi interesa, različitost ideja kako izvesti revoluciju... Ova saplitanja na stazi revolucije prikazao je naš ilustrator karikaturom Revolution, nagrađenoj na međunarodnom festivalu Aydin Dogan u Istanbulu.

Karikatura: Vladimir Stankovski

27/9/12 - 3/10/12

prognoza vremena

25/09/12
<http://www.meteos.rs>

min°C	max°C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	18 32	20 33	19 33	16 24	12 22	12 24	14 26	
Vojvodina	15 32	16 33	17 31	15 23	10 22	9 23	12 25	
centralna i južna Srbija	14 32	15 33	16 33	16 29	12 24	9 25	10 27	

Prva četiri dana nepovoljnija biometeorološka situacija uz povremene tegobe kod meteoropata. Hronični bolesnici treba da izbegavaju aktivnost na otvorenom u najtoplijem delu dana zbog visoke temperature.

Od ponedeljka povoljnije vreme uz izostanak tegoba uzrokovanih meteorološkim prilikama.

broj nedelje

70

Studije koje su rađene u EU, gde je obavezno da se na vozilima pale dnevna svetla, pokazale su da od pet do deset odsto više ljudi u saobraćaju pogine ukoliko su preko dana farovi ugašeni. "To znači da bi u Srbiji poginulo od 35 do 70 ljudi godišnje više ukoliko se ovaj propis ukine", izjavio je za "Blic" Damir Okanović iz Komiteta za bezbednost saobraćaja.

foto: Aleksandar Stojanović

LJUDSKA PRAVA

Za bolji život izbeglica i azilanata u Srbiji

A. S. A. je Iračanin sa dve fakultetske diplome, inženjer hortikulture, koji je 2008. godine došao u Srbiju. On je sa svojom porodicom pobeo od rata i strahota koje su ih zadesile u Iraku, ali na sirijskoj granici je samo on uspeo da nastavi dalje. "Iz Bagdada sam pobeo pre nekoliko godina, svaki dan sam gledao kako ljudi ginu od granata i bombi. Među njima je mogao biti i moj sin, koji je srećom preživeo eksploziju bombe na ulici. Sve o čemu smo sanjali u Iraku i za šta smo se borili čitavog života Amerika i Evropa su nam oduzele pod izgovorom uvođenja demokratije. Demokratija kakvu mi poznajemo je Iračanima donela na stotine mrtvih dnevno, nemaštinu i glad", ispričao je sa teskobom. Pedesetpetogodišnji A. S. A. je bio jedan od govornika na konferenciji koju je 21. septembra organizovalo udruženje CBMM (Jačanje kapaciteta institucije Republike Srbije za upravljanje migracijama i reintegraciju povratnika). Tema o kojoj se diskutovalo bila je i donatorska konferencija u Sarajevu gde je u aprilu ove godine prikupljeno oko 300 miliona evra, što je oko 60 odsto donatorskih sredstava potrebnih za stambeno zbrinjavanje najugroženijih izbeglica u Srbiji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Crnoj Gori. Period implementacije pomoći koja je do sada prikupljena za raseljena lica u Srbiji trajeće pet godina. Ovim novcem će rukovoditi Banka za razvoj Saveta Evrope. Monitoring na terenu sprovode OEBS i UNHCR.

Evropska unija je obećala da će u narednih pet godina obezbediti i ostatak novca koji je potreban kako bi se dodelio krov nad glavom za još 27.000 izbegličkih porodica. U Srbiji živi 66.408 lica sa statusom izbeglica. Interno raseljenih lica na teritoriji naše zemlje ima oko 210.000. Više od 250.000 lica je steklo državljanstvo Republike Srbije što predstavlja najveći proces integracije u Evropi. Na konferenciji je takođe bilo reči i o pravima azilanata koji su zbrinuti u dva centra za azil: Banji Koviljači i Bogovađi. Za tražioce azila moraju se obezbediti smeštaj, socijalna i zdravstvena zaštita. Prema Zakonu o azilu koji je usvojen 2008. godine, za zbrinjavanje u ova dva centra se dnevno izdvaja 7000 evra. Taj novac se koristi za hranu, lekove, higijenska sredstva. Jelena Marić iz Komesarijata za izbeglice Republike Srbije apelovala je na medije da temeljno prate situaciju azilanata u Srbiji i da pre svega ukažu na potrebu ovih ljudi za razumevanjem i dobrodošlicom. Iračanin A. S. A. kaže da ljudi u Srbiji imaju prelepu dušu i ovom prilikom se zahvalio svima koji mu nisu zatvorili vrata kada mu je pomoć bila najpotrebnija. "Ja sam odabrao Srbiju kao zemlju konačnog odredišta jer sam posetio Jugoslaviju pre 25 godina. U Srbiji je ostala jugoslovenska duša. Moja četiri brata su ovde studirala, a ja sada čekam papire kako bih mogao da ostanem, da živim bezbedno sa svojom porodicom."

S. ZRNIĆ

► novogovor

Projekat X

U holandskom gradu Harenu, u blizini Groningena, jedna tinejdžerka je preko Fejsbuka pozvala prijatelje na proslavu svog 16. rođendana, a prijatelji su pozvali svoje prijatelje, pa je uručeno 30.000 poziva.

Klikom miša stečeni prijatelj na Fejsbuku je očito nešto mnogo neodređenije od prijatelja u klasičnom značenju – nekoga ko je odan do groba, a od groba svako na svoju stranu, ko je privržen, ko je soihlebnik, solojednik; daleko je i od prijatelja koji je sinonim za ljubavnika, švalera (fr. *shevalier*), hausfrojnada (nem. *der Hausfreund*), a još dalje od srodnika po mleku, po ženidbi ili udadbi – prijašina, prijana i prijaka.

Globalno selo je veće od vašeg malog mesta, mreža je šira, a veze su labavije.

Nekoliko veb-sajtova je reklamiralo tu Fejsbuk žurku. Pojavile su se majice s natpisom "Projekat X Haren". Bilo je video-klipova na Jutjubu...

U Haren, gradić sa oko 18.000 stanovnika, došlo je između 3000 i 5000 Fejsbuk prijatelja. Policija je evakuisala slavljenicu i pokušala da raščisti njenu ulicu, ali je zasuta kamenicama, flašama, biciklima i saksijama za cveće. Rezultat: spaljeni automobili, opljačkane i demolirane radnje, nekoliko desetina povređenih, 34 uhapšena i šteta od milion evra.

U Hjustonu u Teksasu tinejdžeri su tokom slične žurke demolirali pola miliona dolara vrednu kuću od 4000 kvadratnih metara. U pozivu za zabavu bila je slika prozora te kuće s natpisom: "Razbij me!". Sledili su uputstvo. Ludovalo se, pa i pucalo, a jedna osoba je izgubila život.

Jedan izveštač je pitao učesnike: "Zašto?"

"Projekat X", glasilo je odgovor.

Projekat X (Project X) je filmska komedija iz marta 2012. snimljena u stilu "filma istine", ispričana iz vizure jednog od učesnika o tome kako neka kućna zabava tinejdžera izmiče kontroli. Film je kritika loše ocenila – zbog viška mizoginije (muškog seksizma i mržnje prema ženama) i uzdizanje "duha nevaljalih". Neki kažu da je to *Animal house* (film iz sedamdesetih) ajfon generacije (iPhone generation). Medijski izveštaji kažu da je u Nemačkoj, Australiji i u SAD fenomen "dečjeg cunamija" (divljanje po ulicama), dopunjen divljim žurkama organizovanim po uzoru na Projekat X (Project X copycat).

Nije novo to da tinejdžeri, imitirajući loše uzore, ili sami od sebe, u grupnoj zabavi ponekad zapadnu u amok (kod Malajaca, stanje kada nekoga obuzme duh zlog tigra) i da im se događaji otmu kontroli. O tome uostalom govore i sinonimi našeg starog žargonskog izraza žurka (od francuskog *jour fixe*, dan prijema): tulum, dernek, kopa-nje, rusvaj, džumbus, kupleraj, haos, dar-mar, fertutma, smak sveta, pičvajz.

Stariji za takvo ponašanje uzalud koriste žigošuce izraze raspustan i raspanan...

Zašto to rade tinejdžeri u godinama kada im otkazuju kočnice, kada voze po zidu smrti, kada se ponašaju kao prirodna sila koja ruši sve pred sobom kao prolećne vode?

Odgovor na to pitanje znaju socijalni psiholozi.

Znaju ga i oni koji su prošli sito i rešetio, ali njihovo objašnjenje više nikoga ne interesuje.

MILAN MILOŠEVIĆ

Pametni telefoni i njihovi glupi računi

Nema ničeg goreg nego kada radost zbog nabavke novog gadžeta zameni ljutnja jer vam je isti napravio ogromne neprijatnosti. Upravo to se dogodilo mom poznaniku kada je dobio službeni "smart" telefon najnovije generacije. Naravno, požurio je da u njega stavi karticu, ne sluteći zlo. Aparat je zatražio ažuriranje, na šta je on pristao, ubeđen da ništa rđavo ne može da se dogodi. Naročito na službenom broju čija je potrošnja limitirana.

Avaj, već posle nekoliko minuta aparat je bio spreman za korišćenje, ali je broj blokiran jer je probio kredit, u ovom slučaju četverostruko!

Problem je u tome što moj poznanik nije odmah isključio mogućnost prenosa podataka mobilnom mrežom i ažuriranje obavio negde na bežičnom internetu. U tom slučaju cela operacija, inače neophodna, ne bi ga koštala ni dinara.

Ali, šta će vam pametni telefon ukoliko njegove mogućnosti možete da osetite samo kada ste kod kuće ili u kafiću koji ima vajerles mrežu? Suština je da vam je on na usluzi uvek, u kolima za navigaciju, prodavnicima za upoređivanje cena, na ulici kada pokušavate da pronađete adresu na koju ste se zaputili. Osećanje da ćete taj komfor skupo platiti čini da se osećate nelagodno i da počinjete da mrzite spravu koja bi trebalo da vas čini srećnim.

Problem je u zastarelim cenovnicima mobilnih operatera u Srbiji. Oni prenos podataka, kada je van ponudjenog specijalnog paketa, računaju po ceni od pedeset do šezdeset dinara po megabajtu (a šta je danas megabajt?). Tako da vas ažuriranje može koštati od petsto do deset hiljada dinara u zavisnosti od toga šta radite. Pritom se proces ne prekida kada vam istekne kredit, jer je u pitanju jedna operacija.

U specijalizovanim paketima megabajt je, slušajte ovo dobro, i do sto puta jeftiniji! Umesto pedeset, košta pola dinara. Takav raspon cena zvuči kao drastična kazna za neupućene, kao telefoniranje u inostranstvo sa hotelskog telefona, što je poznato kao notorna otimačina para.

Baš kao i korisnici, i mobilni operateri moraću da se prilagode tome da se pametni telefoni, ako to ime još uvek ima smisla, koriste drugačije nego dosadašnji, da je kod njih akcenat na megabajtima, a ne na minutima razgovora. U suprotnom razvijaće se mreže mreža (bežičnih) po gradovima gde će se korisnici kačiti na Vajber ili Skajp ignorišući operatere u potpunosti.

Dakle, neophodna je i reorganizacija paketa i smanjenje cene prebačenog kilobajta van paketa usluga jer su se vremena promenila.

No to nije jedina opasnost za onoga ko ispadne tupan zbog mudrog telefona. Mobilni operateri svuda u svetu promet podataka računaju brojeći pakete koje su poslali ka korisniku. Korisnikov telefon broji samo one koje je primio. Tamo gde je mreža slabija, ta razlika može da bude drastična, do te mere da telefon ne primi ništa, a operater mu pošalje svašta i to uredno zavede u troškove. Oni baš nesrećni plaćaću to po kaznenoj ceni a otrežnjene će biti bolno. Mnogi odlični telefoni dobiće tako status animirane dame koja na račun naivčine naručuje najskuplji šampanjac u dogovoru sa vlasnikom noćnog kluba. Umesto da nam budu pouzdani, stalni partneri, zbog čega su i izmišljeni.

foto: A. Andić

SLUČAJ ATELJEJA 212

Glumci ne štrajkuju

Glumci Ateljea 212 neće stupiti u generalni štrajk 1. oktobra, saopšteno je iz Skupštine grada nedelju dana nakon što je 25 zaposlenih najavilo da će štrajkom pokušati da smene Kokana Mladenovića, upravnika svog pozorišta. Da promene svoju nameru uticao je razgovor Dragana Đilasa, gradonačelnika Beograda, sa predstavnicima glumaca Goricom Popović, Darom Džokić, Anitom Mančić, Branimirom Brstinom, Nebojšom Ilićem i Gordanom Kičićem, na kome je dogovoreno da će po imenovanju gradskog sekretara za kulturu Sekretarijat formirati radno telo čiji će zadatak biti da do kraja oktobra uradi analizu stanja u pozorištu i predloži rešenje gradonačelniku i Skupštini grada Beograda, kao osnivaču pozorišta. Spor između većeg dela glumačkog ansambla i upravnika izbio je u javnosti pred kraj prethodne sezone, pre nešto više od tri meseca. Glumci su svoj stav da ne žele da sarađuju sa Mladenovićem i da traže njegovu smenu, obrazložili u 12 tačaka u kojima mu zameraju "samovolju, nadmenost, neukus, samoreklamerstvo, diletantizam, preziranje glumaca, sejanje zlog semena u ansamblu, za jedno sa svim trikovima za pravljenje uspeha – uspešnih, kao i neuspešnih predstava".

Kokan Mladenović javno odbija da ode iz pozorišta, traži da o tome odluči Skupština grada koja ga je i imenovala, dokazuje da glumci nisu u pravu već da im smeta njegov zahtev da savesno rade, optužujući ih da se deo njih ponaša kao da su slobodni umetnici iako primaju plate stalno zaposlenih. Nezadovoljstvo glumaca je koincidiralo sa premijerom politički provokativne predstave *Zoran Đinđić* u kojoj se, između ostalog, javno saopštavaju imena glumaca koji su odbili da učestvuju u tom projektu. Glumci tvrde da njihov zahtev za smenu Mladenovića nema nikakve veze sa predstavom. Protest glumaca rezultirao je zahtevom Dragana Đilasa da pozorišta koja finansira Skupština grada urade analizu funkcionisanja pozorišta. Ispostavilo se da je oko 400 evra zagarantovana plata stalno zaposlenih glumaca u pozorištima pod okriljem Grada, a da su za angažman van matičnog pozorišta, naravno u zavisnosti od renomea glumaca, plaćeni za pripremu predstave od 1000 do 2000 evra, dok za svako izvođenje predstave dobijaju između 70 i 150 evra. Tom analizom je otkriveno i ko od glumaca i koliko često radi.

S. ĆIRIĆ

Tako je suđeno

U nedelju je u stranačkom saopštenju naveo da je sa jednim gospodinom imao raspravu za kafanskim stolom, ali da nije bilo nikakvog fizičkog obračuna. U ponedeljak je tvrdio da nikoga nije napao, a u utorak priznao da je istukao čoveka i sa gnušanjem dao ostavku na mesto poslanika u Skupštini Srbije.

Nenad Čanak, lider socijaldemokrata Vojvodine, kako je u utorak objasnio novinarima, 23. septembra tukao je Pavla Lešanovića ispred kafane "Tako je suđeno", zato što ga je ovaj vređao, nazivao lopovom a čerku njegovog brata "dodirivao kao poslednju prostitutku". Što se pak Lešanovića tiče, Čanka je upoznao nekoliko sati pre incidenta, među njima nije bilo nikakve svađe, a napadnut je ispred kafane kada je kretao kući. U urgentnom centru konstatovane su mu povrede lica, podlivi i ugruvanost.

U nedelju je među prvim reagovao gradonačelnik Novog Sada Miloš Vučević, osudivši brutalno prebijanje. Vučević je ste pozvao policiju da što pre rasvetli slučaj,

ali sudeći po njegovoj izjavi, on je još tada znao da Čanak jeste tukao Lešanovića i nije propustio priliku da to dovede u vezu sa tim da je "Beograđanin Pavle Lešanović bio predmet još neviđene torture lidera jedne stranke i njegovog obezbeđenja, verovatno iz razloga što nasilnicima nije bilo po volji njegovo vannovosadsko poreklo". Čak je i predsednik parlamenta Nebojša Stefanović u nedelju znao da je Čanak "i više nego aktivno učestvovao u nemilom događaju", a oglasila se i "Nova Srbija" sa zahtevom da se izvrši hitna reakcija istražnih organa i pitanjem da li će sud u ovom, reagovati kao i u slučaju njihovog lidera Velimira Ilića (sud je, podsetimo, presudio da Ilić mora da plati odštetu od 1.380.000 dinara zbog napada na novinara Vladimira Ješića).

Što se Nenada Čanka tiče, ostavku na mesto

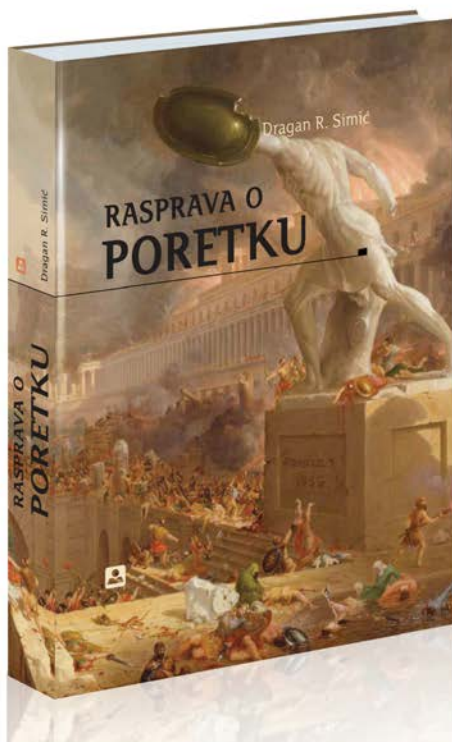

foto: Tanjug

poslanika je podneo jer ga parlament, koji je kako se izrazio, sigurna kuća za ratne zločince, poput Ratka Mladića i one poput Miladina Kovačevića, nije uzео u zaštitu zbog incidenta koji se desio u Novom Sadu i što su neki "već izrekli presudu u javnosti pre ikakvog sudskog postupka". Ostali razlozi

su da ga ne bi prozivali da će se pozivati na poslanički mandat u sudskom postupku. Predsednik skupštinskog Odbora za administrativno-budžetska i mandatno-imunitetska pitanja Zoran Babić, međutim, objašnjava da ostavka koju je Čanak podneo na pisarnici Skupštine Srbije ništa ne znači, jer prema Zakonu o izboru narodnih poslanika, poslanik lično podnosi ostavku, overenu kod nadležnog organa za overe, predsedniku Skupštine Srbije u roku od tri dana od dana overe, što Čanak još nije učinio.

J.L.

55 ГОДИНА
1957-2012

ЗАВОД ЗА УЧЕЊЕ
Књига знања

Драган Р. Симић

РАСПРАВА О ПОРЕТКУ

Расправа о поретку као рапсодија о поретку

Књига „Расправа о поретку“ професора Драгана Симића може се с добрим разлозима сматрати неком врстом пионирског подухвата. Симић управо полазећи од суптилног разликовања „природног стања“ од „друштвене детерминације“, од противстављања хаоса и поретка – истражује његову судбину како у најстаријим цивилизацијама, у раскошној духовној заоставштини античког и византијског света и далекоисточној традицији, тако и у великим религијским и спекулативним системима класичног идеализма, све до актуелних „промишљања у новијим филозофијама историје“.

Извод из рецензије академика САНУ проф. др Слободана Грубачића

БЕОГРАД

Обилићев венац 5
тел. 011/2638-405
Краља Милана 19
тел. 011/3235-409

Косовска 45
тел. 011/3227-088
Палмотићева 1а
011/3224-706

Вукасовићева 50
тел. 011/3594-835
BELVILLE, Јурија Гагарина 14к
тел. 011/630-22-27

НОВИ САД
Сремска 7
тел. 021/662-4433

Матице српске 1
тел. 021/417-625

НИШ
Трг краља Александра 3
тел. 018/511-428

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
Владе Петковића 1
тел. 028/425-111

Intervju: Dragan Đilas, zamenik predsednika Demokratske stranke

Zameraju mi isto

Što i Đinđiću

Demokratska stranka je došla u potencijalnu situaciju da 7. maja, pa onda 21. maja može da predloži predsednika vlade, ali je Boris Tadić odlučio da on bude premijer a ne ja. Tačno je, pričali smo o mestu premijera. Rekao sam tada predsedniku države i stranke da ja hoću da budem premijer kada premijer zaista bude premijer i da ne želim da budem predsednik vlade a da je zaista ne vodim već da služim za ukras

“**N**adam se da sam ti pomogao ovim.” Ovako počinje posljednji pasus propratnog pisma Gorana Vesića, bivšeg funkcionera Demokratske stranke Draganu Đilas, objavljenog 25. septembra u “Danasu”. Kako tvrdi ovaj list, Vesić je za Đilas, po narudžbi, napisao “Manifest novih demokrata”, programski dokument sa ciljem da mu posluži u preuzimanju predsjedničke funkcije u Demokratskoj stranci ili kao baza za formiranje nove političke partije. Teško da se Vesić nadao da će pomoći Đilas. Baš naprotiv. Možda ne treba sumnjati da je i pismo i “Manifest” poslao Đilas, ali više je gotovo nevjerovatno da bi zamjenik predsjednika Demokratske stranke angažirao Vesića za bilo što; isuviše je duga istorija njihovih sukoba. Pismo i “Manifest” nisu bili tema ovog intervjua pošto su objavljeni kasnije, ali je sam Đilas u toku razgovara pomenuo Vesića kao čovjeka bez moći i uticaja u stranci koju, zajedno sa još nekim drugima, nastoji da iskoristi sadašnje sukobe u vođstvu demokrata. Zato pismo i “Manifest” treba tako i tretirati, odnosno kao značajan doprinos metodama i taktikama u političkim obračunima. Inače, Đilas je još prije mjesec dana demantirao da mu Goran Vesić piše program i strategiju djelovanja.

Ali, situacija u Demokratskoj stranci nakon prelaska u opoziciju i pred stranačke izbore i te kako su tema ovog intervjua.

“Demokratska stranka je opozicija na nivou cele Srbije osim u nekoliko gradova, lokalnih samouprava i u Vojvodini. Ne mislim da smo toliko loše prošli na sam dan izbora, već da smo izgubili vlast zbog pogrešne politike posle njih.

Svaka stranka u takvoj situaciji uđe u fazu preispitivanja: ako smo zaista prihvatili poruke koje smo dobili od građana, onda se u ovoj fazi moraju definisati neke stvari, mora da dođe do promena, do reformi i da se okrenemo budućnosti. Upravo na taj način ja vidim sve što se dešava u Demokratskoj stranci od 20. maja – zapravo od 6. maja – pa do danas”, kaže za “Vreme” Dragan Đilas.

“**VREME**”: U tom kontekstu, da li ćete biti kandidat za predsjednika Demokratske stranke na partijskoj Skupštini 9. novembra?

DRAGAN ĐILAS: Da biste bili kandidat za predsjednika, moraju da vas predlože odbori Demokratske stranke. Svako ko danas sam sebe kandiduje ne poštuje stranačku organizaciju i njenu proceduru. Kad odbori budu rekli šta misle ko treba da bude kandidat za predsjednika Demokratske stranke, ja ću tek tada moći da donesem odluku.

Da li vas u ovom trenutku pojedini odbori predlažu za kandidata za predsjednika

Demokratske stranke?

Po Statutu stranke potrebno je da Predsedništvo donese odluku o formiranju-organizacionog odbora i tek tada bi trebalo da započnu formalne izborne radnje. Međutim, neki odbori u Srbiji već su kandidovali Borisa Tadića za predsjednika, a verovatno ima i još nekih drugih kandidata. U svakom slučaju, ja u ovom trenutku ne smatram da je u Demokratskoj stranci otpočela izborna procedura, tako da se odgovor na vaše pitanje može dati tek za sedam dana.

Mnogi ljudi u stranci govore o potrebi promjene programa. Boris Tadić, na primjer, govori o potrebi da treba jače naglasiti socijaldemokratsko opredjeljenje. Kako vi vidite program Demokratske stranke?

Program Demokratske stranke je dobar. Možda i treba da promenimo neke stvari u dosadašnjem programu, ali nas on ni do sada nije ometao da postignemo bolje rezultate. Jednostavno, mi se u praksi nismo pokazali ni kao dovoljno iskreni a ni kao dovoljno uspešni zaštitnici onih koje bi, pre svega, kao stranka levice trebalo da zastupamo. Naravno, to su svi građani, ali i gubitnici tranzicije, srednja klasa itd. Sama po sebi izmena programa ne znači ništa. Ono što je nama potrebno jeste ozbiljna reforma cele stranke, ceo jedan program društvenih reformi, novi ljudi koji će to realizovati i dinamika u kojoj ćemo te ciljeve dostići. Sve ostalo je nečiji alibi i gubljenje vremena. ▶

Nama su potrebne konkretne promene.

A koliko je Demokratska stranka zaista partija leve?

Pozicija Demokratske stranke se zna: to je od centra ka levi. Ja sam čovek koji duboko veruje u ideje socijalne pravde, posebno sada u ekonomskoj krizi. Sama Demokratska stranka počela je kao visokointelektualni kružok, pa prešla u fazu liderske stranke u jednom buntu i pobuni naroda i, na kraju je, kao velika stranka zaista, realno-istorijski, promenila Srbiju. Zasluge za tu, poslednju fazu koja traje već desetak godina, pripadaju Borisu Tadiću. Međutim, činjenica je da se svet promenio. Ideološki predznaci neretko su nešto poput pobrkanih lončića: u današnjem svetu negde desnica uspešnije zastupa prava radnika nego levica; negde kapitalizam primenjuje potpuno socijalističke recepte; u Americi se desilo doskora nezamislivo da država pomaže banke... Svedoci smo i saradnje i ljutih političkih protivnika u raznim zemljama. Smatram da mi kao stranka treba da utvrdimo šta je to korisno za Srbiju i njene građane i sklon sam da u toj tački namerno zaboravim na imena drugih stranka. Ili, preciznije: kao u Beogradu da kažem – prošli su izbori, idemo zajedno da radimo, pustimo to ko je došao iz koje stranke i hajde da napravimo neki rezultat. Takva saradnja, svakako, nije moguća sa svim strankama, ali je moguća sa većinom. Demokratska stranka će uvek biti socijaldemokratska stranka. Nikad to ne smemo smetnuti s uma kao ni činjenicu da smo danas realni zastupnici polovine građana Srbije koji nisu glasali za ovakvu vladu. Ali mi čutimo! U protekla četiri meseca Demokratska stranka čuti! To me ljuti jer ljudima ostajemo dužni odgovore koji oni traže od stranke koja ima socijaldemokratsku orijentaciju; ljudi od nas traže da postavimo putokaze, da ih zaštitimo, da ulijemo realnu nadu da je moguća drugačija Srbija od ove kako danas izgleda.

Zašto demokrate čute?

Danas Demokratsku stranku čine dve grupe ljudi. Jedni su zahvaljujući dobrim izbornim rezultatima ostali na funkcijama na kojim su bili i pre toga poput Bojana Pajtića, pa gradonačelnika Leskovca i Užica i mnogih drugih opština i gradova uključujući i Beograd. Mi imamo konkretan posao za koji su nas građani izabrali i ne bi bilo fer da potrošimo svoje radno vreme samo na Demokratsku stranku. Demokratska stranka ima svog predsednika i smatram da je on čovek koji treba da diktira ton stranci svojim istupanjima, pojavljivanjima u

medijima i saopštenjima. Samo jednom sam u protekla četiri meseca javno istupio kao zamenik predsednika stranke: tražio sam da stranka počne da funkcioniše, da dajemo predloge, da kada kritikujemo istovremeno predložimo i rešenje... Na primer, smatrao sam da smo kad je vlast menjala Zakon o guverneru Narodne banke Srbije bili dužni da predložimo da se guverner bira sa dvotrećinskom većinom; na taj način bismo ojačali nezavisnost te institucije. Nije ideja da samo kritikujete i raspravljate se u parlamentu – ideja je da ponudite predlog kako nešto da se reši. Mislim da

je priča “ovi ništa ne valjaju, a mi smo super” postala besmislena.

Šta kažete na kritike nekih ljudi iz stranke, pa i Borisa Tadića da ste pragmatičan čovek bez ikakve ideologije?

Kažem da vatreni ideolozi obično skrivaju svoje neuspehe velikim parolama. Meni danas zameraju iste stvari – izvinjavam se na poređenju – koje su zamerali i Zoranu Đinđiću pre skoro dvadeset godina: da će pustiti tajkune u stranku, da nema ideologije itd. Na to uvek odgovaram da ideologija jeste skup ideja i očekivanja, ali i akcije, prakse i rezultata. Polovično shvaćena ideologija ne otvara radna mesta, ne hrani gladne i ne unapređuje društvo. Praktično, Demokratska stranka i danas ponavlja stari sukob koji postoji još od razlaza između Zorana Đinđića i Dragoljuba Mićunovića – a to je sukob između predsedničke ideologije i premijerske prakse. U vreme krize, smatram

da stranka treba da bude vođena premijerski; u vreme stabilnosti, državnicima koji vode stranku imaju prednost jer tada ima vremena i da se procenjuje tri puta i da se polako donose odluke... U vreme krize, ovoj zemlji treba premijer; u vreme krize praksa ima prednost nad teorijom, stvaraoci nad teoretičarima, radnici nad činovnicima, privrednici nad političarima i premijeri nad predsednicima. Ovo je vreme kada se mora donositi mnogo odluka i uspešni ste ako donosite više dobrih nego loših odluka. Ali ovo nije vreme čekanja jer nam to okruženje ne dopušta. Ako mogu da budem toliko

slobodan da kažem: ideje leve kojima Demokratska stranka pripada – a to je naša ideologija – u protekle četiri godine primenjivane su u praksi u Beogradu. Rekli smo hajde da vidimo koji su to slojevi u uslovima krize najugroženiji, kako da finansiramo plate trudnicama, kako da pomognemo porodicama i penzionerima, kako da omogućimo svakom zaposlenom roditelju da ostavi dete u vrtiću po ceni od jedne petine tržišne cene... Ideologija se sprovodi u praksi, a ne mahanjem papirima i ritualnim zaklinjanjima.

Da se vratimo na rezultate izbora: Boris Tadić je rekao da je predlagao da se odmah pređe u opoziciju, ali da je Predsedništvo stranke zahtevalo da pregovara o formiranju vlade i da on bude premijer. Kakav je bio vaš stav?

Mi smo napravili veliku grešku jer smo još sedmog maja mogli da formiramo vladu bez

ikakvih problema; mi to nismo uradili jer smo želeli da sačekamo drugi krug predsedničkih izbora. Predsedništvo se sastalo 21. maja, uveče, dan pošto je predsednik Tadić rekao da se povlači. Na tom sastanku je bilo više kandidata za predsednika vlade da bi u jednom trenutku ljudi koji nisu članovi ovog tela, poput Srđana Šapera, predložili Borisa Tadića za premijera. Pošto on to nije odbio, Predsedništvo ga je podržalo kao svog predsednika i čoveka koji je osvojio milion i po glasova da otpočne pregovore sa SPS-om o formiranju vlade. Nije postojao nijedan razlog da Demokratska stranka koja je u toku krize na izborima imala samo dva posto manje glasova od najveće

i stranke da ja hoću da budem premijer kada premijer zaista bude premijer i da ne želim da budem predsednik vlade a da je zaista ne vodim već da služim za ukras.

O tome se razgovaralo prije izbora?

Tako je. Ja sam se u toj situaciji opredelio da budem kandidat za gradonačelnika i stao pred Beograđane da ocene šta sam i kako radio sa svojim timom.

Da li sam dobro razumio – Boris Tadić vam je prije izbora nudio mjesto premijera, a vi ste to odbili?

Još jednom vam kažem: nekome dajete mogućnost da bude premijer tek posle izbora ako imate većinu u Skupštini; ne možete nekome

znaju i političari, ali ne žele da primenjuju. U Beogradu vlast nije funkcionisala po stranačkom ključu, nego po tome da li neko radi svoj posao dobro ili ne. Broj ljudi koji je smenjen sa funkcija u Beogradu u protekle četiri godine veći je nego u celoj Srbiji ukupno. Ja sam tada, posle izbora, rekao da nema razloga da svi oni koji dobro rade – jer ti ljudi su profesionalci, a ne na političkim funkcijama – ne nastave da i dalje obavljaju svoj posao. Oni ljudi koji su najbolji za Beograđane ne mogu a da ne budu najbolji i za mene, kao prvog čoveka Demokratske stranke u Beogradu. I mnogi od tih ljudi su ostali.

Međutim, Demokratska stranka ipak nije uspela da formira vladu...

Boris Tadić je vodio te pregovore. Ja sam dobijao informacije... Mislim da je najbolje da o nečemu u čemu nije uspeo govori Boris Tadić. On je imao mandat da napravi vladu, a ne ja.

Kakve informacije?

Problem je bio ko će biti premijer – Boris Tadić ili Ilica Dačić. Problem je bio i loš odnos Borisa Tadića i Mladana Dinkića. Očigledno je da je to bilo preveliko opterećenje i preveliko breme da bi pregovori bili uspešni. Smatram da je za Srbiju dobro da Demokratska stranka bude u vladi, ali sa novim ljudima. Mnogi kađrovi koje smo mi postavili na pojedine funkcije nisu dobili poverenje građana i mislim da je ovo bila šansa da Demokratska stranka nastavi da vodi koalicionu vlast sa novim ljudima. Na kraju smo dobili jednu neverovatnu situaciju: sve stranke koje su s nama bile u vladi i dalje su u vladi samo što je umesto nas ušla Srpska napredna stranka. Ako sada kažemo, “jedino smo mi dobri, a ti ljudi su loši” – to teško pije vodu. Ima sigurno krivice i kod nas, ali i više kod bivših koalicionih partnera koji nisu iskreno izneli svoje zahteve, tako da pregovori nisu uspeali da dobiju zamah i da budu uspešno dovedeni do kraja.

U čemu je razlika u odnosu na 2008, kada je Demokratska stranka formirala vladu na bazi postizborne koalicije?

Srpska napredna stranka je formirala vladu zato što je na izborima dobila funkciju predsednika Republike. Sportskim rečnikom rečeno: solidno smo odigrali devedeset minuta, ali je na samom kraju Bajaković skrivio penal i nas više nema na evropskoj fudbalskoj mapi. Imali smo, što kažu sportisti, aktivan rezultat. Onda smo se nizom pogrešnih odluka pretvorili od najvećih pobednika izbora od 6. maja u najveće gubitnike: stranka čiji kandidat vodi ▶

► **“Predsedništvo se sastalo 21. maja, uveče, dan pošto je predsednik Tadić rekao da se povlači. Na tom sastanku je bilo više kandidata za predsednika vlade da bi u jednom trenutku ljudi koji nisu članovi ovog tela, poput Srđana Šapera, predložili Borisa Tadića za premijera. Pošto on to nije odbio, Predsedništvo ga je podržalo kao svog predsednika i čoveka koji je osvojio milion i po glasova da otpočne pregovore sa SPS-om o formiranju vlade”**

opozicione partije i sa strankama koje su činile prošlu vladu ne napravi novu. Zato smo i glasali i dali podršku Borisu Tadiću da vodi pregovore i sastavi Vladu Srbije koja će biti najbolja za građane i adekvatna rezultatima parlamentarnih izbora.

Jednom davno ste izjavili da želite da budete premijer. Da li vam je Boris Tadić ponudio tu funkciju?

Funkcija kandidata za mesto premijera ne postoji. Mesto premijera nudite kada imate većinu u parlamentu i mogućnost da ga izaberete. Demokratska stranka je 2008. imala tu mogućnost i Predsedništvo se između Bojana Pajtića i Vuka Jeremića izjasnilo za Pajtića. Međutim, Boris Tadić je odlučio da premijer bude Mirko Cvetković. Demokratska stranka je drugi put došla u potencijalnu situaciju da 7. maja, pa onda 21. maja može da predloži predsednika vlade, ali je Boris Tadić odlučio da on bude premijer a ne ja. Tačno je, pričali smo o mestu premijera. Rekao sam tada predsedniku države

pre izbora da ponudite mesto predsednika vlade kada ne znate kakav će biti rezultat izbora.

Da li ste očekivali da će propasti pregovori o formiranju vlade koje je vodio Boris Tadić?

To je uvek opcija kod pregovara. Međutim, nisam video nijedan razlog da stranke koje su činile prošlu vladu – a imaju većinu u Skupštini, čak i veću nego u prošlom sazivu – ponovo ne budu na vlasti.

Odnosi Demokratske stranke i Ujedinjenih regiona Srbije bili su prilično zategnuti. Vi ste, odmah posle izbora 6. maja, izjavili da ćete zadržati kadrove URS-a u Skupštini grada uprkos tome što ova koalicija nije prošla cenzus u Beogradu. Da li je to bio avans u pregovorima za formiranje vlade Srbije?

Ne, nikako. U biznisu za koji me stalno optužuju otkako sam došao na vlast, vi možete da budete uspešni samo ako se okružite ljudima koji su bolji ili bar jednako dobri kao i vi. To

u prvom krugu predsedničkih izbora; stranka koja je dobila samo dva odsto manje glasova nego najveća opoziciona partija u uslovima krize kada se svugde u Evropi vlast menjala; stranka koja je pobedila u Beogradu i Vojvodini; stranka koja je pobedila ili bila druga u opštinama u kojima živi sedamdeset posto građana što je najbolji dokaz kvaliteta naših ljudi – e ta stranka je nizom pogrešnih odluka omogućila SNS-u da dođe na vlast. Mi nismo, uprkos ponudi koalicionih partnera, formirali vladu između dva kruga predsedničkih izbora jer su neki naši mudraci verovali da će to umanjiti šanse našem kandidatu. Zabranili smo, dalje, lokalnim organizacijama ne samo da prave koalicije sa SNS-om, nego da uopšte pregovaraju o koalicijama sa drugim strankama i tim ljudima koji se na lokalnu bavu političkom kako bi došli na vlast u svojoj sredini rekli smo da ne rade ništa nego da čekaju rezultate drugog kruga. Naravno, to su onda svi drugi iskoristili i tamo gde su SNS, URS i SPS formirali vlast, mi nismo mogli da očekujemo da će oni raditi za našeg kandidata na predsedničkim izborima. I na kraju, tri meseca nakon što se sve završilo, promenili smo odluku da se ne mogu praviti koalicije sa SNS-om na lokalnu i priznali grešku. Čija je odgovornost za sve te pogrešne odluke? I kako se ta odgovornost manifestuje kroz konkretne stvari u politici?

Boris Tadić je izjavio da su isti ljudi koji su insistirali da on bude premijer i da vodi pregovore, poslije od njega tražili da se povuče. Da li je mislio na vas?

Boris Tadić je, nakon mesec dana pregovora o vladi, došao na Predsedništvo i rekao da on ne može da ostane na mestu predsednika stranke ukoliko ne postane premijer. Tada je rekao da bi mu to bio drugi poraz i da on, u toj situaciji, ne može da nastavi dalje. Posle toga smo on i ja seli i razgovarali. Rekao sam mu da pošto je to njegov stav moramo da razmišljamo o budućnosti Srbije i Demokratske stranke, kojima je potreban Boris Tadić kao državnik koji je uradio mnogo drugih dobrih stvari; rekao sam mu i da moramo da uđemo u ozbiljnu reformu stranke i da se, naravno, mora naći mesto za njega, ali ne na političko-operativnoj funkciji jer kada ste bili predsednik Republike u dva mandata, a treći put izgubili na izborima, tada se više operativno ne bavite politikom. Smatrao sam da je to najbolje rešenje. Dakle, da na Programskoj skupštini prilagodimo statut i organizaciju stranke novim vremenima i da tek posle toga idemo na izbornu skupštinu.

Smatrao sam i da je to u skladu s onim što je rekao i sam Boris Tadić – a to je da ne treba da više bude predsednik Demokratske stranke. On je svoj stav promenio i mi smo danas u jednoj situaciji da Izborna skupština bude tek za dva meseca, da je Demokratska stranka glavna tema u svim medijima, da čaršija s nama ispira usta... Počele su borbe u samoj stranci... To nije dobro za Demokratsku stranku, a smatram da smo mi, kao partija levo od centra i sa puno kvalitetnih ljudi, potrebni Srbiji.

Prebacuje vam se i da ste mislili samo na vaš izborni rezultat u Skupštini grada, a ne i na rezultate predsjedničkih izbora...

Vredate ljude kada kažete da njihove glasove u vašu kutiju treba da donesu stranački aktivisti. Na ovim izborima građani nisu ocenji-

► **“U vreme krize, ovoj zemlji treba premijer; u vreme krize praksa ima prednost nad teorijom, stvaraoci nad teoretičarima, radnici nad činovnicima, privrednici nad političarima i premijeri nad predsednicima. Ovo je vreme kada se mora donositi mnogo odluka i uspešni ste ako donosite više dobrih nego loših odluka”**

vali kampanju Beogradskog odbora DS-a, već rad svakog od nas. Mi smo odlično prošli na lokalnu u Beogradu. Ne parlamentarnim izborima smo se provukli, ali je Boris Tadić izgubio od Tomislava Nikolića na predsedničkim izborima. Ja ne prihvatam ni ličnu ni krivicu beogradskog dela Demokratske stranke za izgubljene predsedničke izbore. Izgubio je onaj koji je bio osam godina predsednik jer predsednički izbori predstavljaju direktan odnos između kandidata i građana, a ne stranaka i građana. Kandidati, a ne stranke, dovode svoje pristalice na birališta. Ako je Borisu Tadiću lakše da optuži beogradski deo Demokratske stranke nego da se suoči sa voljom građana – neka

mu tako i bude. Ja sam ponosan na beogradske demokrate koje predvodi Aleksandar Šapić.

Što je opredijelilo izbore u Beogradu?

Na lokalnu ljudi su rekli: gledamo vas, majstori, šta ste uradili za četiri godine, kako je tada izgledao naš grad, a kako sada – i za svoje rezultate Demokratska stranka je u Beogradu dobila 36 odsto glasova. To nije bila, kako su je zvali, kampanja kontrasta. Na parlamentarnim izborima građani su ocenjivali vladu i, shvativši dubinu krize, a malo povučeni i uspesima u Beogradu, mi smo osvojili 25 odsto glasova. Boris Tadić je u prvom krugu u Beogradu pobedio Tomislava Nikolića – istina, samo za dva odsto – ali pobedio. Međutim, građani su ipak rekli da vlada nije bila dobra i da je predsednik Republike preuzimao mnogo odgovornosti za to i dobili smo izborni rezultat kakav smo dobili. Ponoviću još jednom: zvuči uvredljivo kada izađete i kažete da je stranka trebala da rezultate te vaše politike ubaci u vašu glasačku kutiju, odnosno da prenese rezultate lokalnih izbora. Nema tu šta da se prenese. Ne može da bude kriv aktivista koji je umesto dvadeset kuća obišao dvanaest da bi ubedio ljude da glasaju za Borisa Tadića. Danas za to postoje mediji i drugi načini. Naravno da ja mislim da je Boris Tadić bolji predsednik Srbije od Tomislava Nikolića. I uvek ću to misliti. Ali građani su odlučili, a na istim izborima su nam poručili i da Demokratska stranka treba da ostane na vlasti ali sa novim ljudima i sa novim metodama. Samo što mi nismo hteli da čujemo. Moramo da se zahvalimo ljudima koji su se mnogo okoristili od Demokratske stranke, koji nisu poštovali svoj posao, koji su mnogo bogatiji sišli sa vlasti nego što su u nju ušli – e to je naš unutrašnji dnevni red. Ja prihvatam posledice izbornog poraza Borisa Tadića kao kandidata Demokratske stranke, ali ne prihvatam krivicu za to.

Siguran sam da će se o ovome mnogo govoriti i na Izornoj skupštini Demokratske strane 9. novembra. Zbog čega ste bili protiv općih stranačkih izbora?

Zato što su delegatski izbori jednostavniji, operativniji i jeftiniji; zato što su na takvim izborima izabrani svi predsednici Demokratske stranke; zato što su mogli da budu održani u roku od trideset dana; zato što nismo morali da budemo tema kojom čaršija ispire usta; zato što se onda kampanja vodi kroz odbore, a ne kroz medije; zato što neke stvari koje postoje na Zapadu ne možemo tek tako da ovde primenimo; na kraju krajeva i ne znam koliko bi

Ljudi moglo da učestvuje na tim izborima zato što po našem statutu mora biti plaćena članarina – broj ljudi koji je platio članarinu deset puta je manji od broja članova. To su bili moji argumenti. Ne postoji nijedan drugi.

A da li će delegatsko odlučivanje omogućiti višim ešalonima stranke da nametnu svoje odluke?

Neće. To je skupština sa preko tri hiljade delegata. Imate, naravno, funkcionera, ali i preko 180 odbora koji određuju te delegate. Glasanje će biti potpuno tajno. Dogovorili smo se da nema nikakve kontrole, da nema slikanja imena zaokruženih kandidata mobilnim telefonima i sličnih stvari. Delegati će glasati onako kako smatraju da treba i oni će odlučiti kakvu ćemo politiku voditi u naredne četiri godine. Funkcioneri, istina, imaju pravo glasa, ali njihov glas je samo jedan glas. I ako mene pitate, upravo su obični članovi, oni koji su u stranku ušli iz ideala, ti koji žele promene i koji su protiv statusa quo – i u načinu razmišljanja i u načinu odlučivanja i u kadrovskoj politici.

Da li je moguća konfederalizacija Demokratske stranke?

Mene čini ponosnim što danas imam iste stavove kao Bojan Pajtić. Mada se i o njemu Boris Tadić izražavao negativno, reč je o čoveku koji je doktor nauka, profesor na Pravnom fakultetu i petnaest godina u politici; Vojvodina od kad je on vodi deo je Srbije koji se prosperitetno razvija. Ne možete da kažete da on ne zna ništa o politici ili da će stranka postati konfederalizacija Beograda i Vojvodine. Jer, prvi put na ovoj Izornoj skupštini Vojvodina neće imati zagarantovano potpredsedničko mesto. Ova zemlja mora da se izbori za to da na najvažnija i najodgovornija mesta dođu ljudi koji iza sebe imaju rezultat. Na kraju krajeva, ja sam stavio svoje ime na beogradskim izborima i pobedio; u Vojvodini to je uradio Bojan Pajtić i pobedio; u Srbiji je ime istakao Boris Tadić i izgubio.

Ima i primjedba Borisa Tadića o novim savezništvima u stranci, odnosno da se u stranačku borbu uključuju ljudi koji su godinama sjedili na klupi za rezerve zbog afere u prošlosti...

Ti ljudi su bili na nekim pozicijama u Demokratskoj stranci i činili centre moći 2003, ne vole Borisa Tadića jer im je on oduzeo taj uticaj.

Oni, svakako, imaju motiv zbog koga bi voleli da se promeni predsednik stranke. Ali, ti ljudi su prošlost. Oni više nemaju ni moć ni uticaj, niti će oni biti ti koji će da vode Demokratsku stranku u novim vremenima. Šta o njima misli stranka, ona je rekla još pre devet godina. Međutim, ti ljudi sada žele da se predstave kao bitni, pa imate pojavljivanja Zorana Živkovića, Gorana Vesića i ne znam koga sve još. Njihov glas danas u Demokratskoj stranci nema težinu niti mogu da na bilo šta utiču.

No da li postoje savezništva između ljudi koji su i te kako danas važni u stranci? Boris Tadić je rekao da je više puta bio preglasavan, da nije prvi put u manjini u samoj stranci, te da je još prije godinu dana mogao reći što će se desiti?

Ako je Boris Tadić tu aludirao na mene, onda me zaista čudi zašto je svuda govorio da ću ja biti predsednik Vlade Srbije i njegov naslednik na mestu predsednika Demokratske stranke. Ako je to video pre godinu dana, trebalo je to tako i da saopšti. Moja ambicija u politici je direktno povezana sa konkretnim poslovima i sa radom, a mnogo je manje bila stranački orijentisana. Danas imate situaciju u Demokratskoj stranci da su mnogo manje krivi oni koji su izgubili izbore na svim nivoima nego ljudi za koje

su građani glasali i koji su ostvarili izborni uspeh. Kako da ti ljudi budu krivi za poraz kandidata Demokratske stranke na predsedničkim izborima? Ne, upravo su to ljudi koji treba da direktno odlučuju u Demokratskoj stranci, jer ona više nikad ne sme da bude pod starateljstvom uskog kruga prijatelja i savetnika koji ne snose nikakve posledice kada se na izborima izgubi. Ja ću vam sada dati jedan podatak: u Beogradu bi pobeda Demokratske stranke bila mnogo veća da nije bilo negativne kampanje protiv Tomislava Nikolića. Naša su istraživanja pokazala da je velika većina muškaraca izašla na izbore, ali da četrdeset odsto žena nije, jer im se zgdila negativna kampanja i one su se povukle. A upravo među ženama Demokratska stranka je u Beogradu, prema svim istraživanjima, imala tri puta više glasova nego naši politički rivali. Ja ne prihvatam da za nas neko treba da glasa jer smo mi manje loši – to je defanzivna politika i dosta više toga; kada sam pokušavao da kažem da ne smemo to da radimo,

niko me nije slušao. Za nas u Beogradu, za Pajtića u Vojvodini i druge u Despotovcu, Užicu i Leskovcu ljudi su glasali zato što smo dobro radili svoj posao, a ne zato što smo bili manje loši od drugih.

Tko je odgovoran za tu negativnu kampanju?

Odgovorni su oni koji su vodili kampanju na republičkom nivou – od Tadića pa do onih koje je on postavio da odlučuju o kampanji. Ne mogu oni sada da se kriju, kao nema veze. Kako nema veze? Ima veze! Ko je odgovoran za to što je Tomislav Nikolić danas predsednik Srbije? Kolika je odgovornost Borisa Tadića, koji sam kaže da je pomogao u Nikolićevom političkom profilisanju? Pa super mu je pomogao – da ga pobedi! Nije posao predsednika Republike da pomaže opozicione partije u njihovom političkom profilisanju, već da vodi zemlju, a ako je u isto vreme i predsednik Demokratske stranke – da se bavi njenim sopstvenim interesima. Nemojte da mislite da smatram da je loše što je Srpska radikalna stranka sa svim njenim stavovima danas vanparlamentarna stranka. Mislim da je to dobro. Mislim takođe i da je politika Demokratske stranke – o čijoj potrebi promene programa sada govori Boris ▶

Tadić, mada ja tako ne vidim – danas ostvarila najveću pobjedu. Na ovim izborima od 6. maja ostvareno je ono što je Zoran Đinđić tražio od Srbije – a to je da bude proevropska zemlja, da se okrene Zapadu, da bude socijalno odgovorna. Danas u parlamentu od 250 poslanika sedi 230 koji se ili deklarativno ili suštinski za to zalažu. To je tekovina svih nas koji smo demonstrirali devedesetih i objašnjavali šta treba da se radi. To je očigledno pobjeda Demokratske stranke, ali je narod rekao – ponoviti još jednom – program je dobar, ali vi koji ste ga sprovodili na republičkom nivou niste bili dobri.

Da li se razmišljalo o velikoj koaliciji sa SNS-om?

Ne. Mi smo više puta u Demokratskoj stranci rekli da nećemo s njima da pravimo koaliciju. Činjenica jeste da ljude iz SNS-a, SPS-a i URS-a danas prima cela Evropa i ceo svet, i to najnormalnije. Ne možemo mi da vičemo da su oni za sve njih dobri, a da za Demokratsku stranku nisu dobri. Sve što smo uradili, najpre u vreme Zorana Đinđića, a onda i u vreme Borisa Tadića, uradili smo sa koalicionim partnerima: PDV smo uvodili sa Dinkićem, saradnju sa Hagom završavali sa Ivicom Dačićem... Ne mogu a da ne kažem da podržavam ono što Aleksandar Vučić u medijima govori kada najavljuje borbu protiv korupcije i kriminala, mada mislim da za to postoje i drugi načini. Uvek ću se zalagati za borbu protiv kriminala, jačanje institucija, za napuštanje te demagogije o davanju plata na način na koji se daju u velikim sistemima. Treba zaista otvoriti konkurse i reći: Coca-Cola plaća vrhunskog menadžera toliko – dajte da toliko platimo onog ko vodi EPS. Jer EPS je za Srbiju milion puta važniji od Coca-Cole. Ili bilo koja od tih naših velikih firmi. Dosta je demagogije i vreme je da se sa konkretnim problemima nosimo na konkretan način.

U javnosti se govori o paktu o nenapadnju između vas i Vučića. U cijeloj Srbiji se mijenja lokalna vlast – na primer u Novom Sadu – ali nema indicija da bi se to moglo dogoditi u Beogradu...

Vlast u Novom Sadu promenjena je na način koji je za mene potpuno neprihvatljiv, sa znatnim brojem odbornika koji su izbačeni iz svojih stranaka... Ispalo je i da su građani koji su glasali za Ligu socijaldemokrata Vojvodine na kraju glasali za SNS. Ne verujem u uspeh tih koalicija. Smatram da mandati, ako su dobijeni na proporcionalnim a ne na većinskim zbornim, pripadaju strankama jer će u suprotnom završiti na pijaci kao što se i događa. Situacija u

Beogradu je drugačija – mi u gradskom parlamentu sami imamo skoro pedeset odsto mesta. Zatim, u Beogradu smo na izbore izašli zajedno sa našim koalicionim partnerima i vezuju nas zajednička politika i rezultati. Siguran sam da veliki broj građana misli da se gradonačelnik direktno bira na tim izborima i zato veoma poštujem stav Aleksandra Vučića, koji je rekao da sam pobjedio i da on ne može biti gradonačelnik. A da li će oni u budućnosti pokušati da naprave novu većinu u gradskom parlamentu – ja to ne mogu da vam kažem. Mislim da ko god je išao protiv volje građana nije na kraju dobro prošao.

Aleksandar Vučić je prije tri mjeseca javno

► **“U biznisu za koji me stalno optužuju otkako sam došao na vlast, vi možete da budete uspešni samo ako se okružite ljudima koji su bolji ili bar jednako dobri kao i vi. To znaju i političari, ali ne žele da primenjuju”**

rekao da je Milici Delević ponudio mjesto ministra vanjskih poslova. Kakav je bio vaš stav u vezi s tim?

Ako smatramo da je Srbiji mesto u Evropskoj uniji, onda je dužnost nas demokrata da učinimo sve da na tom putu budemo što uspešniji. Milica je osoba za koju se svi slažu da je najbolja za taj posao. Ja sam smatrao da Demokratska stranka i ona sama treba da prihvate tu žrtvu i da sedi u vladi kojoj smo mi opozicija. Želim jasno da kažem: mi nismo opozicija evropskom putu Srbije; mi smo opozicija

lošim stvarima koje aktualna vlada radi. Zato sam se ja u svojoj pisanoj diskusiji Predsedništvu založio za to, a nije mi bilo lako, nemojte da mislite da mi je bilo lako. Aleksandar Vučić i ja smo najveći politički protivnici na političkoj sceni Srbije, mnogo veći nego Tomislav Nikolić i Boris Tadić. Već dva dana nakon izbora, kada sam video slike, mislio sam da su oni najbolji prijatelji. Vučić i ja nismo najbolji prijatelji. Imali smo u karijeri mnoge različite stavove, imamo ih i danas, ali postoje pojedine stvari u kojima imamo isto mišljenje. Smatram da je dužnost svih nas koji se bavimo politikom da uradimo sve što možemo da se u ovoj zemlji živi što bolje. Ako bi Srbija sa Milicom Delević

kao ministarkom spoljnih poslova išla brže ka Evropi, onda je Demokratska stranka trebalo da se žrtvuje i to prihvati bez obzira koliko bi mnogima, a posebno meni, bilo teško da takvu situaciju prihvate.

Između ostalog, Boris Tadić je rekao da neće dopustiti da se Demokratska stranka pretvori u poslovni klub. Kakav je vaš odnos prema krupnim biznismenima?

Kao prvo, zakon definiše odnos prema svima u ovoj zemlji, a ne odnos stranaka i pojedinih vlasnika krupnog kapitala. Da se razumemo,

ja te ljude poštujem kada zapošljavaju građane i kada preko njih dolaze ozbiljne strane kompanije u Srbiju. Ali oni za mene postaju tajkuni kada na osnovu svoje prirodno jake pozicije poželeva da ostvare zaradu na račun države. Ima puno ljudi u zemlji koji rade poslove na čijem kraju je država i koji oštećuju državu i državne firme praveći profit. E tu ja s njima ulazim u ozbiljan sukob. Moj odnos prema vlasnicima kapitala je sledeći: ko god od njih dođe i kaže da će zaposliti hiljadu ljudi u Beogradu – može da se preziva kako god hoće – ja ću ići s njim od šaltera do šaltera da što pre dobije sve što treba. Ali, ako mi smatramo da Luka Beograd pripada gradu, a ne Milanu Beku i

im i sama pomisao da bih mogao postati još nešto više u Demokratskoj stranci.

Koliki je uticaj vlasnika krupnog kapitala na Demokratsku stranku?

Mogu samo da kažem da niko na mene nema uticaj, osim mojih saradnika, i tu nemam šta da dodam. Mislim da ti vlasnici krupnog kapitala svesno prikazuju sebe važnijim i značajnijim u odnosu na političke partije nego što je to u realnosti.

Vi ste iz biznisa došli u politiku...

Mislite na to da sam napravio uglednu i dobrostojeću regionalnu kompaniju, a onda sam se, rečeno žargonom Beograđana, odao politici? Nije sramota ući u politiku kao situiran čo-

stranci. U mojoj firmi, dok sam je vodio, a i danas, postojalo je sve ono što danas postoji u Beogradu – pomoć trudnicama i porodiljama, sve plate “na belo”, krediti... Iz firme dok sam je ja vodio, niko nije otpušten. Ja sam čovek koji duboko veruje u tim, a tim mora imati lidera. Što u jednoj stranci ima više lidera to je ona bolja. To su ljudi koji mogu da preuzmu odgovornost i nastave dalje. Verujem u timski rad; verujem da sami ne možete ništa.

Bili ste među liderima studentskih protesta početkom devedesetih. Od tada se mnogo što promijenilo. Demokratska stranka i Socijalistička partija Srbije, na primjer, potpisale su Deklaraciju o političkom pomirenju. Da li političke bitke iz devedesetih imaju još uticaja, pogotovo sada kada je Demokratska stranka prešla u opoziciju?

Pre svega, ja ne verujem u deklaracije i rezolucije... Verujem u konkretne stvari i konkretne pokazatelje ko šta radi i konkretne zajedničke interese ljudi. Mi smo devedesetih menjali jedan sistem, tražili da jedan čovek ode, on je ostao predugo i to je ovu zemlju skupo koštalo. Naše istorijske greške su nešto na čemu treba da učimo i da se trudimo da ih nikad više ne ponovimo.

Čuli ste za vic: “Tito je, za razliku od Tadića, svog Đilasa na vreme uklonio”?

Obično ne komentarišem viceve, ali moram da priznam da je mnogo bolji vic koji je Boris Tadić ispričao o miševima koji su se napili, tresli kavez i vikali: “Mac, mac...”

Kakav je vaš lični odnos sa Borisom Tadićem? Izjavili ste svojevrmeno da ste zbog njega ušli u politiku...

Ja sebe zaista doživljavam kao jednog od najboljinih saradnika Borisa Tadića. Zahvaljujući njemu i Demokratskoj stranci dobio sam šansu da postanem gradonačelnik Beograda i pokažem da li znam da radim ili ne. Naši odnosi posle 20. maja nisu ni blizu onima kakvi su bili pre tog datuma i meni je zbog toga žao.

Da li ćete mu ipak biti protivkandidat na Izbornoj skupštini Demokratske stranke 9. novembra?

Rekao sam vam da će o kandidatima za predsednika odlučivati odbori Demokratske stranke. U narednih nekoliko dana videćemo šta oni misle. Svi mi koji uđemo u stranku prihvatamo da deo svoje samostalnosti prenesemo na stranačke organe. Sačekajmo da vidimo šta o svemu ovome stranka misli pa da se tek onda o tome izjašnjavamo.

Filip Švarn

▶ Mi smo odlično prošli na lokalnu u Beogradu. Ne parlamentarnim izborima smo se provukli, ali je Boris Tadić izgubio od Tomislava Nikolića na predsedničkim izborima. Ja ne prihvatom ni ličnu ni krivicu beogradskog dela Demokratske stranke za izgubljene predsedničke izbore. Izgubio je onaj koji je bio osam godina predsednik jer predsednički izbori predstavljaju direktan odnos između kandidata i građana, a ne stranaka i građana

Miroslavu Miškoviću, ići ćemo na sud i borićemo se. Takođe, smatrali smo i da je lokacija za Tržni centar “Ušće” data na nezakonit način Petru Matiću i podneli smo krivične prijave zbog toga. U slučaju PKB-a, doveli smo do toga da i “Salford” i “Farmakom” plaćaju tržišnu cenu mleka, a “MK Komerc” i Miodrag Kostić tržišnu cenu šećerne repe. To je moj posao i ja se za to borim od prvog dana. Mislim da je sramota za ovu zemlju da ljudi koji su vlasnici velikog kapitala ili se bar tako predstavljaju, nisu za svoj grad uradili skoro ništa. Jedino što je veliko urađeno u Beogradu – izvinjavam se ako nešto ne znam – jeste to što je Delta napravila Centar za decu ometenu u razvoju vredan dva miliona evra. Ko god mi dođe i kaže evo dva miliona za decu, za invalide, ja ću da mu kažem veliko hvala. Ko god je pare stekao nelegalno i ko god pokušava da na račun Beograđana napravi profit – ja ću mu biti najljući protivnik. Upravo zbog toga neki ljudi koje zovemo tajkunima i koji su pre četiri godine pokušali sve da urade da ne postanem gradonačelnik – ceo grad su ispisali grafitima da sam ja tajkun – danas ponovo dižu glave i smeta

vek. Sramota je obogatiti se od politike, a ne od rada; sramota je kada bavljenje politikom svodi na preskakanje socijalnih stepenica. Neki članovi Demokratske stranke i svih ostalih stranaka dali su doprinos politici kao biznisu. Voleo bih da u ovoj zemlji ima što više uspešnih privrednika i da su ušli u politiku na ovaj ili onaj način. Jer ako su umeli da zarade poštujući tržišna pravila a ne krađom, onda će sigurno znati da naprave nešto i za Srbiju. Mislim, takođe, i da bi njihova moralna obaveza bila da deo svog znanja ustupe državi i da neka javna preduzeća postanu bolja i profesionalnija.

Ipak, neki ljudi iz stranke vas doživljavaju kao predstavnika krupnog kapitala.

Ja sam danas manjinski suvlasnik firme koja nema nijednog državnog klijenta, koja je najveća u pola zemalja bivše Jugoslavije, koja radi po Evropi i ima vrhunski menadžment. Ja se u njihov rad ne mešam jer u biznisu možete uspeti samo ako uz sebe imate ljude koji su isti ili bolji od vas.

Da raščistimo – jeste li ili niste predstavnik kapitala u Demokratskoj stranci?

Ja sam možda najveći levičar u Demokratskoj

Ko je i kako upropaštavao Politiku

Gospođo Liht šta ste znali i kada ste to znali, "Vreme" 1133

Piše: Sonja Liht

Radi potpunog uvida javnosti smatram svojom obavezom da odgovorim na prošlonedeljni tekst Ljiljane Smajlović.

Bivši upravni odbor Politike AD, a ni ja kao njego-va predsednica nismo se oglašavali povodom prodaje VAC-ovog udela u vlasništvu Politike, jer je Politika prodana tri meseca nakon što je naš mandat istekao. Na poslednjoj sednici UO-a, održanoj 5. aprila, usvojili smo i odmah poslali pismo Vladi Srbije u kojem je podsećamo da je kompanija VAC ponudila Politici AD da, na osnovu prava preče kupovine, otkupi njen udeo. Obaveštavamo je da Politika akcionarsko društvo, tj. majka firma, ta sredstva nema i tražimo od Vlade da nas kao predstavnik većinskog vlasnika, tj. države savetuje šta da se radi. Zašto smo od Vlade tražili savet, a ne da sredstva iz budžeta? Zato što nismo mogli da tražimo da krši *Zakon o javnom informisanju*, koji zabranjuje da država ulazi u nova vlasništva nad medijima i medijsku strategiju, koju je sama usvojila i kojom se predviđa da do 2014. država izađe iz vlasništva nad svim medijima. Jedna od najglasnijih boraca za ovakav zahtev je bila predsednica UNS-a Ljiljana Smajlović, koja se sada drvljem i kamenjem baca na mene i prethodnu vladu što je taj zahtev poštovan i što je država dozvolila da se udeo privatne nemačke kompanije VAC proda drugom privatnom vlasniku. Uz to me je optužila za loše gazdovanje državnom imovinom i to je bio moment kada sam odlučila da se oglasim, jer bez obzira na to što više od četiri godine ne odgovaram na njene zlonamerne aluzije i provokacije, ova je poslednja tvrdnja toliko bezobrazna da više ne smem da je prećutim.

Gospođa Smajlović tvrdi u "Vremenu" da sam ja bila zastupnik državnog kapitala. Predstavnik državnog kapitala postavlja Vlada Srbije i on zastupa državu u Skupštini akcionara. Predstavnik državnog kapitala tokom celokupnog mandata UO bio je advokat Jovan Simić. Naravno, gospođa Smajlović to zna kao što zna i da se kapitalom Politike, što podrazumeva i državni deo, mnogo bolje gazdovalo tokom mandata našeg UO nego u prethodnom periodu. Pomenuću samo činjenicu da je Komercijalna banka preuzela u vlasništvo zgradu Politike juna 2006. godine, zbog duga od 37 miliona evra. Taj je dug gomilan godinama, dakle i pre nego što je rukovodstvo u kojem je istaknuto mesto zauzimala i Ljiljana Smajlović, preuzelo Politiku. Nije se moglo primetiti da su se oni potresli ovim gubitkom – naprotiv. Gubici su se i dalje gomilali, a pare neumereno trošile. Pored ogromnih plata trošilo se na bonuse, gorivo, korporativne kartice, skupa službena putovanja, reprezentaciju s veoma čestim posetama obližnjem Šumatovcu. Ono što je, verovatno, više od svega zapanjilo članove našeg UO-a je bilo saznanje da Politika nije imala svoje kompjutere i kancelarijsku opremu, već su sve iznajmljivali i plaćali previsoku, neisplativu rentu. U najmanju ruku sumnjivo poslovanje. Tokom našeg četvorogodišnjeg mandata (u kome su se smenila tri kodirektora Politike iz VAC-a) samo

jednom se jedan od njih pojavio na sednici UO-a.

Naš UO je nasledio Politiku NM s gubitkom od osam miliona evra, dva miliona u tekućem poslovanju. Politika je već jednom nogom bila nad ambisom. Mogla je da ode u stečaj svakog trenutka što bi značilo da bi najstariji dnevni list na Balkanu, "kruna našeg novinarstva", kako je s pravom naziva Ljiljana Smajlović, sasvim izvesno cela mogla da bude preuzeta od nemačkog partnera. Možda kao glavna i odgovorna urednica gospođa Smajlović nije neposredno učestvovala u vođenju poslova, ali je za očekivati da je znala šta se događa. Ona mene proziva za ono što se događalo s prodajom VAC-ovog dela vlasništva tri meseca pošto sam izgubila bilo kakvu institucionalnu vezu s Politikom, a ja nju pitam kako je moguće da je sedela u kući koja je sistematski urušavana, a da to nije znala? Ili je nije bilo briga? Ili nije mogla da utiče na to? A zašto je onda pristala da bude deo rukovodstva koje je vodilo tako pogubnu poslovnu politiku? Zašto nije javno podigla svoj glas ili podnela ostavku u znak protesta? I kako nije bila nimalo zabrinuta da Politika može da ode u strane ruke?

UO je četiri godine pokušavao da se iznese s još jednim nasleđenim problemom iz vremena "vladavine" Ljiljane Smajlović. Naime, tadašnje rukovodstvo Politike je s naslovne strane uklonilo uokviren spomen sa sećanjem na osnivače lista porodicu Ribnikar. Tražili smo više puta da se on vrati, međutim, predstavnici VAC-a, kao suvlasnici Politike, to nisu dozvolili.

I za kraj još nekoliko činjenica. Kada je naš UO započeo svoj mandat, raspisao je konkurs za glavnog i odgovornog urednika odlučan da zavede novu praksu postavljanja na to ključno mesto putem konkursa, a ne političkom odlukom (kako je do tada bio slučaj i kako je i Ljiljana Smajlović bila postavljena). Gospođa Smajlović se nije prijavila na konkurs. Da li je razlog toj njenoj odluci bila činjenica da su se tri od četiri reprezentativna sindikata Politike izjasnila za njenu smenu? Da bi proces bio što transparentniji omogućeno je i članovima kolektiva da glasaju za prijavljene kandidate (iako Statut na to ne obavezuje). Pri donošenju odluke o izboru komisija UO-a je uzela u obzir da su glavni i odgovorni urednik i njegov zamenik dobili i od kolektiva najveći broj glasova. Iskreno se nadam da će postavljanje konkursom, a ne političkim imenovanjem biti nastavljeno i ubuduće.

Druga činjenica: novo posloводство kompanije Politika NM, koje je nakon ostavke "zlosrećnog direktora Srdana Janićijevića", kako se na njega osvrće Ljiljana Smajlović u svom tekstu, uspeo da ne samo izvuče Politiku iz dugova, već i da je dovede do pozitivnog poslovanja. U to se može uveriti svaki zainteresovani čitalac uvidom u sajt APR-a. Vlasnički udeo VAC-a je, nažalost, prodat na netransparentan način. Međutim, na sreću, zahvaljujući pozitivnom poslovanju Politike, država je za sada zadržala svoj deo i nadam se da će taj deo biti prodat na odgovoran i transparentan način.

Toliko za sada!

STVARAMO BOLJI SVET ZAJEDNO

1300 NAŠIH ZAPOSLENIH U TRI FABRIKE NA TERITORIJI SRBIJE SVAKOGA DANA PROIZVODI OSVEŽENJE ZA MILIONE GRAĐANA REGIONA.

13 NOVIH RADNIH MESTA U SRBIJI SE OTVARA KAO DIREKTNIA POSLEDICA JEDNOG NOVOG RADNOG MESTA U NAŠOJ KOMPANIJI.

69 MILIONA EVRA SMO IZDVOJILI ZA LOKALNE NABAVKE TOKOM PROŠLE GODINE.

345 MILIONA EVRA IZNOSI DOPRINOS NAŠEG SISTEMA BRUTO DOMAĆEM PROIZVODU SRBIJE.

Više od 40 godina Srbija je naša kuća i zato je njena budućnost i naša odgovornost. Svakoga dana svojim kvalitetom, stabilnošću i otvorenošću prema svetu – gradimo sigurnu budućnost za sve ljude ove zemlje. Ovde smo da ostanemo i svakim svojim delom činimo naš dom lepšim mestom za život.

Hellerric
Coca-Cola
Passion for Excellence

Coca-Cola

Coca-Cola

Coca-Cola
zero

Fanta

Sprite

Schweppes

ROSA
Kola bez šećera

NESTLE

next

new
JOY

su-voće

burn

ultra

Veliki uticaj Coca-Cola sistema na srpsku privredu

“Rezultati koje smo dobili bili su veoma iznenađujući za mene. Od dvanaest evropskih zemalja u kojima smo radili, prisustvo Coca-Cola sistema u Srbiji ima daleko najveći uticaj na nacionalnu ekonomiju. Takođe, vidimo da u Srbiji ljudi vole da izlaze, jer se veliki udeo potrošnje Coca-Cola proizvoda odnosi na potrošnju van kuće”

U PETAK 21. septembra u Privrednoj komori Srbije održan je okrugli sto na kome su prikazani rezultati istraživanja o društveno-ekonomskom uticaju Coca-Cola sistema (koji u Srbiji čine Coca-Cola Hellenic, punionica i Kompanija Coca-Cola) na privredu Srbije. Studiju su, na zahtev Coca-Cola sistema, uradili profesor Itan Kapstajn, šef katedre za političku ekonomiju na međunarodnoj poslovnoj školi INSEAD u saradnji sa konsultantskom kućom “Steward Redqueen”, a u radu okruglog stola učestvovali su, osim profesora Kapstajna, još i Ramon Vajdinger, generalni direktor Coca-Cola Hellenic Srbija, Džon Dauns, globalni potpredsednik za odnose sa vladom i korporativne poslove za kompaniju Coca-Cola, Vljeko Senić, državni sekretar u Ministarstvu finansija i privrede, kao i Toplica Spasojević, potpredsednik Upravnog odbora Nacionalne alijanse za lokalni ekonomski razvoj (NALED), jednog od organizatora okruglog stola.

Nalazi studije su pokazali veliki značaj koji strane direktne investicije i veliki privredni sistemi, u ovom slučaju Coca-Cola, imaju na privredu jedne zemlje, u ovom slučaju Srbije. Istraživanje, u kome je detaljno analiziran direktni i indirektni društveno-ekonomski uticaj Coca-Cola sistema u Srbiji, pokazalo je da kroz procese proizvodnje, pakovanja, promovisanja i isporuke svojih proizvoda Coca-Cola podstiče ekonomsku aktivnost podržavajući kompanije vezane za proizvodnju i trgovinu. Ujedno, ona utiče na direktne dodatke vrednosti društva, poreze i doprinose, kao i na zapošljavanje domaće radne snage. Ovim povodom, za “Vreme” govori profesor Itan Kapstajn (Ethan B. Kapstein), rukovodilac istraživanja.

“VREME”: Do kojih rezultata ste došli tokom ovog istraživanja?

ITAN KAPSTAJN: Ustanovili smo da Coca-Cola ima hiljadu i trista radnika u Srbiji, ali oni podržavaju čak 18.500 zaposlenih – od farmara koji kompaniju snabdevaju šećernom repom i jabukama, pa sve do kelnerica i kelnera koji poslužuju Coca-Cola proizvode u kaficima i restoranima. Coca-Cola u Srbiji stvara oko 350 miliona evra dodatke vrednosti, što je oko 1,2 odsto bruto društvenog proizvoda. Tako da je njen doprinos privredi veoma značajan. Direktna dodata vrednost Coca-Cola sistema je oko 25 miliona evra (0,08 odsto BDP-a) za 2010. godinu, kroz plaćanje plata, poreza na prihod, ostvarene dobiti i direktnih radnih mesta u kompaniji (nulti nivo). Ovo i ne zvuči kao neka velika brojka, međutim, to je samo vrh ledenog brega. Reč je o efektu kamena bačenog u vodu – oko direktnog uticaja se poput koncentričnih krugova šire indirek-

zemljama u kojima smo radili, pristup koji smo imali je bio u potpunosti pionirski.

U kom su odnosu rezultati iz Srbije i drugih zemalja u kojima ste radili ovakva istraživanja?

Moram da kažem da su rezultati koje smo dobili bili veoma iznenađujući za mene. Od dvanaest evropskih zemalja u kojima smo radili, prisustvo Coca-Cola sistema u Srbiji ima daleko najveći uticaj na nacionalnu ekonomiju. Potrošnja Coca-Cola proizvoda po glavi stanovnika je mnogo veća u Srbiji nego u velikom broju drugih zemalja, delom i zato što Coca-Cola Hellenic Srbija, kako je to njen generalni menadžer Ramon Vajdinger objasnio na okruglom stolu, nudi veoma široku paletu proizvoda – znatno širu ovde nego u mnogim drugim zemljama. Stoga, zauzima i veći deo potrošačke korpe.

► Svako radno mesto u sistemu Coca-Cola otvara još 13 radnih mesta u privredi

tni i indukovani uticaji, odnosno radna mesta i plate koje obezbeđuju direktni dobavljači, maloprodavci i dobavljači dobavljača (prvi i drugi nivo uticaja), kao i indukovani uticaj trošenja plata od svih prethodnih subjekata – od direktno zaposlenih u kompaniji do dobavljača (treći nivo uticaja). Tako dolazimo do brojke od 345 miliona evra: na svaki evro dodatke vrednosti u Coca-Cola sistemu dolazi 13 evra dodatke vrednosti u celoj privredi Srbije.

Koliko sam shvatio, za ovu studiju ste razvili poseban ekonomski model?

Ne, to je model koji smo mi prilagodili. To je dobro poznat ekonomski model nazvan “input-output model”, koji je razvio Vasilij Leontjev, dobitnik Nobelove nagrade. Mi smo taj model prilagodili, i mislimo da, u mnogim

Pomenuli ste na okruglom stolu da Coca-Cola utiče na formalizovanje tržišta i privrede. Možete li reći nešto više o tome?

Nemam posebne podatke vezane za Srbiju, tako da moram da govorim uopšteno. U principu, multinacionalne kompanije u svom poslovanju teže da sarađuju samo sa formalnim firmama u svom lancu snabdevanja. Zato, ako želite da budete dobavljač za multinacionalnu firmu, morate da budete registrovana kompanija, morate da formalizujete svoje operacije. To je dobra stvar, jer to onda znači da ćete moći da dobijete kredit od banke – ako ste formalna kompanija, možete sa svojim ugovorom sa multinacionalnom firmom da odete u banku i dobijete radni kapital. Na taj način možete proširiti svoj posao, možete

Ethan B. Kapstein, šef katedre za političku ekonomiju na međunarodnoj poslovnoj školi INSEAD

Foto: M. Milenković

da zaposlite još ljudi, da investirate u njih, tako da je to veoma dobro za rast – moglo bi se reći da je to javno dobro kada multinacionalna kompanija izazove tako nešto. Naravno, potrebni su vam poslovno okruženje i uslovi koji takođe prouzrokuju ovu vrstu razvoja.

Tokom okruglog stola ste se osvrnuli na izrazito visoku potrošnju Coca-Cola proizvoda u tzv. HoReCa to jest ugostiteljskom sektoru (HoReCa – hoteli, restorani, kafei) – 138 miliona evra ostvarene dodate vrednosti dolazi iz ovog sektora. Čak ste rekli da iz tog podatka možete da izvučete dosta zaključaka o ekonomiji jedne zemlje.

Ono što sam mislio jeste da postoji mnogo različitih načina potrošnje Coca-Cola proizvoda. Ljudi ih konzumiraju kod kuće ili u restoranima i kafićima. A mi vidimo da u Srbiji izgleda ljudi vole da izlaze, jer se veliki udeo potrošnje Coca-Cola proizvoda odnosi na potrošnju van kuće. Ovo je važno, dozvolite da naglasim ovu činjenicu, što nisam uradio

tokom prezentacije istraživanja. Često ljudi odbacuju značaj HoReCa sektora, ali on ima veoma veliko učešće u zapošljavanju u mnogim zemljama Evrope, a veoma je povezan i sa turizmom. Takođe, mislim da dosta govori i o privlačenju turista i potrebi da se obezbedi da je vaša zemlja atraktivna turistička destinacija, jer, ponavljam, to donosi znatan razvoj, rast i broj novih radnih mesta.

Da li ste došli do podatka koliko bi privreda Srbije izgubila ako Coca-Cola ne bi proizvodila u Srbiji, već se njeni proizvodi uvozili?

Ako bi se Coca-Cola proizvodi samo uvozili u Srbiju, sva proizvodnja, svi delovi sistema povezani sa stvaranjem proizvoda, svi poslovi i dodata vrednost bi nestali. I dalje bi, naravno, postojali neki poslovi vezani za transport, za prodaju, i u kafićima i restoranima, s obzirom da bi ljudi i dalje konzumirali Coca-Cola proizvode. Ti bi poslovi opstali, ali sve ostalo bi nestalo – sva proizvodnja i dodata vrednost. Izraženo u brojkama, ako bi se lokalno

poslovanje Coca-Cola sistema zamenilo uvozom, srpska ekonomija bi pretrpela gubitak od 51 miliona evra kada je reč o dodatoj vrednosti, što čini 0,17 odsto BDP-a, i više od 2700 radnih mesta.

Koji biste podatak izdvojili kao najvažniji u ovom istraživanju?

Mislim da u Srbiji, gde je nezaposlenost trenutno ključan problem, najveći značaj ima efekat multipliciranja radnih mesta u privatnom sektoru. Pomislite, 1300 zaposlenih u sistemu Coca-Cola podržava 18.500 poslova – to je ogroman multiplikatorski efekat, praktično, svako radno mesto u sistemu Coca-Cola otvara još 13 radnih mesta u privredi. Pritom, reč je o visokokvalitetnom zaposlenom kadru – dodata vrednost po radnom mestu je 15.000 evra, što je 1,5 puta više od BDP-a po zaposlenom u Srbiji. Dodatno, ovo je i primer Srbiji koliko je važno da privuče investicije u zemlju, što je najbolji izvor za stvaranje novih radnih mesta.

Radmilo Marković

Legalizacija po Velimiru

Naše subjektivne slabosti ćemo prevazići – skraćimo postupak za izdavanje dozvola i time olakšati svima koji sopstvenim sredstvima žele da reše svoj stambeni problem. U najkraćem roku ćemo da sasečemo sve negativne pojave u strukturama kao što su mito i korupcija, ali uporedo sa tim, mora da se podvuče crta i da se sve što je do sada nelegalno izgrađeno legalizuje u jednom skraćenom postupku. Mi to moramo, mi to hoćemo i mi to možemo drugovi

ZAJEDNIČKI IMENITELJ SVIH dosadašnjih pokušaja legalizacije nelegalno izgrađenih objekata je da su sve bile neuspešne, da su sve bile praćene polemikama o isplativosti nepoštovanja zakona – da se poštovanje propisa kažnjava, a nepoštovanje nagrađuje, da su kriterijumi za legalizaciju bili sve blaži i blaži, da je cena bila sve niža i niža i da je nelegalna gradnja posle svake od njih dobijala novi zamah. Sve do ove, koju ministar građevina i urbanizma Velimir Ilić najavljuje: nameran je da jednom za svagda u red dovede poluvekovni permanentno narastajući urbanistički kaos. “Cilj je da se svaki građanin i njegova imovina upišu: od Vlade to traže međunarodne institucije, koje su za to dale odgovarajuće kredite”, kaže. “Neće Evropa više sa nama da razgovara dok sve objekte ne upišemo u knjige.”

U tom smislu, za 20 dana u skupštinskoj proceduri naći će se izmene i dopune Zakona o državnom premeru i katastru i Zakona o planiranju i izgradnji, pa se očekuje da nova pravila o legalizaciji budu u primeni već od kraja ove godine. Za tri godine, koliko će proces trajati, biće uknjiženo svih 1.300.000 nelegalnih građevina koje “na terenu” postoje, ali ih u knjigama nema.

Nameran je, takođe, da jednom za svagda dovede u red izdavanje građevinskih dozvola u

regularnom postupku, kako kaže, leglo najveće korupcije u Srbiji”. U Srbiji je, naime, za dobijanje građevinske dozvole potrebno 20 različitih dokumenata za čije dobijanje mora da se “prođe” isto toliko procedura, za šta je potrebno najmanje 279 dana: po efikasnosti izdavanja građevinskih dozvola, naša zemlja svrstana je na 175. mesto od ukupno 183 zemlje u svetu.

Za ubrzavanje procesa regularnog izdavanja građevinskih dozvola ima jednostavno rešenje: da višak zaposlenih u agencijama bude angažovan u procesu brzog izdavanja građevinskih dozvola, legalizacije objekata i rešavanju vlasništva nad zemljištem. “Nenormalno je da pravnik u ministarstvu koje sam ja nasledio ima 18.000 nerešenih predmeta na stolu.

Hodnici su puni. U Ministarstvu u hodniku ima 180.000 predmeta koji čekaju na obradu. To je nenormalno.”

Ministar je naglasio da cena legalizacije zbog toga mora da bude takva da svaki građanin može da je plati uprkos teškoj ekonomskoj situaciji, zapretivši da će biti rušeni svi objekti vlasnika koji to ne budu učinili i pored tako povoljnih uslova.

Praktično, u katastar će biti upisani svi vlasnici, ali će se ostaviti žalbeni rok od 60 ili 90 dana za prigovore onih koji bi eventualno ovim upisom bili oštećeni. Procenjuje da će takvih sporova pred sudom biti svega dva do tri odsto od ukupnog broja nelegalnih zdanja.

Po vrh svega, svi oni koji su gradili objekat

Ko je jamio, jamio je

Sve dosadašnje legalizacije razlikovale su objekte građene za lične potrebe i one za tržište. Pravo na jeftiniji postupak, do sada su imali samo oni prvi, dok za one druge, tzv. investitore to nije važno. Međutim, u tome postoji jedna povelika siva zona: investitor je zgradu napravio, ništa nije platio, nema nikakvu dozvolu, a stanove je prodao, kupci su se uselili. Oni u tim stano-vima stanuju, pošteno su ih platili koliko koštaju, pa sad s pravom očekuju da budu i uknjiženi, da i njihovi stanovi budu legalni, da mogu da (o radosti) stave hipoteku na isti, da dignu kredit i uopšte tako to. Ako im to bude omogućeno, ko je čašćen popustom, ko je oslobođen plaćanja taksi, doprinosa i čega li već? Ko je tu jamio? Oni nisu, jer platili su tržišnu cenu. Znači, investitor, ali ne neko sa imenom i prezimenom, koji bi zbog nelegalne gradnje, koja je od 2002. godine krivično delo, morao da fasuje zatvor, već neki “doo” koji jamačno više i ne postoji. Tu je grm gde leži zec i kanda iz njega neće (ni ovog puta) da bude isteran.

UVOĐENJE REDA ZA SVAGDA:
Objekti i ministar Velimir Ilić

foto: Tanjug

na parcelama koje se vode kao državno vlasništvo bez korisnika postaće vlasnici zemljišta ispod objekta bez naknade.

EVROPSKI: Po njemu, prosečni bespravni graditelj je siromašak koji je u ovim teškim vremenima saziđao ono malo kućice, od kiše da se zaštiti, vatru u ognjištu da podloži, nejač da ogreje: istrošio se mučenik, ni cvonjka mu nije preteklo, a udarila i ova kriza, jedva kraj sa krajem sastavlja... Ne može od njega da se traži i da doprinos za uređenje građevinskog zemljišta plati.

Ergo, neće za legalizaciju biti potreban projekat, jer "ljudi znaju šta su gradili", neće morati da se plate takse za uređenje građevinskog zemljišta, jer sve je to već uređeno pa nema razloga da se dodatno plaća, u stvari, neće biti potrebno ništa osim dokaza o vlasništvu, izvoda iz Katastra i skica objekta, predmeta legalizacije.

Ako kojim slučajem ima nekih problema sa dokazivanjem vlasništva, "jer knjige su u haosu", svedoci će potvrditi da je taj-i-taj vlasnik dotičnog objekta i da u njemu obitava. "Moramo doneti neki zakon ili uredbu da svi koji poseduju objekte na određenim lokacijama i u njima žive, a niko ih nije utužio za zemljište, mogu da ih legalizuju i da se na njih prenesu plac", objašnjava i dodaje da će pojedinačna

legalizacija koštati oko 100 evra za administrativne takse.

"Nećemo tražiti dozvole, neke fiktivne projekte što je do sada traženo, niti odobrenja komunalaca za ono što građani bespravno izgrađenih objekata već decenijama imaju. Bez obzira na to da li je u zakonom predviđenom roku podnet zahtev za legalizaciju ili ne, svi vlasnici objekata biće dužni da upišu svoja zdanja u katastar", naglašava Ilić. "Katastar već ima orto-foto snimke tako da se zna gde se svaki nelegalan objekat nalazi. Svi će oni biti uvedeni u pravni okvir i bez obzira na napomenu da je objekat iz legalizacije, vlasnik može da upiše hipoteku, da legalno trguje nekretninom, a država da ubira porez na imovinu. Izračunali smo da će prihod lokalnih samouprava po osnovu poreza na imovinu biti na godišnjem nivou sigurno bar deset puta veći od prihoda koji su do sada ostvarivali od legalizacije. U Srbiji je za protekle dve decenije legalizovano samo sedam odsto objekata od ukupno 700.000 podnetih zahteva. Taj problem mora da se reši i ovo je način za koji tražimo podršku lokalnih samouprava i već smo je od većine i dobili, uključujući i Beograd."

Ne može da se kaže da ministar Ilić govori napamet. Ima iskustva u tome, stalno nešto gradi, zna tačno gde je problem i kako da

ga reši: eto, u vreme kad je bio ministar infrastrukture, sa bratom Vojislavom, inače predsednikom čačanske opštine, prihvatio se gradnje bolnice za lečenje srca, zgrade od 3000 kvadratnih metara na porodičnom imanju u Kučulicama kod Čačka. Zgrada je 2007. godine stigla do krova, a da za njenu gradnju nije izdat ni osnovni dokument – Akt o urbanističkim uslovima. Čemu uopšte služi taj dokument?

(NE)PRAVDA: Dobra strana legalizacije, tvrdi Ilić, a isto su tvrdili i svi njegovi prethodnici u ovom poslu, ogleda se i u tome što će vrednost naknadno legalizovanih kuća, stanova, uopšte svega što je podignuto bez "papira" biti veća, jer uknjižena imovina vredi više od neuknjižene. To je isto kao što automobil bez carinske deklaracije vredi manje nego onaj koji je ima, s tim da država može da odluči suprotno, kao što je Mladen Dinkić, onomad, u svojstvu ministra finansija legalizovao "crnogorske tablice", pa je automobilima sa tim tablicama vrednost naglo porasla, ali je zabeležen pad cena na pijaci polovnih automobila. Na isti način, vrednost svih objekata koji su legalni od "prvog ašova" smanjiće se, jer ponuda će biti uvećana, dok je tražnja ovakva kakva jeste. Tako, oni prvi su na dobitku, oni drugi na gubitku.

Ima u tome još podosta nedoumica. Recimo, ►

VEDETE: Gradnja, pregradnja, nadgradnja fotografije: A. Anđić

kako će da se ustanovljava osnovica za porez, kako će se obračunavati poreski kredit, kako amortizacija. Prema aktuelnom zakonu o porezu na imovinu, vrednost objekta se obračunava automatizovano, prema podosta komplikovanom obrascu u koji je uključeno mnoštvo koeficijenata, počev od kvaliteta gradnje i opremljenosti objekta, do mikrolokacije gde se nalazi, a amortizacija se zaračunava prema starosti – za svaku godinu osnovica se umanjuje za 0,8 odsto, što je otprilike najmanja amortizaciona stopa u svetu – uobičajena je od 1,2 do 1,5 odsto, mada za ovu priliku to i nije toliko važno. Važno je, međutim, od kada počinje da teče amortizacija?

Prema članu 10. Zakona o porezima na imovinu “obaveza po osnovu poreza na imovinu nastaje danom sticanja prava, odnosno danom početka korišćenja, danom osposobljavanja, danom izdavanja upotrebne dozvole ili danom omogućavanja korišćenja imovine na drugi način. Koji kriterijum će biti primenjen za kuću izgrađenu “nekada davno” koja je sad tek legalizovana?

Ako je kriterijum “danom početka korišćenja”, to znači kada je objekat sagrađen, a to je bilo onda davno, od tada je proteklo mnogo godina, pa je red da se amortizacija zaračuna. Sa druge strane, ako je “od dana izdavanja upotrebne dozvole” što je sad, uslovno rečeno, pa amortizacija tek počinje da teče, ispada da se kuća stara 30 godina “broji” kao nova, a nije nova.

Šta biva i sa do sada neplaćanim porezom. Svako ko je uredno na vreme pribavio sve dozvole, platio bogu božje, caru carevo, svake

godine izmirivao porez, s pravom se pita zašto njegov komšija prolazi jeftinije – em je oslobođen taks i doprinosa, em ni porez (do sada) nije plaćao. Saša Paunović, predsednik Stalne konferencije gradova i opština kaže da porez na imovinu plaćaju svi vlasnici objekta bez obzira na to da li su sažidani sa građevinskom dozvolom ili bez nje.

NE BIVA: U Stalnoj konferenciji opština i gradova imaju rezerve prema ovom naumu ministra Ilića. Načelno ga podržavaju, ali i upozoravaju da besplatna legalizacija, koja bi važila za sve objekte bez izuzetka, može dovesti do novih kršenja zakona i nastavka trenda bespravne izgradnje.

Dobro je, kažu, da se maksimalno uprosti proces legalizacije i da se građani, posebno oni koji su sagradili nelegalne objekte da bi rešili stambeno pitanje, oslobode svih mogućih finansijskih troškova i procedura, ali da svi ostali bespravni graditelji plate bar naknadu za uređenje građevinskog zemljišta. Sporno je, vele, da se investitori koji su gradili nelegalne poslovne prostore, stambene zgrade za dalju prodaju stanova ili luksuzne stambene objekte, oslobode plaćanja ove naknade.

Podsećaju da lokalne vlasti treba da omogućе građanima koji žive u legalizovanim objektima približno jednake uslove za život koji postoje i u drugim delovima lokalne zajednice. Za to su potrebne pare, kako bi bila obezbeđena bolja komunalna i socijalna infrastruktura u legalizovanim naseljima.

“Sredstvima od naknade za uređivanje građevinskog zemljišta koja se plaća prilikom legalizacije, finansira se komunalno i

infrastrukturno uređenje ulica, naselja i samog grada ili opštine. Svako umanjeње ovih izvora finansiranja imaće svoje negativne posledice u kvalitetu aktivnosti lokalnih vlasti u ovoj oblasti. Ministarstvo treba da preispita plan da se pri legalizaciji ukine plaćanje ove naknade za sve objekte. Ovo pitanje treba urediti tako što bi se napravila razlika između onih građana koji su gradili nelegalne objekte da bi u njima živeli i onih koji su ih gradili da bi od njih imali ekonomsku korist”, piše u zvaničnom saopštenju ove organizacije.

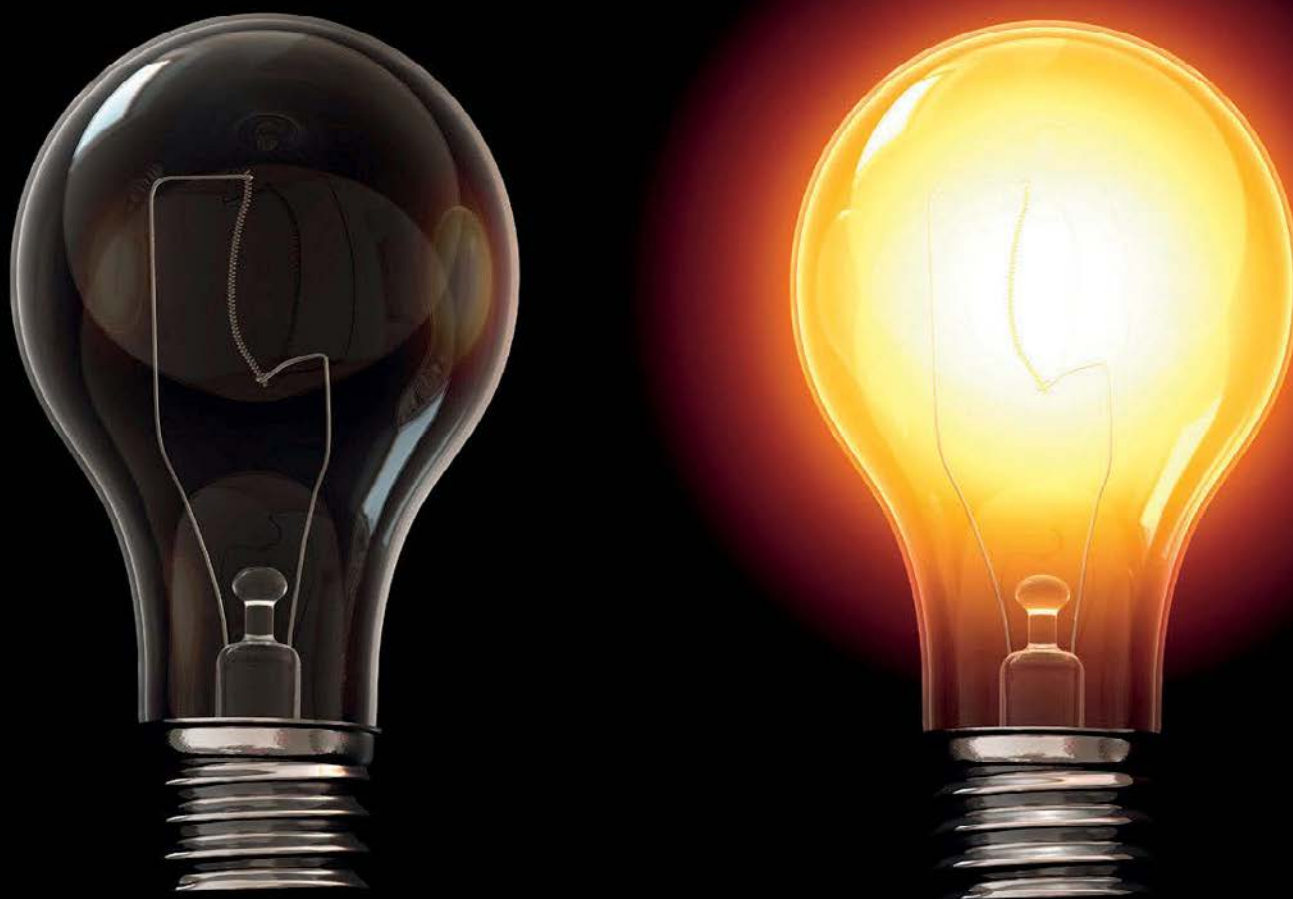
“Nemamo ništa protiv toga da svima omogućimo da se uknjiže u katastar onako kako je predložio ministar. Ali ako danas legalizujemo bespravnog graditelja, a on sutra proda svoj objekat, kome smo učinili uslugu? Svi znamo da uknjiženo vredi više. Zato mislim da na legalizovane objekte treba staviti hipoteku u vrednosti naknade za uređenje građevinskog zemljišta, pa ako neko želi da proda kuću neka prvo plati bar deo onoga što su platili građani koji su zidali po zakonu”, kaže Saša Paunović. Pošto će Republika ubirati prihod od takse za upis vlasništva u Katastru nepokretnosti, dodaje, ona treba da sagradi i infrastrukturu u nelegalnim naseljima. “Ako se opštine odreknu naknade za korišćenje građevinskog zemljišta one više nemaju nikakvu obavezu da grade infrastrukturu. Ko ubira prihod taj treba i da gradi”, kategoričan je.

“Legalizacija je problem koji traje više decenija. Bez obzira na najave da će besplatna, katastarska legalizacija biti za kratko vreme završena, praksa govori da Katastar nepokretnosti nije spreman da taj posao obavi za kratko vreme. U velikim gradovima uknjižba stana traje više od šest meseci, a samo prebacivanje predmeta iz građevinskih odeljenja u Katastar trajalo bi i do godinu dana”, piše u saopštenju Stalne konferencije gradova i opština.

U ovom saopštenju krije se srž problema: uknjiženje stana traje šest meseci, a dokument iz opštinskog građevinskog odeljenja putuje i po godinu dana.

I za to ima leka: vlasnici objekta koji ne budu legalizovani na vreme, jer opštine ne mogu da sprovedu taj posao, moći će da se žale drugostepenom telu – komisiji, i ukoliko ona utvrdi da je sve u redu, automatski će biti naložena legalizacija u najkraćem roku, kategoričan je ministar građevine i urbanizma Velimir Ilić. Jedino što se ne zna, mada može da se pretpostavi, jeste koliko je dugačak taj “najkraći rok”? ◀

Zoran Majdin

Kako misliti

O konceptu filozofije za decu na ovim stranama smo često pisali, još od vremena kada je on u Srbiji bio u povoju i postojao samo zahvaljujući trudu jednog entuzijaste. Danas, Srbija ima i gimnazijalce dobitnike medalja na Međunarodnim filozofskim olimpijadama, a nedavno je u Požarevačkoj gimnaziji održan jedan, za ovaj koncept, vrlo važan skup. Cilj programa jeste da učenici nauče da kritički misle. O kritičkom mišljenju učenika, na posredan način govori i druga tema koju u ovom broju donosimo: predstavljamo sajtove *Oceni profesora* i *Oceni školu*, koji služe za razmenu informacija o kvalitetu nastave na domaćim univerzitetima i u školama. Važnost razmišljanja i sposobnosti za kritički stav ne treba posebno naglašavati. Međutim, tema o kojoj se u našem društvu tek odnedavno govori, a veoma je važna, jeste zaštita podataka o ličnosti maloletnika. Poverenik Rodoljub Šabić nedavno je po drugi put ove godine reagovao zbog problema proisteklih iz neznanja o ovoj temi. Više o tome čitajte na narednim stranama.

Naučiti decu da misle

Od 14. do 16. septembra u Požarevačkoj gimnaziji održan je *Sophia Network Meeting*, godišnji sastanak evropske organizacije koja okuplja nastavnike koji koriste filozofiju da bi podstakli učenike da misle kritički

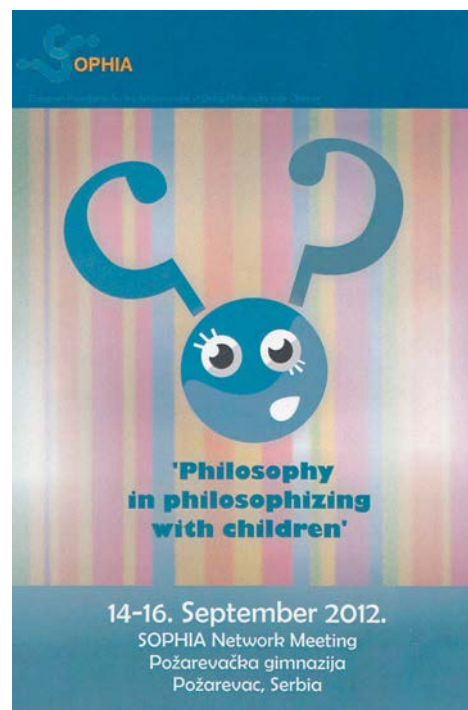
“F ilozofiju mogu da vole samo filozofi. Jedini način da deca zavole filozofiju jeste da i sama počnu da filozofiraju”, objasnio je nedavno na Radio Beogradu Miloš Jeremić, profesor Požarevačke gimnazije, pionir projekta “Filozofija za decu” u Srbiji. Napomenuo je tada da nije reč o akademskoj filozofiji, već o učenju dece da imaju svoje mišljenje, da argumentuju svoje, ali i da saslušaju tuđe, sa krajnjim ciljem da nauče kako da formiraju sopstveni kritički sud o stvarnosti. O programu “Filozofija za decu” “Vreme” je već pisalo (videti br. 1041) kada je u Srbiji bio u začetku. Danas Požarevačka gimnazija može da se pohvali time da je od 14. do 16. septembra bila domaćin sastanka *Sophia* mreže (*Sophia Network Meeting*), evropske organizacije koja okuplja praktikante filozofije sa decom, to jest nastavnike koji koriste filozofiju da bi podstakli učenike da misle kritički. Osnovni cilj organizacije je međusobna podrška i saradnja njenih članova i širenje ideje filozofiranja sa decom. Registrovana je 2006. godine u Amsterdamu. Danas *Sophia* ima članove iz gotovo svih evropskih zemalja. U nekim od ovih zemalja filozofija sa decom je vrlo razvijena i prihvaćena praksa. U Sloveniji, na primer, postoji predmet “Filozofija za otroke”, dok je u nekim zemljama, među kojima je i Srbija, filozofija sa decom stvar entuzijazma i preduzimljivosti usamljenih pojedinaca. Saradnja između članova *Sophie* je vrlo intenzivna, a *Sophia Network Meeting* je samo jedan

od redovnih oblika saradnje.

Objašnjavajući za “Vreme” kako je Srbija postala domaćin ovog skupa, Miloš Jeremić kaže da uprava organizacije poslednjih nekoliko godina pokazuje želju da se tako nešto dogodi u Srbiji: “U početku su problemi bili vezani za vizni režim, zatim za neke druge prepreke. Konačno, prošle godine sam skupio hrabrost da konkuriram za organizaciju *Meetinga*. Pobili smo na konkursu na koji su se prijavile još i Španija i Letonija. Jubilej Požarevačke gimnazije, 150 godina od osnivanja, upotrebio sam kao ‘kec iz rukava’, a verujem da je i ugled škole u međunarodnim filozofskim krugovima odigrao svoju ulogu.”

Požarevačka gimnazija je bila prva i dugo jedina institucija koja obeležava Svetski dan filozofije u zvaničnom programu Uneskoa. U njoj se takođe svake godine odvijaju Nacionalne kvalifikacije za Međunarodnu filozofsku olimpijadu. Kasnije su joj se pridružile i druge gimnazije u Srbiji, a učenica zrenjaninske gimnazije Milana Kostić osvojila je medalju na prošlogodišnjoj olimpijadi u Beču (videti “Vreme” br. 1069).

“Filozofija se decom u Požarevačkoj gimnaziji pristup je redovnoj nastavi filozofije, a koristi se i u nastavi još nekih predmeta”, objašnjava dalje Jeremić: “Tako se Požarevac našao u nizu gradova u kojima je organizovan *Sophia Network Meeting* posle Londona, Malte, Glazgova, Ljubljane, Lisabona, Pariza, Genta, Madrida i Istanbula.” On kaže da

je jedna od namera uprave *Sophie* bila i ta da se ideja filozofije sa decom proširi po Srbiji. Tako, pored učesnika iz Velike Britanije, Francuske, Hrvatske, Belgije, Letonije, Holandije i Norveške, srpski nastavnici su imali priliku da se pridruže ovoj organizaciji. “Nije bilo mnogo učesnika iz Srbije, ali bilo ih je više nego što sam očekivao. Posebno mi je zadovoljstvo bilo to što je među učesnicima iz Srbije bilo mojih nekadašnjih učenika, sadašnjih studenata filozofije, pedagogije i engleskog jezika”, kaže Jeremić.

NAJUPEČATLJIVJI:
Oskar Brenifje

Govoreći o temama koje su obrađene na ovogodišnjem sastanku, on kaže da postoje dve teme koje “proganjaju” praktikante filozofije sa decom još od vremena kada je prvu varijantu ove nastavne metode ustanovio Metju Lipman i kada je postala poznata zahvaljujući filmu “Sokrat za šestogodišnjake” u produkciji BBC-a: “Te dve teme se artikuliraju pitanjima: ‘da li je to filozofija?’ i ‘mogu li deca da misle filozofski?’. Otuda i tema skupa ‘Filozofija u filozofiranju sa decom’. Mislim da su praktikan-ti svojim radionicama i prezentacijama svog rada jasno pokazali da je filozofija sa decom – filozofija i da deca mogu da filozofiraju. Radmila Saton je, na primer, realizovala radionicu sa učenicima Požarevačke gimnazije i bilo je jasno da se učenici lako snalaze sa argumen-tativnim mišljenjem.”

Jeremić dodaje da, ako se ne podstiču na filozofiranje, deca uglavnom neće filozofirati, ali isto to važi i za odrasle: “Sa druge strane, neka deca će postavljati filozofska pitanja čak iako ih odrasli na to ne podstiču. Uostalom, Karl Jaspers je davno objasnio taj fenomen u svom ‘Uvodu u filozofiju’.”

Najupečatljivije sesije, po Jeremićevom mišljenju, bile su one koje je realizovao Oskar Brenifje. Po obrazovanju diplomirani bio-log i doktor filozofije obrazovan na Sorboni, ovaj osnivač francuskog Instituta za filozof-ske prakse, stekao je međunarodnu popular-nost razvijajući koncept “praktikovanja filo-zofije”. Jedan je od glavnih promotera projekta

“filozofija u gradu”, koji se realizuje kroz filo-zofske radionice u kafeima, namenjene deci i odraslima. Njegov Institut za filozofske prak-se slične radionice održava u školama, starač-kim domovima, zatvorima, preduzećima, itd. “Oskar je došao nekoliko dana ranije i odr-žao seriju radionica sa učenicima i nastavnici-ma Požarevačke gimnazije, Osnovnih škola “Kralj Aleksandar” i “Sveti Sava”. Njegov pri-stup podstiče metakogniciju učesnika radio-nice, tako da nikoga nije ostavio ravnodušnim – neki su ga posle toga obožavali, drugi su ga mrzeli.” Slične metode poput Brenifjea koristi i Izabel Mijon, a gosti iz Hrvatske Bruno Ćurko i Ivana Kragić pokazali su svoj način filo-zofiranja sa vrlo malom decom, onom iz nižih razreda osnovne škole. Članovi njihove orga-nizacije, “Male filozofije” iz Zadra, kreirali su desetine crtanih junaka (sove, morževi, ptice) koji se na ekranu pojavljuju zajedno sa pozna-tim filozofima i postavljaju filozofska pitanja. Zanimljivo je da kod primene svojih programa koriste i dragulje dečje književnosti poput La Fontenovih basni ili “Ježeve kućice” Branka Ćopića. Cilj ovakvog pristupa je da se filozofi demistifikuju i postanu deo dečjeg sveta. Entuzijasti iz Hrvatske svake godine održe više stotina radionica volonterski.

Ketrin Mekol iz Škotske, predsednica *Sophie*, koja je zajedno sa direktorkom Požarevačke gimnazije, Danijelom Žukovski, otvorila *Meeting*, pokazala je metod poznat kao “Zajednica za filozofsko istraživanje (CoPI – Community

of Philosophical Inquiry)”. Jeremić kaže da su nova pojava na ovim skupovima ideje Pitera Vorlija, engleskog praktikanta, koji vodi orga-nizaciju *The Philosophy Foundation*: “Vorli je na skupu objasnio novi pristup sokratovskoj metodi u nastavi koristeći vežbe iz svoje knji-ge *The If Machine*. Moram da priznam da mi je prilično imponovalo to što je tokom svoje prezentacije više puta naglasio da je svoj novi pristup razvijao pod uticajem svojih ideja u fi-lozofiji sa decom.”

On dodaje da su gosti iz inostranstva najviše bili impresionirani učenicima koji su pomaga-li u organizaciji: “Od petka popodne do nede-lje uveče škola je bila puna učenika spremnih da pomognu i vrlo motivisanih da učestvuju u radionicama. Preko četrdeset učenika (od 720 koliko ih pohađa Požarevačku gimnaziju) do-brovoljno je dočekivalo goste i pratilo ih do ho-tela, prevodili su, pomagali oko tehnike, foto-grafisali, razgovarali sa učesnicima i sve su to radili vrlo šarmantno i uspešno.” Koliko su bili motivisani da pomognu, Jeremić ilustruje do-gađajem koji je na njega ostavio najjači utisak: “Dan pre *Sophia Meetinga* ušao sam u odelje-nje III/3 sa namerom da ih oslobodim prva dva časa koje po rasporedu imaju kod mene, kako bih imao više vremena da se posvetim orga-nizaciji. Pitao sam ih da li žele da ne dođu na ove časove i da malo duže spavaju, ili da im ta dva časa održi Oskar Brenifje. Jednoglasno su odlučili da imaju čas sa njim.” ◀

J. Gligorijević

Učenici i obrada podataka

Zaštita, pre svega

Preduzeću *Apex Solution Technology* zabranjeno je da vrši obradu određenih ličnih podataka osnovaca koji se uzimaju u poslovanju BusPlusa, servisa naplate usluga javnog prevoza u Beogradu. Ovo je drugi put ove godine da poverenik za zaštitu podataka o ličnosti reaguje povodom zaštite ličnih podataka učenika, odnosno maloletnika

POVERENIK ZA ZAŠTITU podataka o ličnosti Rodoljub Šabić zabranio je u utorak preduzeću *Apex Solution Technology* obradu određenih ličnih podataka osnovaca koji se uzimaju u poslovanju *BusPlusa*, servisa naplate usluga javnog prevoza u Beogradu. Poverenik je doneo takvu odluku nakon što je, povodom obraćanja više građana u vezi sa problemima u realizaciji takozvanog BusPlus programa, izvršio nadzor nad sprovođenjem i izvršavanjem Zakona o zaštiti podataka o ličnosti od strane preduzeća *Apex Solution Technology*.

Poverenik Rodoljub Šabić izjavio je da je postupak nadzora sproveden povodom predstavljanja u kojima je ukazivano da su đacima osnovnih škola podeljena dva obrasca, koje roditelji treba da popune: jedan pod nazivom "Zahtev za izdavanje personalizovane beskontaktna smart kartice", a drugi pod nazivom "Zahtev za pristupanje Plus benefit programu". Ni na jednom nije bilo napomene da navedeni drugi formular nije obavežno popuniti i da služi isključivo u marketinške svrhe. Šabić je saopštio da je zabranio Društvu za marketing i usluge *Apex Solution Technology* dalju obradu podataka: adresa stanovanja, broj mobilnog telefona, broj fiksnog telefona i i-mejl adresa, koji su saržani u podacima pod nazivom "Zahtev za izdavanje personalizovane beskontaktna smart

kartice". Poverenik je naložio da se u svim dostavljenim popunjenim obrascima u papirnom obliku ti podaci izbrišu (o čemu će sačiniti poseban zapisnik), jer za obradu navedenih podataka ne postoji pravni osnov. To je potrebno učiniti tri dana od dana prijema ovog rešenja.

I u vezi sa Obaveštenjem o obradi, koje se nalazi u okviru obrasca "Zahtev za pristupanje Busplus benefit programu", preduzeću *Apex Solution Technology* naloženo je da, radi otklanjanja drugih povreda Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, u obrascu jasno, nedvosmisleno naznači učenicima, odnosno roditeljima, da nisu u obavezi da daju podatke tražene ovim obrascem, odnosno da nisu u obavezi da ga popune. Društvu je takođe naloženo da sve osnovne škole sa teritorije grada Beograda koje prikupljaju podatke učenika upoznaju sa odgovarajućim merama zaštite podataka, istakao je Šabić.

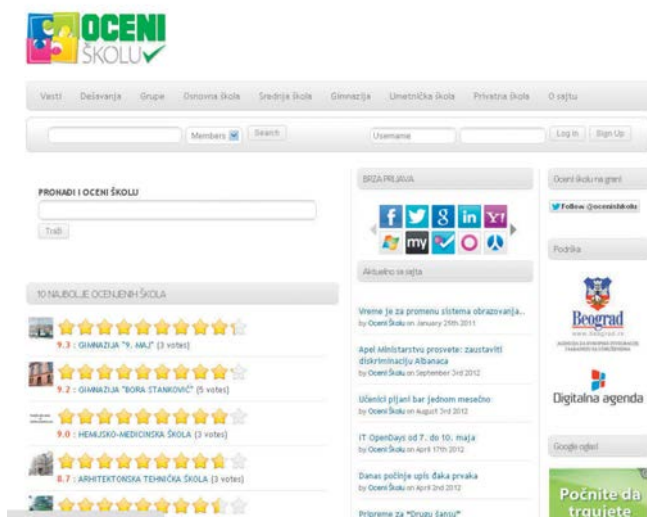
Ovo je drugi put ove godine da poverenik za zaštitu podataka o ličnosti reaguje povodom zaštite ličnih podataka učenika, odnosno maloletnika. Polovinom godine, Rodoljub Šabić je izrekao preporuku Ministarstvu prosvete da se rezultati male mature ne objavljuju javno, na sajtovima, oglasnim tablama i vratima škola, jer osim rezultata testa, rang-liste sadrže i podatke o ličnosti učenika. Od ove godine uvid

u rezultate testova imaju samo učenici i njihovi roditelji, isključivo u određenoj prostoriji u školi. Alternativni način je provera na sajtu Ministarstva prosvete www.upis.mpn.gov.rs, isključivo uz upotrebu šifre. Iz Kancelarije poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, medijima je objašnjeno da je na osnovu prijave građana i ciljane pretrage interneta, utvrđeno da su se na sajtu www.upis.mpn.gov.rs nalazili izveštaji koji sadrže neke ili sve lične podatke, kao što su šifra, ime i prezime, adresa, datum rođenja, ime roditelja, jedinstveni matični broj, ocene i brojevi bodova, a za objavljivanje takvih podataka ne postoji pravni osnov.

Kad je reč o tajnosti ličnih podataka maloletnika, važan korak načinjen je i u avgustu prošle godine kada je u Zakon o zdravstvenoj zaštiti uneta odredba prema kojoj dete koje ima 15 godina i sposobno je za rasuđivanje ima pravo da samo obavi uvid u medicinsku dokumentaciju, kao i pravo na poverljivost podataka koji se nalaze u toj dokumentaciji. Zdravstveni radnik dužan je, međutim, da u slučaju ozbiljne opasnosti po život i zdravlje deteta saopšti roditeljima ili starateljima informacije o njegovom zdravstvenom stanju i pored njegovog zahteva da se te informacije ne saopšte. ◀

J. G.

Ocenjivanje profesora

STUDENTI UNIVERZITETA U Beogradu, na kraju svakog semestra, već dve godine, ispunjavaju pismeni anketni list kojim ocenjuju rad svojih predavača. Od ove godine, preko internet sajta *oceniprofesora.com*, studenti mogu i nezavisno od zvaničnih evaluacija da iznesu mišljenje o svojim profesorima. Vrednovanje rada profesora od strane studenata je, između ostalog, jedna od obaveza bolonjske reforme iz 2003. godine, čija je primena u Srbiji započeta u školskoj 2006/2007. godini.

Prema Pravilniku o studentskom vrednovanju pedagoškog rada nastavnika, donetom na Univerzitetskom senatu 16. juna 2010, evaluacija, da bi bila verodostojna, mora da obuhvati mišljenje 30 odsto studenata. Rezultati treba da doprinesu pospešenju kvaliteta nastave i odnosa profesor–student. Ako određeni profesor dobije niske ocene, ide na razgovor sa dekanom fakulteta. Ukoliko je, posle dva razgovora, tj. upozorenja dekana, profesor i dalje loše ocenjen od studenata, nastavno-naučno veće razmatra njegov rad i predlaže odgovarajuće mere.

Nasuprot ovakvom načinu ocenjivanja nastavnika, do čijih rezultata nije lako doći, stoji internet ocenjivanje na sajtovima poput *oceniprofesora.com*. Na njemu studenti, ali i učenici srednjih škola, nakon registracije, mogu da daju svoje mišljenje o profesorima, predavačima, asistentima, nastavnicima, saradnicima. Postoji i opcija ocene privatnih predavača. Na sajtu se mogu ocenjivati profesori sa više od 75

fakulteta iz Srbije i skoro svih srednjih škola.

U delu sajta za evaluaciju profesora postoje opcije: “Predavanja su korisna”, “Predavanja su interesantna”, “Komunikacija je korektna” i “Materijali za učenje su dostupni i dobro urađeni”. Svako od ovih stavki posetilac sajta može dati ocenu od jedan do pet. Na kraju se računa srednja vrednost koja je konačna ocena tog predavača. Pored toga, na sajtu postoji mogućnost ostavljanja komentara, kao i kontakt onog koji se ocenjuje. Isto važi i za privatne predavače. Ukupna ocena predavača iz jedne obrazovne institucije predstavlja ocenu tog fakulteta, visoke ili srednje škole.

Na sajtu postoji i lista deset najbolje ocenjenih profesora među kojima su Borislav Odadžić sa Tehničkog fakulteta “Mihajlo Pupin” u Novom Sadu, Ana Simičević sa Beogradskog univerziteta Singidunum, Svetlana Goljak sa Filološkog fakulteta u Beogradu, itd.

Kao i kod većine stvari na internetu, može se postaviti pitanje verodostojnosti ocena datih na ovaj način. Svako može da uzme određenog profesora “na zub”... Sa druge strane, ovakav internet-servis svakako može biti koristan onima koji prave izbor između određenih obrazovnih ustanova.

Iako ovaj sajt ima blizu 200.000 poseta i 11.000 ocena, suštinski nema uticaj na poboljšanje kvaliteta rada profesora, za razliku od zvaničnih fakultetskih evaluacija, koje, barem formalno, stvaraju određene obaveze. U praksi se ni ova, zvanična, povratna

reakcija ne vrednuje dovoljno. Nema mnogo primera da je neki profesor promenio svoj pristup studentima zbog niskih ocena na kraju semestra. Još bolji primer lošeg efekta žalbi studenata jeste izmena Pravilnika o ocenjivanju koja se odnosi na “uska grla” na pojedinim fakultetima Univerziteta u Beogradu. Reč je o profesorima na koje se studenti žale zbog previsokih kriterijuma za polaganje ispita. Izmena je predviđala vođenje statistike o prolaznosti na ispitima i reagovanje na slučajeve koji su ispod 30 odsto položenih. Taj predlog nije prošao na Univerzitetskom senatu 19. septembra.

Pored *oceniprofesora.com* postoji sličan sajt koji se bavi samo srednjim školama: *ocenishkolu.com*. Na njemu se mogu ocenjivati sve osnovne i srednje, i privatne i državne, škole u Srbiji. Ocenjivačima se preporučuje da uzmu u obzir kriterijume kao što je lokacija škole, da li se drži smernica inkluzivnog razvoja, da li postoji mogućnost za zaposlenje odmah nakon završetka školovanja, prohodnost na fakultete, opremljenost biblioteke i internet sale (ako postoje), dvorišta, tereni i sale, higijena, hrana u školi ili kvalitet pekara i restorana u okruženju, priredbe, događaji, socijalne i sportske aktivnosti, osoblje škole... Na sajtu piše: “Utičite na sistem. Dajte predloge. Pomozite profesorima i nastavnicima. Pomozite sebi. Pomozite generacijama koje dolaze posle vas da lakše izaberu školu.”

M.R.

Ulaganja u obrazovanje

KARARSKI MERMER
ZA STUDENTE

Odgovornost u mermeru

Društvenoodgovorno poslovanje velikih kompanija u oblasti obrazovanja, a posebno u sferi studija umetnosti, nije čest slučaj u Srbiji. Ipak, deset studenata Fakulteta primenjene umetnosti, imalo je sreće da učestvuju u projektu izrade deset mermernih skulptura koje je omogućila distributerska kompanija Nelt

U DOBANOVcima, NASELJU u blizini Beograda, u Ulici maršala Tita, nalaze se hale kompanije Nelt Co d.o.o. Tokom poslednjeg meseca, iz jedne od njih, mogu se čuti neuobičajeni zvuci za kompaniju koja se bavi distribucijom. Umesto uobičajenih kamiona i viljuškara, iz velike hale na kraju dvorišta dopiru zvuci brusilica, hilti bušilica i čekića. Unutra, ljudi obučeni u bele kombinezone, prašnjavi obrađuju velike komade belog kamena. Oni su studenti Fakulteta primenjenih umetnosti (FPU), smer primenjeno vajarstvo.

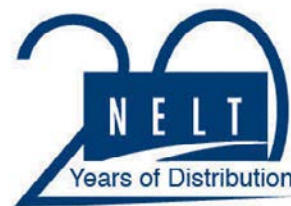
Ekipu "Vremena" dočekuje profesor Goran Čpajak. Nije u belom, a uz smeh, kaže da "ne

zna šta se to tamo radi". Tu priča počinje.

Kompanija Nelt je najveća kompanija iz Srbije koja razvozi proizvode svojih klijenata od fabrika i graničnih prelaza do svojih magacina, a odatle i do finalnih destinacija – mesta prodaje. To se zove distribucija. Ima preko 2500 zaposlenih i uspešno posluje u Srbiji, regionu Zapadnog Balkana, a od prošle godine i u Angoli, Zambiji i Mozambiku. Ove, 2012. godine, slavi svoj 20. rođendan, a ideja za njegovu proslavu je došla uz razmišljanje o odgovornom poslovanju koje se ogleda u ulaganju u obrazovanje najboljih studenata u zemlji. Rukovodeći ljudi u Neltu su odlučili da među mladima

Strateški značaj obrazovanja

Kompanija Nelt je povodom obeležavanja 20 godina postojanja odlučila da započne novu, dugoročnu strategiju aktivnosti u oblasti društvene odgovornosti. "Shvatajući stratešku važnost i neophodnost obrazovanja za našu zemlju, a imajući u vidu realne uslove u kojima se nalazimo kao društvo, odlučili smo da kroz osmišljavanje, finansiranje i realizaciju različitih obrazovnih projekata, pokažemo svoju snažnu opredeljenost ka modernizaciji, napretku i boljitku sredine u kojoj postojimo i poslujemo", kažu u Neltu i dodaju: "Kroz pružanje novih mogućnosti najtalentovanijim đacima, učenicima i studentima, pomagaćemo najboljima, onima koji će u budućnosti biti nosioci promena i napretka u našoj zemlji. Integrišaćemo u naše projekte mlade različitih godina, obrazovnih i profesionalnih profila i time ćemo osigurati dugoročnu prepoznatljivost Nelta u godinama koje su ispred nas. Želimo da se kao društvenoodgovorna kompanija na sistemski način odužimo svim segmentima društva i zajednicama u kojima poslujemo."

pronađu deset najboljih vajara koji će napraviti deset autorskih radova za oplemenjavanje dvorišta kompanije u Dobanovcima.

Dogovorom je rešeno da deset mladih umetnika budu studenti sa FPU-u. "Ja poznajem studente. Izabrao sam devet momaka i jednu devojku sa treće, četvrte i master godine studija i predložio im da učestvuju u ovom projektu. Niko nije odbio. Shvatili su da je to za njih jedna odskočna daska i svi su oni ovde došli sa velikim entuzijazmom. Svaki dan su tu od jutra do mraka, rade na svojim autorskim skulpturama. Ja sam samo koordinator", priča profesor koji je nakon razmatranja studentskih

MERMER JE ODSKOČNA DASKA: Goran Čpajak

OSEĆAJ JE FANTASTIČAN: Studenti klešu kamen

predloga prošao sa njima ceo proces od crteža do savetovanja i pravljenja modela.

Shodno idejama, napravio je spisak alata i materijala potrebnih za realizaciju celog projekta. Nelt je obezbedio 23 tone mermera iz italijanskog grada Karare (u središnjoj Italiji, pokrajina Toskana) i sav potrebn alat: od čekića do velikih brusilica od 2,5 kW. Sve to je smešteno u jednu od dobanovačkih hala, a na kraju, 10. septembra, kada su došli mladi umetnici, počelo je i klesanje.

“U Srbiji se desetak vajara ozbiljno bavi kamenom. Skoro niko nema uslove poput ovih ovde pa zbog toga odlaze u Arandelovac gde se nalaze laboratorije prerade kamena i koriste

uslove tih fabrika. Tamo imaju prostor, dizalice, viljuškare i to je to. Ovo što je ovde improvizovano je atelje koji je jedan od najboljih u svetu. Poseban značaj je to što u poslednjih 30 godina na našem fakultetu nije realizovan projekat ovih dimenzija”, objašnjava profesor.

Osim uslova koje pružaju najbolji alat i veliki prostor, studenti rade sa najkvalitetnijim materijalom. “Kararski mermer je najpogodniji za obradu. Kompaktan je i nema defekte, nema pukotina. Struktura je sitna, pa mogu lepo da se izvuku detalji”, kaže profesor Čpajak, koji je još u Italiji, kod izbora mermera, tih ukupnih sedam kubnih metara, kamen izrezao na delove koji odgovaraju dimenzijama budućih skulptura.

Rad na ovom projektu neće ući u neku od ocena na fakultetu, ali će svakako uticati na njihove rezultate, kaže profesor: “Ovo je za studente izuzetna stvar i neprocenjivo iskustvu za njih. Prvo je ovo za njih prvi, profesionalni aspekt: uslovima i odgovornošću su prešli nivo studentskog rada. Čak i rad za kompaniju kao što je ova, ovako organizovana, vrlo je važan za njih, da vide kako to sve funkcioniše, kako se radi u kolektivu, da osete timski rad. Druga stvar je to što rade sa najboljim materijalom koji trenutno postoji na svetu.”

Ovih deset studenata do sada nisu imali prilike da rade na ovolikim formatima. Njihov fakultet nema novca da materijal, koji na ovom projektu obrađuju, koristi u redovnom školovanju. Što se tiče procesa izrade vajariskog dela princip je sličan, samo je – minimalistički. Skulptura koju za Nelt jedan od studenata izrađuje biće visoka dva metra. On je nju na fakultetu pravio na parčetu kamena od 30 centimetara. Druga stvar je to što fakultet ne poseduje adekvatan prostor za rad, a dodatni problem je i okruženje. Ovako bučni radovi se ne mogu izvoditi usred grada.

“Mi imamo sve uslove na fakultetu, ali ne ovakve”, kaže Nikola Đurić, jedan od studenata. “Pitao sam jednog kolegu kako mu se ovo čini, a on odgovara: ‘Šta ima da ti se čini! Ovo u Srbiji ne postoji!’ Osećaj je fantastičan.”

Nikola Đurić izvodi skulpturu za koju je ideja nastala na jednom fakultetskom zadatku spoja arhitekture i skulpture. “Inspirisale su me ventilacione cevi i kamere, i ta nekakva paranoja koja okružuje velike tržne centre. To je neki izdub, da tako kažem”, govori za “Vreme” mladi umetnik.

“Sve ove skulpture su izvedene iz figure”, objašnjava Marković Ivan, asistent na ovom projektu. “Deluju apstraktno, ali to se samo čini. To je interpretacija nečeg što je pojavno, što je vidljivo. To pojavno oko nas podsvesno utiče na naše estetske potrebe i principe. Čak i kasnije, kada studenti izađu iz sistema školovanja i, eventualno, počnu da se bave čistom apstrakcijom. Često možete da primetite da je u umetničkim radovima krug – gore. Zašto gore? Zato što je sunce gore. To su neke navike.”

A kako, zaista, izgledaju te skulpture? Javnost će imati prilike da ih tokom oktobra vidi u centru Beograda, pre nego što se vrate u dvorište kompanije Nelt. Inače, sav alat koji je kupljen za ovaj projekat i koji studenti sada koriste, ostaće, kao nagrada, upravo njima. ◀

Mirko Rudić

Izmene Zakona o obrazovanju

SKUPŠTINSKI ODBOR ZA obrazovanje, nauku, tehnološki razvoj i informatičko društvo prihvatio je u utorak 25. septembra izmene Zakona o visokom obrazovanju. Prema oceni resornog ministra Žarka Obradovića, izmene donose nekoliko dobrih rešenja za studente univerziteta u Srbiji i fakultete. "Predlog izmena zakona daje mogućnost studentima koji ove godine budu imali 48 bodova na tekućoj godini studija da upišu narednu školsku godinu", rekao je Obradović. Obradović je na sednici Odbora za obrazovanje, nauku, tehnološki razvoj i informatičko društvo istakao da su u izmenama Zakona učestvovali rektori svih univerziteta u Srbiji i predstavnici studentskih organizacija. "Zakon je predvideo da 2013. broj bodova za upis naredne godine studija bude 50, i da 2014. i 2015. bude 60 bodova", rekao je Obradović. Prema predlogu, od iduće godine će se smanjivati broj ispitnih rokova sa šest, na pet, odnosno četiri. "Postoji saglasnost unutar akademske zajednice da treba povećati broj bodova i smanjiti broj rokova", istakao je Obradović. Skupština Srbije trebalo bi danas na novoj vanrednoj sednici da razmotri izmene Zakona o visokom obrazovanju.

U evropskom društvu

KONFERENCIJA AKADEMIJA STRUKOVNIH studija primljena je u Evropsku asocijaciju univerziteta primenjenih studija (Eurasche), što će biti ozvaničeno 13. oktobra u Belgiji, izjavila je za "Danas" Ružica Stanković, predsednica ove konferencije, koja okuplja 47 državnih i 18 privatnih visokih škola u Srbiji. Članstvo u ovoj organizaciji će omogućiti našim studentima da upišu master strukovne studije na evropskim visokim školama, lakšu nostrifikaciju diploma, kao i brojne olakšice domaćim profesorima za učešće na međunarodnim skupovima.

"Na visokim školama u Srbiji ne postoje master programi strukovnih studija. Imamo osnovne i specijalističke studije i tu se završava školovanje naših studenata. Očekujemo da će izmenama Zakona o visokom obrazovanju biti rešeno ovo pitanje", rekla je Stankovićeva.

Dvojezično u vrtićima

U OKVIRU PROJEKTA "Uvođenje dvojezične nastave na srpskom i engleskom jeziku u ustanovama obrazovanja na teritoriji Vojvodine" ove

godine odškolovana je prva generacija bilingvalnih vaspitača, učitelja i profesora. "Imamo polaznu grupu od 25 mališana, koji pohađaju bilingvalno odeljenje. Zahvaljujući nastavi u vrtiću deca su kasnije spremna da se upišu u bilingvalna odeljenja osnovne škole", rekla je za "24 sata" Slavica Bijeljac, pomoćnik direktora PU "Radosno detinjstvo". Nastava na dva jezika može maksimalno da obuhvata 45 odsto ukupnog fonda časova, a nastavnici moraju da imaju položen B2 nivo engleskog jezika. Po zakonu bilingvalna nastava treba da se održava na maternjem i jednom od evropskih jezika. Za početak, usvojen je program na srpskom i engleskom, a nastava se sprovodi po Kembridž programu.

Obrazovanje i demokratija

U BEOGRADU JE 21. i 22. septembra održan skup "Obrazovanje i demokratija", u organizaciji Fonda za otvoreno društvo i IP Fabrika knjiga. Na skupu je bilo reči o obrazovanju i javnom interesu, obrazovanju posle moralnog pada, (ne)uključenosti Roma u obrazovni sistem, javnoj sferi kao obrazovnom prostoru i drugim temama.

"Obrazovanje treba da podigne stepen znanja da bi društvo išlo razvojnou putanjom i da bi naredne generacije imale uzor kako da doprinesu razvoju zajednice, a mi kao društvo da doprinesemo razvoju demokratije", istakao je državni sekretar u Ministarstvu prosvete Muhedin Filjuljanin. Ipak, u čitankama i udžbenicima istorije i danas se mogu naći sporne i ispolitizirane interpretacije ratnih događaja tokom devedesetih i odgovornosti Srbije u svemu tome, ali i različitih tumačenja drugih osetljivih događaja. Jedan od razloga za to je još nedovoljno suočavanje sa nasleđem prošlosti, rekao je za Radio Slobodna Evropa Nenad Dimitrijević sa Centralnoevropskog univerziteta u Budimpešti: "Demokratski angažman nema uslova za uspeh ako ne bude praćen kritičkom refleksijom onoga što nam se događalo i kakav je bio naš odnos kao pojedinaca i našeg društva prema tim događajima. Kako zbog nas samih, tako i zbog onih koji su bili meta zločina. Ovladavanje prošlošću pretpostavlja suočavanje sa sopstvenom istorijom i aktivno traganje za alternativnim vrednostima", kaže Dimitrijević.

Dosledna nedoslednost

Drecun je pričao o onome što mu je iskreno ležalo na srcu: formiranju letećeg odreda za borbu protiv terorizma za koji bi znalo samo nekoliko ljudi iz vrha vlasti; tajnim američkim planovima za razbijanje Jugoslavije koji su objavljivani na naslovnica svetskih magazina

POŠTO JE POSLEDNJIH godina postao miljenik posetilaca *Stormfronta* i drugih opskurnih foruma, iz ilegale se vratio Milovan Drecun, ratni izveštač RTS-a, vojni komentator i autor više revolucionarnih teorija, uključujući i onu o genetskoj vezanosti Srba za Kosovo. Nosilac Miloševićevog Ordena za hrabrost stupio je ponovo na javnu scenu kao predsednik skupštinskog Odbora za Kosovo i Metohiju odakle je poručio da se neće staviti tačka na kosovski problem dok se ne reše druga neuralgična pitanja na Balkanu, pre svega budućnost BiH i Makedonije. Pre toga se Drecun oglasio iz parlamenta silno obradovan što je u klupama video nekoliko koleginica koje čekaju prinove. Za jednu od njih je nekako saznao da nosi dvojke, "dve curice", kako je preneo sa skupštinske govornice, od kojih će se jedna zvati Milica. "Najlepše srpsko ime", nije mogao da se suzdrži novopečeni poslanik naprednjaka, računajući u decimalama koliko žene treba da rode dece da bi se omogućila nesmetana reprodukcija nacije.

PODSTICANJE NA ZLOČIN: No, to je Drecunov prirodni razvojni put, jer kada prelistavate požutele stranice novina iz devedesetih, lako ćete u "Narodnoj armiji", glasilu nekadašnje JNA, pronaći njegovo ime. To je onaj list koji je pripadnike policijskih i vojnih snaga Hrvatske već na početku sukoba krstio ustašama, pišući iz broja u broj o tome kako je u mislima većine vojnika neizbrisivo urezano da imaju posla s povampirenim "fašizmom, sa legionarima, ošišanim glavama i svakojakom razularenom braćijom s kojom se jedino može razgovarati preko nišana". Nakon što se prekalio u analizama s hrvatskih i bosanskih ratišta, Drecun je kao provereni patriotski kadar prešao na Radio-televiziju Srbije, gde je stekao slavu u izabranom društvu Milorada Komrakova, Tatjane Lenard, Dušana Čukića, Spomenke Jović... i drugih novinarskih veličina tog vremena, mada je istinski katarzu doživeo tek kada su počeli sukobi na Kosovu. Njegovo isleđivanje Ljuana Mazrekua, koji je optužen za zločine u selu Klečka, pred kamerama državne televizije, jedan je

PONOVO NA JAVNOJ SCENI: Milovan Drecun Foto: Tanjug

od istaknutih medijskih priloga kojim je NUNS potkrepio krivičnu prijavu protiv novinara zbog podsticanja na genocid i ratne zločine.

HODOČAŠĆA: Utučen i potišten nakon potpisivanja Kumanovskog sporazuma Drecun se povukao sa Kosova zajedno sa jedinicima Vojske Jugoslavije, a ubrzo posle toga vratio je člansku kartu SPS-a, koju je nosio uz novinarsku legitimaciju pune četiri godine, i uzeo odsustvo na RTS-u koji ga je do srca povredio svojim mirovnim zaokretom i neadekvatnom platom. Kao osnivač i predsednik Političke partije "Preporod Srbije", što je bilo ostvarenje njegovog dečakskog sna o bavljenju politikom, sa bezbedne udaljenosti gledao je kako razjarena masa vija njegove dojučerašnje saborce oko zapaljene zgrade RTS-a. No jasno je bilo da je Drecun imao ozbiljnije planove od lamentiranja nad zlehudom sudbinom iskrenih patriota, tako da je počeo saradnju sa Srpskom socijaldemokratskom partijom Zorana Lilića. No dve jake političke figure nisu mogle lako da usklade strateške vizije o preporodu Srbije, tako da je Drecun 2004. samostalno učestvovao na predsedničkim izborima i privukao glasove čak 0,54 odsto birača. Te sitne neusphe u ostvarenju političkih ambicija on je

kompensovao hodočašćima po raznoraznim tribinama, tako da je u jednom trenutku pobrojao čak 200 nastupa godišnje, dok knjigama o kosmetiskim legendama, drugim kosovskim bojevima, Alahovim ratnicima i ratovima za Kosovo, koje je objavljivao u pauzama gostovanja po lokalnim radio i televizijskim stanicama, više ni on sam nije znao broj.

KULTURNI USTANAK: Tu je bar mogao da priča o onome što mu je iskreno ležalo na srcu: formiranju letećeg odreda za borbu protiv terorizma za koji bi znalo samo nekoliko ljudi iz vrha vlasti; evroazijskom trouglu Moskva-Berlin-Peking; uspostavljanju novog sanitarnog kordona oko Rusije; tajnim američkim planovima za razbijanje Jugoslavije koji su objavljivani na naslovnica svetskih magazina; logorima za obuku pripadnika Al Kaide na Balkanu; sukobima na severu Grčke koji će izazvati Albanci; uplitanju Turske u neminovni grčko-albanski sukob; pretnjama o razbijanju NATO-a, novom balkanskom ratu... i slično. Analitika je ozbiljna, ali klizava rabota, začas se sa suvislih rasprava tresne naglavačke u papazjaniju teorija zavere gde se, od kraja osamdesetih, krčkaju Vatikan, Pentagon, masoni, iluminati, novi svetski poredak i ostali neprijatelji.

Njih, naravno, ima na sve strane, što je lepo uočio pomoćnik ministra kulture kada je pozvao na ustanak. Ako državni činovnik naziva umetnike izvršiocima antisrpske politike, zašto u ministarstvu pravde ne bi sedeo čovek za koga kažu da su mu u kafanskoj malklazi odgrizili deo uha? Kada se već o pravosuđu stara neko ko je i sam osuđivan zbog tuče, sasvim je logično da mu društvo prave bivši pripadnici Službe državne bezbednosti. Ako operativci čijem se šefu sudi za ubistva političkih protivnika sede u vladinim kabinetima, nekako je logično da na čelu Odbora za Kosovo bude čovek koji misli da će Skoplje biti glavni grad Albanije. Moglo bi se ovako nizati u beskonačnost, ali čemu? Već sada je očigledno da je doslednost u izboru kadrova jedan od najvećih kvaliteta novih vlasti.

Slobodan Kostić

Kroz osmeh i Boga

Veliki nauk Nikovog gostovanja leži u tome što je uspeo da okrene stvari naglavačke, pokazujući koliko su svi oni, invalidi, zapravo nama potrebni

BEZ OBZIRA NA to što je srpskog porekla i što se preziva na -ić, Nik Vujičić nije tipični čovek ove sredine. Tako je i pored opšteg divljenja koje je izazvao tokom nedavnog boravka u Srbiji, svojim propovednim nastupom uspeo da izazove i reakciju onog dela ovdašnje sredine koja niveliše sve. Pri čemu se zaboravlja na jedno, da svi ljudi, kao svoj pečat, nose duh sredine u kojoj žive.

POBEDNIK: A Nik je rođeni Australijanac, koji sada živi u SAD, u Kaliforniji. Njegov "put slave i uspeha" nije zasnovan na siromaštvu, razvedenim roditeljima, ocu alkoholičaru, niti na bilo kom stereotipu *american dream* velikih priča. Istinska lična drama ovog čoveka nastaje od samog njegovog dolaska na svet, budući da je baš on "odabran" da bude nosilac veoma retkog telesnog defekta, poznatog kao tetra-amelia sindrom, što znači da je rođen bez ruku i nogu, sa priraslim jednim stopalom na kome su dva nožna prsta. Tegobu odrastanja i zrelog života sa takvim telesnim deformitetom, a potpuno očuvanim intelektom, malo ko je u stanju sebi sasvim da predoči. O tome se nešto može i saznati iz Nikovih govora, ponešto se da i naslutiti, ali najveći deo fizičkih sputanosti, psihičkih i emotivnih razaranja, ostaće zauvek samo njegov "tamni vilajet".

Nik smatra da će i drugima biti štošta jasnije kada ispriča da je sa osam godina počeo da razmišlja o samoubistvu, a sa deset pokušao da se udavi u kadi. Sve to se događalo u njegovom đlačko vreme, kada je među prvima sa tako teškim defektom krenuo u "normalnu" školu. Od svojih muka često nabraja surovo zadirkivanje dece i očaj zbog nemoći da živi normalno, samostalno, da mašta o budućnosti, poslu, ljubavi... Smisao takvog života postao je njegova preokupacija. Međutim, u jednom trenutku, presudnom, kada je u novinama video sliku deteta sa istim tetra-amelia sindromom, shvatio je da nije jedini takav na svetu i, kako kaže, uz veliku ljubav i podršku roditelja odlučio da se pomiri sa svojim nedostacima otpočinjući u pravom smislu nadljudsku borbu.

Prvo je savladavao svakodnevne zadatke. Naučio je da piše koristeći dva prsta na jednom, levom stopalu. Naučio je da koristi kompjuter metodom "peta i nožni palac". Naučio je da baca teniske loptice, da svira na pedalama bubnjeva, pere zube, češlja kosu, da se brije i odgovara na telefonske pozive. Upisao je ekonomske studije i stekao dve diplome, za računovodstvo i finansijsko planiranje. Osnovao je svoju neprofitnu organizaciju, izdao autobiografsku knjigu, drži motivacione govore po celom svetu, igra golf, glumi u filmu, čak surfuje. U februaru ove godine se oženio, uselio u novu kuću i sada sa svojih 30 godina iznad svega radije se što će uskoro dobiti dete.

Nikovo gostovanje u Srbiji, kao prave zvezde, dugo je najavljivano i kao uragan protutnjalo svim prestoničkim medijima. A sada su polako počeli da se ukazuju i prvi obrisi njegove posete. Ono što se već može videti jeste da Nika Vujičića u stvari nismo ni dočekali ni doživeli pre svega kao invalida sa teškim telesnim nedostatkom, nego ili kao ovozemaljsko čudo od uspeha i to srpskog porekla, ili kao ostvarenog mladog čoveka, ili kao govornika koji bi trebalo svojim primerom nama da pomogne i nama da ulije nadu i veru u sebe, ili kao ozbiljnog biznismena. Na njegov težak telesni nedostatak, osim možda prvobitne ljubopitljivosti, vremenom sve se manje mislilo. Što upravo i jeste bio njegov životni cilj i u čemu leži njegova najveća pobeda.

LIČNI PLAN: Nik je u Srbiju došao iz jednog drugog sveta, onog koji slavi individualnost i lično postignuće, i koji se drugima obraća kroz propovedi i slavu Bogu. Nama ovde nije ni imao nameru da govori ono o čemu stalno razmišljamo. On ne govori o ljudima koji od njega okreću leđa, o socijalnom položaju invalida u Americi, o broju rampi za kolica, o mogućnostima za zaposlenje, o tome da li i koliko pomoći prima od države, da li mora sam da zarađuje i kako je tamo drugima sa istim problemima.

Kao duboko religiozni protestant,

evan-gelista, njegov zadatak je da širi dobre, pozitivne misli. On priča o tome kako živi i uživa u životu rušeći granice slobode i slaveći Boga koji mu velikodušno sve vraća. Bog je njemu, a savetuje svojim primerom i sve druge, centralna figura u kreiranju novog života, koji je nekad ranije bio ispunjen depresijom i gorčinom.

"Nije stvar u spoljašnjosti, već u tome biti ispunjen iznutra", kaže Nik. "Video sam tako mnogo ljudi koji su savršeni samo spolja, ali koji ne znaju pravu istinu. A prava istina je u oslobađanju sebe, i onaj koji uspe da skloni barijere svojoj slobodi, taj je slobodan istinski." Kada Nik govori o slobodi on na umu ima unutrašnje, lične barijere, nešto o čemu mi retko kad pričamo naglas, ali smo s druge strane opterećeni slobodom kretanja, govora, izražavanja. On nam priča o ličnom nadahnuću, a mi ga uvek tražimo u socijalnom okruženju i pravdi za sve. U svojim motivacionim govorima nastoji da nam prenese poruku o životnim padovima i stalnim, ponovnim ustajanjima, o bezgraničnoj ljubavi prema sebi i drugima,

INSPIRACIJA ZA OGROMAN BROJ LJUDI:

Nik Vujičić

Foto: Tanjug

predavanja, a tako malo onih koji mogu da do-
taknu u samu srž života i postanu beskrajna
inspiracija ogromnom broju ljudi.

Nika su u Beogradu dočekali sve sami slav-
ni ljudi, oduševljeno ga slušali i ispratili sa su-
zama u očima. Otuda je još bolnije odjeknuo
tekst sa bloga jedne devojke sa hendikepom
koji je naprosto preplavio sve društvene mre-
že, a u kome ona, između ostalog, kaže: "Di-
gla se ogromna medijska pompa oko njegovog
dolaska, podržavaju ga sportisti, navijači, na-
cionalisti, ovi i oni... Svi se raznežili ko mlada
pred udaju. Pitam se, je l' to isti onaj narod koji
okreće glavu kad vidi osobu sa hendikepom na
ulici? Isti oni sportisti čije su kolege sa Paraol-
impijade dočekanе kako su dočekanе i kojima
nisu pružili ni osnovnu kolegijalnu podršku?"

To će reći da su nama opet ostali naši stari
nerešavani problemi, pre svega međuljudski. I
ništa Nikova poseta u tom smislu neće prome-
niti. Jer, on i nije došao da nas uči elementar-
noj ljudskoj kulturi i poštovanju, nego da nas
nadahne sve zajedno, na ličnom nivou, kako
one sa hendikepom tako i one bez njega.

Međutim, postoji jedna stvar kojoj je ipak
otvorio širom vrata. "Da li je ikome palo na pa-
met da se u zemlji Srbije svakodnevno svom si-
linom bori za sebe i druge cela jedna omanja
vojska osoba sa hendikepom?", pita blogerka.
"U medijima su uglavnom proturene patetič-
ne priče o 'jadnim invalidima sa specijalnim
potrebama', a kad želite da kažete da i pored
hendikepa nosite osmeh na licu i trudite se da
živite život kao i svaki pojedinac na ovoj plane-
ti, jednostavno niste interesantni. Niste priča."

Drugim rečima, umesto što smo se busali u
prsa zašto našim paraolimpijcima nije prire-
đen doček kao i svima drugima, gde bi se na-
glas pevalo i vrištalo od sreće, bolje bi bilo da
se neko setio da ih sve zajedno smesti u isti
onaj Sava centar da pričaju, a mi da ih sluša-
mo. Da pričaju o svojim svakodnevnim borba-
ma sa preprekama, o rušenju unutrašnjih bari-
jera, o svojim uzletima i preko granica mogu-
ćeg, o svojim velikim i jakim životima, koji bi
nas verovatno i više osnažili i inspirisali nego
što je Nikov. A velika zasluga njegovog gosto-
vanja leži u tome što je uspeo da zaustavi do-
sadašnji tok svesti i okrene stvari naglavačke,
pokazujući najvažnije: koliko su svi oni, inva-
lidi, zapravo nama potrebni.

Ivana Milanović Hrašovec

zahvalnosti Bogu za ono što se ima i suzbija-
nju gorčine zbog onog što se nema...

I retko će se naći onaj ko će na samu pojavu
ovog govornika i njegov jak život koji iza sebe
nosi, energiju i sposobnost da se šali na vlaš-
titi račun ("Nik, da li imaš tremu?", "Da, zno-
je mi se dlanovi i klecaju kolena") ostati ravnodušan. Ili će se makar na trenutak postideti
sebe i svojih unutrašnjih slabosti ili će biti za-
divljen "do suza". Međutim, razumljivo je, ne
mogu se baš svi olako uklopiti u ono na šta ih
Nik često podseća, pogotovo ako to što priča
liči na već viđeni religijski aktivizam.

No, do sudara najviše dolazi jer je Nik i došao
iz društva drugačijeg od našeg, koje odvajkada
slavi lični uspeh, a ne kolektiv i ideologije. Tako
tačka njegovog oslonca nikako nisu drugi, osim
najbliži, nego on sam koji lično prevazilazi pro-
bleme. Dolazeći sa Zapada, Nik takođe dolazi iz
crkve koja ima drugačiju tradiciju. Njegova cr-
kva zaista pomaže svoje članove, daje materijalnu pomoć, gradi kuće siromašnima, učestvu-
je u školovanju, ulaže u slučajevima poplava,

požara, naprosto, reč je o snažnoj organizaciji sa
veoma razvijenom humanitarnom i socijalnom
službom. Sve ono što naša crkva nije. Pa kad Nik
pozove da se svi molimo u slavu Boga, jer moli-
tva jeste ključni deo njegovog "učenja", a mi, ako
već nismo zgranuti ateisti, pitamo se a kom Bogu
da se molimo, tom njegovom ili ovom našem.

MI NISMO PRIČA: Nik Vujičić je evidentno
prevazišao svoj invaliditet, on je neko oko koga
se svi tiskaju, uspešan "zapadni" čovek, govor-
nik koga je već čulo četiri i po miliona ljudi ši-
rom sveta i velika medijska atrakcija. O njego-
voj promišljenoj poslovnosti, govori i to da je
u jednoj TV emisiji rekao da ima pripremlje-
nih sedam motivacionih govora, jedan koji drži
pred vladama, jedan za crkve, jedan za mlade,
itd. Pitanje komercijalizacije njegovog invalidi-
teta možda je i suvišno postavljati. Uostalom,
zašto bi njemu bilo uskraćeno pravo da napravi
na bilo koji način isplativ posao od onoga što
je najbolje u životu savladao, a reč je o život-
noj borbi za koju je malo ko sposoban. Toliko je
predavača koji kruže svetom i naplaćuju svoja

Iz knjige nobelovca Pola Krugmana

Okončajte ovu depre

resiju, odmah

“Vreme” objavljuje odlomke iz knjige
Pola Krugmana, ekonomiste koji potresa
svet u jeku svetske ekonomske krize i
čoveka koji u sreći ljudi vidi napredak

S tara izreka kaže da ekonomisti znaju cenu svega, ali ne znaju vrednost ničega. I, da znate da ima dosta istine u toj optužbi: s obzirom da pre svega proučavaju kretanje novca, proizvodnje i potrošnje, inherentna im je sklonost ka uverenju da su novac i roba ono što je važno. Ipak, postoji i oblast ekonomskih istraživanja usmerena na povezanost samoprocenjenog stepena blagostanja, kao što je sreća ili „zadovoljstvo životom“, sa drugim aspektima života. Poznata su kao „istraživanja sreće“.

Prema tim istraživanjima, kada dođemo do tačke da možemo sebi priuštiti osnovne stvari u životu, novac prestaje da bude tako važan. Nije da se uopšte ne isplati biti bogatiji – građani bogatih zemalja su, u proseku, nešto zadovoljniji svojim životima od građana država koje lošije stoje. Takođe, prilično je važno je li osoba bogatija ili siromašnija od ljudi sa kojima se poredi, i zato ekstremne nejednakosti mogu imati tako štetan uticaj na društvo. Ali, sve u svemu, novac je manje važan nego što bi to grubi materijalisti – i mnogi ekonomisti – voleli da veruju.

Međutim, to ne znači da su ekonomska dešavanja realno nevažna. Jer postoji nešto zavisno od ekonomije što je izuzetno važno za ljudsko blagostanje: imati posao. Ljudi koji žele da rade ali ne mogu da nađu posao strašno pate, ne samo zbog gubitka prihoda već i zbog osećaja da manje vrede. I to je najvažniji razlog što je masovna nezaposlenost – koja u Americi traje već četiri godine – takva tragedija.

Koliko je ozbiljan problem nezaposlenosti? To pitanje traži da se upustimo u podrobnije razmatranje. Jasno je da nas ovde zanima *nedobrovoljna* nezaposlenost. Tu se ne računaju ljudi koji ne rade zato što je to njihov izbor ili barem ne rade u tržišnoj ekonomiji, kao ni penzioneri kojima je drago što su u penziji i osobe koje su odlučile da se u potpunosti posvete kući i domaćinstvu. Takođe se ne računaju osobe onemogućene da rade, čiji hendikep jeste nesreća, ali nije proizvod ekonomskih problema. E sad, oduvek je bilo ljudi koji tvrde da nedobrovoljna nezaposlenost ne postoji, da svako može da nađe posao ako je zaista voljan da radi i nije previše probirljiv u pogledu plate ili uslova rada. Recimo, Šeron Engl, republikanska kandidatkinja za Senat, izjavila je 2010. da su nezaposleni „razmaženi“, jer umesto da nađu posao biraju da žive od pomoći za nezaposlene. Tu su i ljudi iz Čikaškog trgovinskog odbora koji su se oktobra 2010. podsmevali demonstrantima protiv nejednakosti ▶

GOST BEOGRADA:
Pol Krugman
Foto: Reuters

Glas razuma i glas nade

Pol Krugman, dobitnik Nobelove nagrade za ekonomiju 2008. godine, održaće predavanje o globalnom ekonomskom stanju 3. oktobra u Beogradu. Goran Perčević, generalni direktor kompanije "Interkomerc", za "Vreme" govori o organizaciji i značaju ovog događaja

NOBELOVAC POL KRUGMAN, jedan od najvećih ekonomskih autoriteta današnjice, održaće predavanje u Beogradu 3. oktobra u hotelu "Hajat". Bivši član američkog Nacionalnog saveta za ekonomski oporavak i savetnik predsednika Obame obratiće se članovima Nacionalnog saveta za privredni oporavak, uglednim privrednicima, najistaknutijim profesorima i bankarima, a prisutni će biti i članovi Vlade. Tema predavanja biće aktuelna ekonomska situacija u svetu. Njegovu poslednju knjigu *Okončajte ovu depresiju odmah!* u Srbiji će objaviti kompanija "Interkomerc", čiji generalni direktor Goran Perčević za "Vreme" govori o značaju ove posete za Srbiju. Ovaj događaj će organizovati kompanije "Delta Holding", "PSP – Farman", "MK Komerc", "Beohemija" i "Interkomerc", zajedno sa Klubom "Privrednik" i Nacionalnim savetom za privredni oporavak, koji je nedavno formirala Vlada Srbije.

"Očekujem da će Pol Krugman govoriti o globalnom ekonomskom stanju, a pretpostavljam

da će dati ocene ekonomske situacije u regionu i uopšte kako svetska ekonomska kriza utiče na male zemlje. Razmotriće ekonomska kretanja u svetu i u Evropi, a nakon toga i reperkusije na manje zemlje i naš region. Mislim da će to biti interesantno i dragoceno predavanje pre svega jer Krugman nije analitičar stanja – do sada se pokazao i kao dobar prognozer ekonomskih kretanja. On predlaže konkretna rešenja za postojeću situaciju. Ima mnogo analitičara koji opisuju stanje, ali Krugman se izdvaja po tome što svoje veliko ekonomsko znanje izlaže sudu javnosti. Mnoga njegova predviđanja su s vremenom potvrđena. Čuvene njegove kolumne u 'Njujork tajmsu', kojima praktično dnevno reaguje, dokaz su da je u toku sa situacijom", kaže Goran Perčević. Pol Krugman u svojoj knjizi objašnjava da zapravo recesija koja je prisutna u svetu prelazi u ekonomsku depresiju, što ističe i u naslovu knjige, zatevajući da se depresija okonča odmah. "Njegov dolazak je interesantan, jer ne očekujemo

jednostavno predavanje već i predloge kako da se u globalnoj ekonomiji stanje promeni. Kejnz je rekao: 'Rokovi su varljivi. Na duge staze svi smo mrtvi.' On je predstavnik kejnzijanske škole i smatra da je potrebno neke mere preduzeti odmah. Veoma često ekonomisti analizirajući stanje gledaju dugoročne perspektive i onda uđu u teorijske rasprave, a on pripada grupi efikasnijih predlagača."

Pol Krugman zastupa razvojni koncept, koji govori da u vremenu krize štednja nije način da se iz nje izade. Po njegovom mišljenju, treba pristupiti aktivno, oživeti proizvodnju a time i ljudima povećati zarade kako bi se na bazi tih plata podigla potrošnja, i da onda preduzeća imaju mogućnosti da više proizvode i prodaju. U tom smislu je on glas razuma ali i glas nade, smatra Goran Perčević. On podseća da Krugmanova teorija tvrdi da nije problem što se povećava zaduženost države u odnosu na bruto društveni proizvod, već je problem što on opada. Prema Krugmanu, rešenje je da se

► U Evropi kao celini pad zaposlenosti nije bio tako drastičan kao u Americi, ali je svakako strašan. Što se tiče bruto domaćeg proizvoda, u Evropi je još gore. Osim toga, evropska iskustva se od države do države znatno razlikuju. Dok je Nemačka relativno pošteđena (za sada – ali videćemo šta će se desiti), periferija Evrope se suočava sa potpunom katastrofom

tako što su ih zasipali kopijama formulara za posao u Mekdonaldu. A tu su i ekonomisti poput Kejsija Maligana sa Čikaškog univerziteta, koji u brojnim člancima napisanim za elektronsko izdanje lista *New York Times* insistira da drastičan pad zaposlenosti nakon finansijske krize 2008. ne odražava nedostatak mogućnosti za zapošljavanje već smanjenu volju da se radi.

Klasičan odgovor takvim ljudima dat je u jednom pasusu s početka romana *Blago Sijera Madre* (najpoznatiji po filmskoj adaptaciji iz 1948. u kojoj igraju Hemfri Bogart i Volter Hjuston): „Svako ko ozbiljno hoće da radi, sigurno će naći posao. Samo se ne smete obratiti čoveku koji vam to kaže, jer on nema da vam ponudi posao niti zna iko ga ko zna za neki posao. Upravo zato vam daje tako velikodušan savet,

iz bratske ljubavi, i da pokaže kako malo zna o svetu.“ Upravo tako. A što se tiče prijave za posao u Mekdonaldu: aprila 2011. Mekdonalds jeste najavio otvaranje 50.000 novih radnih mesta. Prijavilo se otprilike milion ljudi. Ukratko, ako iole poznajete svet u kome živimo, znate da je nedobrovoljna nezaposlenost vrlo realna. I trenutno je vrlo visoka.

Koliko je veliki problem nedobrovoljne nezaposlenosti i koliko se pogoršao?

Stope nezaposlenosti u SAD-u koje obično čujete da navode u vestima zasnovane su na anketi u kojoj odrasle pitaju da li rade ili aktivno traže posao. One koji traže posao ali ga nemaju računaju u nezaposlene. Decembra 2011. njihov broj u Americi je dostigao 13 miliona (u odnosu na 6,8 miliona 2007).

pokrene ekonomija i onda će se deficiti popraviti tako što država ubira prihode od privrede. Evropske vlade insistiraju na merama štednje, a iskustvo svih tih zemalja, prema Krugmanovom mišljenju, jeste takvo da su navedene mere dovele do pada društvenog proizvoda.

“U našoj aktuelnoj raspravi u Srbiji o tome da li pokrenuti privredu ili se bazirati na štednji, Pol Krugman zastupa prvu teoriju. Mi u Srbiji imamo neuposlene kapacitete, nezaposlene ljude, neiskorišćene prirodne resurse i finansijski potencijal zamrznut strahom investitora, pogrešnom monetarnom politikom i finansijskim špekulacijama. Naravno da rešenja koja se primenjuju u tako velikoj zemlji kao što je Amerika nisu primenljivi na jednu tako malu zemlju poput Srbije, ali mislim da će njegov dolazak dati osveženje raspravi o tome koji je put izlaska iz krize u Srbiji”, kaže Goran Perčević. On dodaje da je za Srbiju važno da prati ekonomska dešavanja u svetu, i da je vreme da se donese odluka kako dalje postupati sa krizom, a smatra da je ova poseta i snažna argumentacija za pristalice ovog ekonomskog koncepta. “Smatram da su Krugmanovi stavovi inspirativni za trenutnu situaciju. Verujem u stavove koje on zastupa, moramo da delamo na kratke staze. Treba da povećamo potrošnju da bi oživela proizvodnja. Mislim i da je formiranje Nacionalnog saveta za privredni oporavak dobar potez Vlade, jer se pokrenula ekonomska diskusija u pronalaženju najboljih rešenja.

DOMAĆIN KRUGMANU: Goran Perčević

Foto: M. Milenković

Bitno je da su ekonomska pitanja u prvom planu, jer smo u prethodnom periodu imali problem u komunikaciji između privrede i vlade. Sada je napravljen inistitucionalni okvir i postoji želja da se čuje glas i privrede i nauke. Rasprava između privrede, banaka, NBS i Vlade mora da bude efikasna kako bi u krizi svi pomogli u okviru svojih nadležnosti. Dobro je što smo dobili priliku da čujemo savete jednog od ozbiljnijih međunarodnih autoriteta iz

oblasti ekonomije”, tvrdi Goran Perčević. “Interkomerc” je do sada objavio memoare Rokfeler, najvećeg svetskog bankara, zatim knjigu Baraka Obame dok je još bio kandidat za predsednika, a sada će objaviti Krugmanovu knjigu, koja će prvi put biti prevedena na ovim prostorima. U planu je izdavanje i memoara Deng Sjaopinga, oca savremene Kine, kao i knjiga o patrijarhu moskovskom i cele Rusije Kirilu. ◀

Sanja Zrnić

Međutim, ako bolje razmislite, u ovoj uobičajenoj definiciji nezaposlenosti dosta toga izostaje. Šta je sa ljudima koji žele da rade, ali ne traže aktivno posao ili zato što nema šta da se nađe ili zato što su ohrabreni prethodnim bezuspešnim traganjem? Šta sa onima koji žele da rade puno radno vreme, ali uspevaju da nađu samo poslove s kraćim radnim vremenom? Biro za statistiku radne snage SAD-a pokušava da obuhvati te nesrećnike širom kategorijom nezaposlenosti, poznatom kao U6; prema tom merenju pod ovu širu definiciju nezaposlenosti potpada oko 24 miliona Amerikanaca – oko 15 posto radne snage – što je otprilike duplo više nego pre krize. Ali čak ni takvo merenje ne obuhvata svu golemost nesreće. U većini američkih porodica rade oba braćna partnera; takve porodice i finansijski i psihološki trpe ako je jedan od partnera nezaposlen. Neki su uspevali da sastave kraj s krajem radeći dodatni posao, ali su sada spali na jedan neadekvatan, ili su računali na plaćen prekovremeni rad, čega više nema. Ima nezavisnih poslovnih ljudi čiji se prihod gasi. Ima kvalifikovanih radnika koji su nekada radili dobre poslove, ali su bili primorani da prihvate one na kojima ne koriste svoja znanja ni veštine. I tako dalje i tako dalje.

Nema zvaničnih procena broja Amerikanaca pogođenih ovom vrstom formalne nezaposlenosti. Ali pri anketiranju verovatnih glasača

u junu 2011. – a ta grupa verovatno stoji bolje od opšte populacije – istraživači demokrata su utvrdili da je trećina Amerikanaca ili izgubila posao ili im je član porodice ostao bez posla, a još jedna trećina poznaje nekoga ko je izgubio posao. Povrh toga, gotovo 40 posto porodica je pogođeno smanjenjem broja radnih sati, plata ili drugih primanja i naknada. Nedaće su, dakle, vrlo raširene. Ali to nije kompletna priča: milionima je loša ekonomija nanela još veću štetu.

U složenoj, dinamičnoj privredi kakva je savremena američka uvek ima nezaposlenosti. Svakog dana neka preduzeća propadnu, odnoseći sa sobom i radna mesta, dok druga napreduju i otvaraju mesta za nove zaposlene; radnici daju otkaz ili bivaju otpušteni iz raznih razloga, a njihovi bivši poslodavci primaju nove radnike. Tokom 2007, kada je tržište rada još prilično dobro stajalo, preko 20 miliona radnika je dalo ili dobilo otkaz, a još veći broj radnika je zaposlen.

Sve te pretumbacije znače da je izvestan nivo nezaposlenosti prisutan i kada su vremena dobra, pošto je često potrebno vremena dok oni koji su u potrazi za novim poslom taj posao pronađu ili prihvate. Kao što smo videli, krajem 2007. je uprkos prilično uspešnoj privredi bilo skoro sedam miliona nezaposlenih. Milioni Amerikanaca bili su nezaposleni čak i u doba najvećeg rasta devedesetih, kada je kružio vic ▶

da svako ko prođe „test s ogledalom“ može da dobije posao – to jest, svako čiji dah zamagli ogledalo, ukazujući da je živ.

Međutim, u vreme prosperiteta nezaposlenost je uglavnom kratkotrajno iskustvo. Tada je broj ljudi koji traže posao i broj otvaranja radnih mesta približan i stoga se većina nezaposlenih prilično brzo zaposli. Od tih sedam miliona nezaposlenih Amerikanaca pre krize, manje od petine je bilo bez posla u trajanju od šest meseci, a ni desetina je posao tražila godinu dana ili duže.

Ta situacija se od izbijanja krize potpuno promenila. Sada na svako otvoreno radno mesto dolaze četiri osobe koje traže posao, što znači da radnici koji ostanu bez posla teško nalaze drugi. Šest miliona Amerikanaca, skoro petostruko više nego 2007, nema posao šest ili više meseci; četiri miliona ih nema posao duže od godinu dana, u poređenju sa samo 700.000 pre krize. U Americi je ovo skoro sasvim novo iskustvo – kažem *skoro* jer je dugotrajna nezaposlenost naravno bila rasprostranjena tokom Velike depresije. Ali od tada nije bilo ničega sličnog. Još od tridesetih godina prošlog veka nije tako mnogo Amerikanaca upalo u zamku naizgled trajne nezaposlenosti.

Dugotrajna nezaposlenost izuzetno demoralise radnike u bilo kom delu sveta. U Americi, u kojoj je mreža socijalne sigurnosti slabija nego u

drastično smanjenje mogućnosti da se napusti roditeljsko gnezdo. Sve to strašno frustrira mlade. Umesto da grade život, oni čekaju i tapkaju u mestu. Mnogi s razlogom brinu za svoju budućnost. Koliko će dugačku senku baciti današnji problemi? Kada današnji mladi mogu da očekuju da će se oporaviti od toga što su imali lošu sreću da diplomiraju u doba teške ekonomske krize? U osnovi, nikada. Liza Kan, ekonomistkinja sa Fakulteta za menadžment na Univerzitetu Jejl, poredila je karijere stručnjaka koji su diplomirali u vreme visoke nezaposlenosti i onih koji su diplomirali u vreme privrednog uspona; ovi prvi prolaze znatno lošije, i to ne samo nekoliko godina nakon završetka studija, već tokom cele radne karijere. Pri čemu su raniji periodi visoke nezaposlenosti bili relativno kratki u poređenju sa ovim što danas proživljavamo, te će šteta nanescena životima mladih Amerikanaca na duge staze ovoga puta biti mnogo veća. (...)

Među svim izgovorima koje slušate za nepreuzimanje mera za okončanje ove depresije, sledeći refren apologeti nečinjenja stalno ponavljaju: potrebno je, kažu oni, da se usredsredimo na duge a ne na kratke staze.

To je višestruko netačno, kao što ćemo videti posle u ovoj knjizi. Između ostalog, to podrazumeva intelektualno uzmicanje, odbijanje da

► Da li činjenica da ste dugo nezaposleni znači da vam se to dešava zato što ste, naprosto, gubitnik? Možda nije tako, ali mnogi poslodavci *misle* da jeste, a za radnike je to možda i jedino važno. Izgubite li posao u Americi, teško ćete naći drugi; a ako dugo budete bez posla, smatraće vas nepodobnim za zapošljavanje

bilo kojoj drugoj razvijenoj zemlji, dugotrajna nezaposlenost lako može postati pravi košmar. Gubitak posla često znači i gubitak zdravstvenog osiguranja. Naknade za nezaposlene, koje su inače u visini tek otprilike trećine izgubljene plate, presušuju – tokom 2010. i 2011. zvanična stopa nezaposlenosti jeste neznatno pala, ali se zato udvostručio broj Amerikanaca koji su nezaposleni a još uvek ne primaju nikakvu pomoć. Zbog duge nezaposlenosti, domaćinstva finansijski propadaju – ušteđevina porodice biva potrošena, ne mogu se plaćati računi, gube se domovi.

I to nije sve. Uzroci dugotrajne nezaposlenosti su očito u domenu makroekonomskih dešavanja i neuspešne politike, odnosno izvan kontrole pojedinca, međutim žrtve nezaposlenosti nisu zbog toga pošteđene stigme. Da li dugotrajna nezaposlenost zaista znači opadanje radnih sposobnosti i pretvara pojedinca u lošijeg radnika? Da li činjenica da ste dugo nezaposleni znači da vam se to dešava zato što ste, naprosto, gubitnik? Možda nije tako, ali mnogi poslodavci *misle* da jeste, a za radnike je to možda i jedino važno. Izgubite li posao u Americi, teško ćete naći drugi; a ako dugo budete bez posla, smatraće vas nepodobnim za zapošljavanje.

Svemu ovome dodajte još i štetu po duševni život Amerikanaca. Ako znate ikoga zarobljenog u zamci dugotrajne nezaposlenosti, znate o čemu govorim; čak i ako osoba nije u finansijskom škripcu, nezaposlenost može pogubno da deluje na ljudsko dostojanstvo i samopoštovanje. (...)

Bitno je i ovo: umnogome se povećao broj Amerikanaca starosne dobi između dvadeset četiri i trideset četiri godine koji žive sa roditeljima. Nije u pitanju iznenadni nalet masovne vezanosti za roditelje, već

se prihvati odgovornost za razumevanje tekuće krize; lako je i primamljivo otpisati sve ove neugodnosti i lagodno razglabati o stanju na duge staze, ali to je lenjo i kukavičko izvlačenje. Džon Majnard Kejnz je u jednom od čuvenih pasusa upravo o tome govorio: „Ovo *na duge staze* je pogrešan vodič kroz sadašnja dešavanja. *Na duge staze* ćemo svi pomreti. Ekonomisti sebi daju previše lak, previše beskoristan zadatak ako u trenucima iskušenja mogu da nam kažu samo to da će kada bura prođe more opet biti mirno.“

Usredsređivanje samo na duge staze znači ignorisanje velike patnje koju trenutna depresija uzrokuje, svih onih života koji bivaju nepopravljivo uništeni u trenutku dok ovo čitate. Ali to nije sve. Naši kratkoročni problemi – ako krizu koja traje već petu godinu možete nazvati kratkoročnom – na mnoštvo načina nanose štetu i našim dugoročnim izgledima.

Par načina sam već pomenuo. Jedan je destruktivno dejstvo dugotrajne nezaposlenosti: ako radnike koji su dugo bez posla počnu da tretiraju kao nepodobne za zaposlenje, to je smanjenje efektivne radne snage jedne privrede na duge staze, te stoga i njenih proizvodnih kapaciteta. Donekle slične tome su nedaće svršenih studenata koji su prinuđeni da prihvataju poslove na kojima se njihova znanja ne koriste: njihov položaj može da padne, makar u očima potencijalnih poslodavaca, na nivo slabije kvalifikovanih radnika, što znači da njihovo znanje biva uzaludno i protraćeno.

Drugi način na koji kriza podriva našu budućnost jesu niske poslovne investicije. Slabo se ulaže u proširenje poslovnih kapaciteta; u stvari, proizvodni kapaciteti su od početka recesije pali za oko pet procenata, s obzirom na to da kompanije odbacuju stare kapacitete a ne

zamenjuju ih novima. Niske poslovne investicije okružuje obilje mitologije – To je nezvesnost! To je strah od onog socijaliste iz Bele kuće! – ali u stvari tu nema nikakve misterije: investicije su male zato što je prodaja previše slaba da bi se koristili i postojeći kapaciteti.

Problem je u tome što će ekonomija, kada se i ako se konačno oporavi, naleteti na zid ograničenih kapaciteta i uskog grla proizvodnje mnogo brže nego što bi to bio slučaj da dugotrajna kriza nije dovela do prestanka ulaganja u budućnost.

Poslednje ali ne i najmanje važno je to što je (loše) upravljanje tokom krize izazvalo pustošenje javnih programa usmerenih na budućnost.

Obrazovanje mladih je za dvadeset prvi vek od suštinskog značaja – to tvrde svi političari i stručnjaci. Ali ekonomski sunovrat je državu i lokalne samouprave doveo u fiskalnu krizu zbog koje je otpušteno otprilike 300.000 nastavnika. Fiskalna kriza je državu i lokalne samouprave primorala i na odlaganje ili ukidanje investicija u saobraćajnu i vodovodnu infrastrukturu, poput očajnički potrebnog drugog železničkog tunela ispod reke Hadson, otkazanih projekata brzih pruga u Viskonsinu, Ohaju i na Floridi, otkazivanja projekata lakih šinskih sistema u brojnim gradovima itd. Uzimajući u obzir inflaciju, javne investicije su od početka krize drastično smanjene. I u ovom slučaju to znači da ćemo, ako se i kada ekonomija oporavi, vrlo brzo naleteti na zid nedovoljnih kapaciteta i proizvodna uska grla.

Koliko bi ovo žrtvovanje budućnosti trebalo da nas brine? Međunarodni monetarni fond je proučavao posledice ranijih finansijskih kriza u mnogim zemljama i zaključili su duboko uznemiravajući: ne samo da krize nanose veliku štetu na kratke staze, već se čini da ostavljaju i teške dugoročne posledice, uz manje-više trajno snižene stope rasta i zapošljavanja. Ali, podaci takođe ukazuju na to da efikasna akcija u cilju smanjenja dubine i trajanja sunovrata nakon finansijske krize ujedno smanjuje i tu dugoročnu štetu – i da, suprotno tome, nepreduzimanje takvih koraka, a upravo je to sada slučaj, takođe znači prihvatanje tegobne i sumorne budućnosti.

Do sada sam govorio o Americi, iz dva očigledna razloga: to je moja zemlja pa me njene nedaće najviše pogađaju i to je zemlja koju najbolje poznajem. Ali američke nedaće nipošto nisu jedinstvene.

Posebno u Evropi imamo jednako poražavajuću situaciju. U Evropi kao celini pad zaposlenosti nije bio tako drastičan kao u Americi, ali je svakako strašan. Što se tiče bruto domaćeg proizvoda, u Evropi je još gore. Osim toga, evropska iskustva se od države do države znatno razlikuju. Dok je Nemačka relativno pošteđena (za sada – ali videćemo šta će se desiti), periferija Evrope se suočava sa potpunom katastrofom. Ako je danas strašno biti mlad u Americi, gde je procenat nezaposlenosti među mlađima od dvadeset pet godina 17 posto, u Italiji gde taj procenat iznosi 28 posto, Irskoj gde je 30 posto i Španiji sa 43

posto, to je prava noćna mora.

Dobra vest za Evropu je to što su, zahvaljujući jačim mrežama socijalne sigurnosti nego u SAD-u, neposredne posledice nezaposlenosti daleko blaže. Univerzalna zdravstvena zaštita u Evropi znači da gubitak posla ne podrazumeva i gubitak zdravstvenog osiguranja, a relativno velikodušne beneficije za nezaposlene znače manje gladnih i manje beskućnika. S druge strane, čudnovata kombinacija ujedinjenosti i razjedinjenosti u Evropi – većina država prihvatila je zajedničku valutu ali bez stvaranja političke i ekonomske unije koju zajednička valuta zahteva – postala je ogroman izvor slabosti i obnavljanja krize.

Kriza je i u Evropi, kao i u Americi, neravnomerno pogodila različite regione. Mesta najvećih balona pre krize su danas mesta najdublje sunovrata – Španija je u tom smislu poput evropske Floride, Irska poput evropske Nevade. Ali vlasti Floride ne moraju da brinu o novcu kojim će platiti zdravstveno i socijalno osiguranje, pošto su ona u nadležnosti fede-

ralne vlade, dok je Španija prepuštena sama sebi, jednako kao Grčka, Portugalija i Irska. Zato je u Evropi ekonomski pad uzrokovao fiskalne krize zbog kojih privatni investitori mnogim zemljama više ne žele da daju zajmove. A odgovori na ove fiskalne krize – panični, surovi pokušaji kresanja potrošnje – doveli su do nezaposlenosti svud po periferiji Evrope na nivou one u vreme Velike depresije i, u trenutku dok ovo pišem, čini se da srozavaju Evropu natrag u recesiju. Konačna cena Velike depresije daleko je prevazišla ekonomske gubitke, pa čak i muke usled masovne nezaposlenosti. Depresija je imala i katastrofalne političke posledice. Danas je opšte mesto povezivati Hitlerov uspon sa nemačkom hiperinflacijom 1932, ali ono što ga je zaista dovelo na vlast je ekonomska depresija početkom tridesetih, koja je bila teža nego u ostatku Evrope – zahvaljujući deflatornoj politici kancelara Hajnriha Brininga. Može li se danas desiti nešto slično? Pravljenje paralela sa nacizmom je s pravom vrlo stigmatizovano i teško je zamisliti da se u dvadeset prvom veku može desiti nešto baš tako strašno. Ipak, bilo bi glupo sasvim zanemariti opasnosti koje produžena kriza predstavlja po demokratske vrednosti i institucije. Činjenica je da širom zapadnog sveta ekstremistička politika biva sve izraženija: radikalni pokreti protiv imigranata, radikalni nacionalistički pokreti i, da, autoritar-na osećanja, jesu u porastu. Odista, izgleda da je jedna zapadna država, Mađarska, već dobro zagazila na put povratka ka autoritarnom režimu koji podseća na režime što su se tridesetih godina prošlog veka proširili većim delom Evrope. Ni Amerika nije imuna. Može li iko poreći da je Republikanska partija u poslednjih nekoliko godina postala znatno ekstremnija? A ona uz to ima realne izgleda da kasnije tokom ove godine preuzme i Kongres i Belu kuću, uprkos svom radikalizmu i upravo zato što ekstremizam cveta u sredini u kojoj stanovništvo pati a uvažene ličnosti ne nude nikakvo rešenje.

Priredio: D. Žarković

► **nuspojave**

piše: Teofil Pančić

Istorija nasilja

Ako je kriv, građanin Čanak Nenad mora da odgovara; samo, šta ćemo sa onima koji koriste ovaj incident za politikantsko trovanje društvene atmosfere

ETO, TAKO MU JE BILO SUĐENO... Ma, šta suđeno – presuđeno! Građanin Čanak Nenad je proglašen krivim, i to svi kanda znamo, bez obzira na to što nismo prisustvovali spornom događaju pred kafanom „Tako je suđeno“. Džaba ja govorim da čovek u određenoj životnoj dobi i sa stanovitim društvenim statusom treba da bira gde će da izlazi, kad me niko ne sluša...

A sada sasvim ozbiljno. Šta smo ovde imali? Jednog građanina koji, khm, izgleda dosta loše, to jest ne baš onako kako izgleda neko ko je sam pao i sam se razbio (i tako više puta). I jednog političara koji prvo nije tukao tog građanina, a onda ga ipak jeste tukao – ali zaslužno, po njegovom mišljenju. Političarevom, naime. A ne građaninovom. Mada, opet, i političar je građanin, dapače i ljudsko biće, pa i njemu može da *pukne film*, naročito ako ga neko provocira, vređa ili nečim ugrožava integritet njegovih bližnjih, a za šta političar Nenad Č. tvrdi da je *podliveni* građanin činio. I što, znajući za pogane navade izvesnog sloja našeg sveta, uopšte nije isključeno da je istina. Samo što ipak nije baš poželjno da taj film *pukne* po nečijem licu ili telu: to je nešto što se *naprosto ne radi*, naročito ako ste „javna ličnost“. Što je volu dozvoljeno (ne bilo ovo rečeno konkretnom građaninu), to Jupiteru nije. Mislim, nije baš ni da je volu dozvoljeno, ali se nekako lakše toleriše. Ako ne sme neki Velja da šutira novinara ili njegovu fasciklu – a ni onaj tamo neki da šamara Velju po Knez Mihailovoj – onda bogme ne sme ni neki Neša da pesničari tamo nekog tipa pred ugostiteljskim objektom u sitne sate. To jest, može, ali to ima svoju cenu – političku svakako, a možda i pravnu, ako tome ima mesta.

A ima li, i koliko i za koga sve – e, time će morati da se pozabavi slavna „pravna država“, a na javnosti je da, trezveno i nepristrasno, pripazi da tu niko ne bude oštećen: ne sme anonimni građanin da trpi zato što kao pojedinac nema nikakvu posebnu društvenu moć, ali ne sme ni „javna ličnost“, u ovom slučaju političar, da bude unapred besprizivno osuđena, dok se ne utvrdi o čemu se ovde konkretno radi. To što je vaše lice svima prepoznatljivo i što odnekud svako voli da ima Mišljenje o vama – i što svaka šušma smatra da u iskazivanju dotičnog ne moraju da je obavezuju ni pamet ni pristojnost – ne znači ni to da ste vi nekakva dežurna lovina za slobodni odstrel koja mora pasivno da se podmetne svakom nadržanom džukcu za izživljavanje. Neka mera uljudnosti i uzajamne snošljivosti tu mora da postoji sa svih strana. Kad toga ponestane – imamo belaj.

Ima, međutim, u ovoj priči jedan drugi sloj preko kojeg će se, bojim se, isuviše olako preći. A ne bih rekao da zasluhuje tako nehajno ignorisanje. Izvesnom Vučeviću, čoveku koji u poslednje vreme ima običaj da se predstavlja kao gradonačelnik Novog Sada (pazi boga ti, gradonačelnik sazdan od partijskih prebega i

isključenika i od optuženih kradljivaca glasova!), „slučaj Čanak“ poslužio je za promptnu optužbu – dok još takoreći ništa oko tog incidenta nije bilo jasno – da se tu radi o nekoj stvari „političkoj“, ružnoj i mutnoj dozlaboga, po kojoj je onaj građanin pretučen „jer je Beograđanin“, dakle u *svojstvu* građanina jednog grada, a ne konkretnog pojedinca koji se – videće se još kako i zašto – našao u sukobu s drugim pojedincem, inkriminisanim N. Č. Pa je onda građanin Vučević, pazi sad, uzeo da od građanina Čanka brani ne samo tog narečenog građanina nego i Novi Sad kao „multikulturalnu i multikonfesionalnu sredinu“, kao grad otvoren za sve ljude bez obzira na nacionalnost, veroispovest i poreklo, pa eto čak i za Beograđane... J Ne, vaistinu bi bilo smešnjikavo da nije tako oveštalo otužno.

Sasvim je moguće da je Nenad Čanak dopustio sebi da učini nešto nedopustivo i da, ako je tako, zbog toga treba da podnese ovu ili onu formu političke i građanske odgovornosti. Međutim, implicirati da je to učinio naprosto zato što je taj-i-taj „Beograđanin“ opasno je poigravanje vatrom, najodvratniji politikantski manevar koji se uopšte može zamisliti – dakle, nešto baš dostojno kadrova tzv. Srpske napredne stranke, kao loše preumljenih radikala. Jer, o čemu se tu uopšte radi, na šta se ovde namiguje?! Neko ko je upravo pao s Marsa pomislio bi, slušajući tog Vučevića, da Čankove patrole i kazneni korpusi iz večeri u večer patroliraju po novosadskim lokalima i legitimišu prisutne, sve tražeći Beograđane, pa da im pokažu čija nana crnu vunu prede?! Naravno da to ne radi ni Čanak ni bilo ko drugi, i da takvo nešto ne postoji nigde u *stvarnom* Novom Sadu, nego samo u opako bolesnim glavama i zatrovanim dušama onih koje dokazano nije sramota ničega, pa ih otuda nije sramota ni da se cinično poigravaju ovako toksičnim optužbama, koje ne škode Čanku nego ukupnoj društvenoj atmosferi, veštački izazivajući realno nepostojeće tenzije. Doduše, istina je da mnogo gde, pa i u Novom Sadu, postoji izvesna, hm, *istorija nasilja* motivisanog političkim i etničko-geografskim razlozima, ali akteri i baštinici tog nasilja nisu Čanak i njegova okolina nego, naprotiv, upravo oni koji sada cinično brane „otvoreni Novi Sad“.

Ovo nije prvi put u poslednje vreme da Vučević i njegova uzurpatorska (radije bih rekao okupatorska, ali neću, biti finiji nego što zasluhuju) uprava to čine; prvo sam mislio da se radi tek o njihovom pokušaju sarkastičnog parodiranja jezika koji je bio karakterističan za njihove političke protivnike. Međutim, sad se jasno vidi: nije to samo parodija, nego nešto gore: to je već pravo *kidnapovanje*. Ako im to prođe, sami smo krivi za sve što će uslediti. A to onda sa Čankom, krivim ili nekrivim, više nema nikakve veze.

VREME

ŠVAJCARSKJE PRIVREDE U SRBIJI

ROCHE

Lečenje
prilagođeno
pacijentima

SDC I SECO

Godišnja
vrednost
saradnje 15
miliona franaka

ERWIN H. HOFER, AMBASADOR ŠVAJCARSKJE

**Jedini izlaz iz krize
je u smanjenju
troškova**

Jedini izlaz iz krize je u smanjenju troškova

“Konkurentnost, prijateljsko poslovno okruženje, manje birokratije, stabilan pravni okvir i realne ekonomske prilike su ključni faktori za privlačenje daljih investicija u Srbiju, uključujući i one iz Švajcarske. Naročito bismo cenili ako bi mnogo više malih i srednjih preduzeća bilo u mogućnosti da investira u Srbiju, što zahteva da ostanu fokusirani na svoj ekonomski napredak, a ne na stalno ometanje zbog ogromnih administrativnih prepreka”

“VREME”: Kako vidite političke i privredne veze Švajcarske i Srbije? Šta je pozitivno, a koje stvari bi mogle da se poprave?

ERWIN H. HOFER: Srbija i Švajcarska održavaju odlične odnose, koji se ogledaju u velikom spolj-nopolitičkom dostignuću – njihovim uzastopnim predsedavanjem Organizacije za evropsku bez-bednost i saradnju (OEBS), počevši od 2013. godine, kada će predsedavajuća biti Ukrajina. Zatim će Švajcarska predvoditi OEBS u 2014. godini, a nakon nje i Srbija u 2015, koja će osta-ti aktivna do 2016. godine. To nam daje okvir od četiri godine bliske multilateralne saradnje. Na-dalje, zadovoljni smo što će bivši srpski ministar spoljnih poslova gospodin Vuk Jeremić predse-davati 67. zasedanju Generalne skupštine Ujedi-njenih nacija, što je veoma prestižna i zapažena funkcija.

Sa druge strane, ubeđeni smo da bismo mora-li da učinimo mnogo više u našim privrednim odnosima, gde postoji čitav niz tekućih aktivno-sti, ali ukupan obim je, po našem mišljenju, još uvek previše mali. Stoga, mi u potpunosti podr-žavamo aktuelne ekonomske reforme u Srbiji, koje su usmerene na to da je učine konkurentni-jom u oblasti spoljne trgovine.

Iako se švajcarska i srpska privreda teško mogu porediti po bilo kom merilu, postoje izvesne sličnosti. Jedna od njih je uticaj kri-ze evrozona na domaću privredu, naročito na izvoz. Oko polovine švajcarskog izvoza ide u članice EU; u slučaju Srbije taj iznos je veći od polovine, ali je efekat sličan: usporavaju se ekonomska razmena i rast. Šta, po vašem mi-šljenju, treba preduzeti u takvoj situaciji: sa-čekati kraj krize ili preorijentisati svoj izvoz na druga tržišta?

Sve evropske zemlje su na jedan ili drugi način

pogođene tekućom krizom, koja je najviše pove-zana sa visokim zaduženjima i manjkom fiskal-ne discipline. Direktan uticaj na Švajcarsku se manje oseća u našoj domaćoj privredi, ali veo-ma negativno utiče na našu izvoznu industriju i sve naše ekonomske odnose sa spoljnim sve-tom, poput turizma.

Odgovor na ovu situaciju očevidno leži u seći troškova – koliko god je moguće, u diversifika-ciji i pomeranju naše pažnje prema privredama sa potencijalom za veliki rast. Švajcarska eko-nomija to čini već duže vreme, što je rezultova-lo značajnim povećanjem našeg izvoza u zemlje sa visokim rastom, poput Kine, Rusije, Brazi-la i drugih, naročito u Aziji. Ipak, Evropska unija ostaje naš daleko najvažniji trgovinski partner, i možemo samo da se nadamo da će evrozona što je pre moguće izaći iz aktuelne krize držav-nog duga.

Nova srpska vlada je davala protivrečne izjave o saradnji sa MMF-om: uoči izbora, sadašnji predsednik vlade Dačić je izjavio da “Srbija ne želi MMF”; ipak, nakon izbora, Dačić i drugi ministri kao da su promenili retoriku. Kakvo je vaše mišljenje o odnosu MMF-a i Srbije, i tre-nutno zamrznutom “stend-baj” aranžmanu?

Švajcarska vlada MMF smatra za izuzetno važ-nu instituciju – moćnu alatku za održavanje finansijske stabilnosti, i kao veoma kompeten-tnog analitičkog partnera. MMF nam takođe pruža okvir za našu zajedničku konstituciju sa Srbijom u okviru MMF-a i Svetske banke. Upra-vo smo 7. i 8. septembra u Montreu proslavljali desetogodišnjicu ove bliske saradnje.

Podrška MMF-a za srpsku fiskalnu politiku je neophodan preduslov za stvaranje poverenja na finansijskom tržištu. Stoga, mi samo može-mo da se nadamo da će Srbija uskoro postići

konsolidovan dogovor sa MMF-om.

U jednom trenutku, tokom 2011, švajcarski franak je postao toliko snažan da je Narodna banka Švajcarske morala da odredi fiksni mi-nimalni kurs franka prema evru. Tada je reče-no da stalni rast franka uništava švajcarsku domaću ekonomiju. U Srbiji postoji drugačiji problem: u samo nekoliko meseci, zbog pluta-jućeg kursa, dinar je izgubio više od 10 odsto svoje vrednosti – skoro 20 odsto u poslednjih godinu dana, povećavajući tako državni dug i smanjujući plate zaposlenima. Kako bi Sri-bija trebalo da se postavi prema ovom proble-mu, s obzirom da pogađa praktično svakog građanina?

Pre tačno godinu dana Narodna banka Švajcar-ske usvojila je politiku da interveniše na finan-sijskim tržištima sa ciljem da ima minimalnu stopu kursa od 1,20 švajcarskih franaka za je-dan evro. Ovaj minimalni kurs je apsolutno vitalan za švajcarski izvoz. Ispod tog nivoa kom-panije više ne bi mogle da prave profit i da pre-žive na konkurentnim međunarodnim tržištima.

Kao što ste rekli, Srbija ima suprotan problem – devalvaciju dinara prema evru. Jedini izlaz iz ove situacije jeste da se povрати poverenje finan-sijskih tržišta smanjivanjem dugova i ustanovlja-vanjem zdravog političkog okruženja. Povećanje budžetskog deficita bi samo bio suprotan signal od onoga što je potrebno bilo kojoj evropskoj dr-žavi ovih dana.

Srbija ima izuzetno velik problem sa nezapo-slenošću – oko jedne četvrtine ljudi nema po-sao, i čak 40 odsto mlade populacije. Kako Švajcarska uspeva da se izbori sa nezaposle-nošću mladih, s obzirom da su njene brojke skoro pet puta niže?

Nezaposlenost mladih je veliki politički,

Erwin H. Hofer, ambasador Švajcarske

Foto: A. Anđić

društveni i ekonomski izazov. Zaista je srceparajuće videti mlade ljude sa dobrim obrazovanjem bez obećavajuće budućnosti. Srbija nije usamljena u ovom problemu, koji je takođe prilično dramatičan na primer u Italiji ili Španiji. Sa druge strane, u Švajcarskoj ili Nemačkoj nezaposlenost mladih je tek nešto viša od prosečnog nivoa nezaposlenosti.

Nema tajne u tome kako da se izbegne visoka nezaposlenost mladih ljudi: odgovor leži u dvostrukom obrazovnom sistemu, gde bistri mladi ljudi nisu prinuđeni da biraju samo studije na univerzitetima kako bi iskoristili svoje talente, već takođe imaju mogućnost da prođu i kroz stručno obrazovanje čije bi im diplome i sertifikati omogućili da se specijalizuju u tehničkim oblastima koje se poklapaju sa realnim potrebama tržišta rada. To bi im ponudilo šansu da budu produktivan deo društva od trenutka kada završe školovanje.

Čak i u kriznim godinama srpska poljoprivreda je bila maltene jedina uspešna privredna grana, izvozeći svake godine više nego što uvozi. Ipak, vlada prilično jednoglasno mišljenje da je ona krajnje nerazvijena i daleko od optimalne proizvodnje. Ovogodišnja suša je pojačala jednu od bolnih tačaka – nedostatak navodnjavanja. Po vašem mišljenju, šta je ključno da srpska poljoprivreda postane uspešnija?

Mi smo ubeđeni da srpska poljoprivreda ima značajan potencijal koji tek treba da bude ispunjen. Ipak, kako ste naglasili, produktivnost je veoma niska u poređenju sa prosekom u EU. Stoga, da bi iskoristila svoj potencijal, neophodno je da se povećaju produktivnost i konkurentnost u celom poljoprivrednom sektoru.

Ovo dovodi do sledećeg pitanja: u poljoprivredi, ali i u drugim oblastima, Srbiji su potrebna velika ulaganja da postane konkurentna. U vremenima krize, gde i kako pronaći taj novac, po razumnoj ceni i održivim modelom vraćanja? Nedavno je agencija Standard and Poor's snizila kreditni rejting Srbije, što čini situaciju još gorom.

Dodatna ulaganja su zaista ključna za Srbiju. Kako bi privukla nove investicije i ostvarila povoljne uslove za lokalne preduzetnike, mora biti uspostavljeno prijateljsko okruženje za poslovanje, sa zdravom pravnom osnovom na koju se može osloniti, sa znatno smanjenom birokracijom, smanjenom preteranom regulativom, i bez korupcije. Ako u tome uspe, Srbija će unaprediti svoju konkurentnost, koja je u evropskom i svetskom kontekstu još uvek veoma niska. U nedavnom izveštaju Svetskog ekonomskog foruma o globalnoj konkurentnosti, Srbija je tek na 95. mestu, lošije plasirana od svih evropskih zemalja, izuzev Grčke. Srbija, to je jasno, mora da popravi svoj rezultat po ovom pitanju.

Osim poljoprivrednih, koji drugi proizvodi iz Srbije su zanimljivi švajcarskom tržištu?

Postoje dodatne oblasti koje imaju dobar potencijal za švajcarsko tržište, poput građevinskog materijala, pojedinih mašina ili hemikalija. Mi pozdravljamo diversifikaciju srpskog izvoza, i čak možemo da ponudimo neke alate za promociju takvih poduhvata. Odličan instrument je Sporazum o slobodnoj trgovini između Srbije i zemalja Evropske asocijacije za slobodnu trgovinu (EFTA), koji, nažalost, do sada nije bio u potpunosti iskorišćen.

Švajcarske kompanije – Holcim, Basler, Pharmaswiss, Roche, Novartis, da navedemo neke – investiraju i posluju u Srbiji već godinama. Kako vidite poslovno okruženje u Srbiji – šta je to što švajcarske kompanije nalaze privlačnim za investiranje u Srbiji, i šta, po njihovom mišljenju, mora da se promeni i poboljša?

Drago nam je da je većina velikih švajcarskih kompanija prisutna u Srbiji, i da neke od njih, posebno Nestle, konstantno rastu. Kao što smo ranije rekli, konkurentnost, "biznis-frendli" okruženje, manje birokratije, stabilan pravni okvir i realne ekonomske prilike su ključni faktori za privlačenje daljih investicija u Srbiju, uključujući i one iz Švajcarske. Naročito bismo cenili ako bi mnogo više malih i srednjih preduzeća bio u mogućnosti da investira u Srbiju, što zahteva da ostanu fokusirani na svoj ekonomski napredak, a ne na stalno ometanje zbog ogromnih administrativnih prepreka.

Zbog čega Švajcarska nema poslovnu komoru ili udruženje u Srbiji? Kako biste opisali saradnju švajcarskih firmi sa Privrednom komorom Srbije?

Švajcarske kompanije učestvuju u nizu udruženja, što je posledica njihovog multinacionalnog karaktera. One su deo, na primer, deo Saveta stranih investitora (Foreign Investors' Council – FIC) Američke privredne komore (AmCham). Osim toga, ambasada ima prioritet da ih poveže i da bude od pomoći u uspostavljanju prijateljskog okruženja. Privredna komora Srbije je veoma korisna zbog obezbeđivanja okvira za organizaciju sastanaka između predstavnika biznisa obe zemlje.

Švajcarska je svetski poznata po kvalitetu i stabilnosti svojih banaka i finansijskih institucija. Šetajući gradovima Srbije, neko bi pomislio da banke cvetaju u ovom okruženju, dok su skoro sve ostale privredne grane u velikim problemima. Takođe, deluje da banke nisu na pravi način povezane sa preduzetništvom. Kako vi vidite bankarski sistem Srbije, i da li u ovoj oblasti postoji neko švajcarsko iskustvo koje bi bilo od pomoći Srbiji?

Sve doskora, bankarski sistem Srbije je bio jedna od snažnih tačaka nacionalne ekonomije. Možemo samo da se nadamo da neki problemi koji su se nedavno pojavili, i koji utiču na neke institucije, mogu da se brzo prevaziđu, i da će se bankarstvo ponovo razviti kao alatka za privredni razvoj. Na drugoj strani, banke moraju da budu oprezne da ne postanu instrumenti daljeg značajnog i neproduktivnog povećanja ionako previsokog nivoa duga.

Radmilo Marković

DRAGANA NIKOLIĆ, MENADŽER KORPORATIVNIH POSLOVA ROCHE SRBIJA

Lečenje prilagođeno pacijentima

Kompanija Roche je jedna od retkih koja se može pohvaliti 116 godina dugom porodičnom tradicijom koja je rezultirala globalnim liderstvom u brizi o zdravlju. Prošle godine kompanija je obeležila 20 godina kontinuiranog prisustva u Srbiji

“Napredak u medicini je moguć samo uz inovacije zbog čega je Roche više od jednog veka posvećen istraživanjima. Kako biotehnologija igra ključnu ulogu u medicini i farmaciji, molekularno rasvetljavanje uzroka bolesti, razvoj novih dijagnostičkih metoda i razvoj ciljane terapije jeste put kojim idemo sa ciljem postizanja preciznijeg, bezbednijeg i uspešnijeg lečenja”, kaže Dragana Nikolić, menadžer korporativnih poslova i komunikacija u kompaniji Roche u Srbiji.

“Proučavanjem molekularnih uzroka bolesti dolazi se do saznanja šta je ‘meta’ za lečenje i na koji način i kojim lekovima se može suzbiti bolest. Zato su dijagnostika i lečenje isprepleteni. To je ujedno od velikog značaja za bolesti koje nemaju jasne kliničke znake i simptome, ali kod kojih je precizna dijagnostika moguća na osnovu molekularnih

Istraživanje i razvoj

Da bi se lek primenio u terapijske svrhe, procenjena potrebna ulaganja iznose oko 1,5 milijardi dolara. U stvaranju jednog novog leka za koji se kandiduje oko 10.000 različitih molekula učestvuju timovi od preko 400 naučnika koji u proseku urade više od 6500 eksperimenata i utroše preko sedam miliona sati rada, stvarajući novi terapijski pristup. Kao lider u oblasti inovativne terapije, švajcarska kompanija Roche u ovakva istraživanja i razvoj godišnje uloži oko 8 milijardi švajcarskih franaka.

informacija. Polazeći od saznanja da uspešnost lečenja u velikoj meri zavisi od mogućnosti precizne dijagnoze, u kompaniji Roche se ‘pod istim krovom’ nalaze dve divizije – lekovi i dijagnostika, što nas čini bližim dobrim

ishodima u lečenju”, objašnjava Dragana Nikolić.

“Važnije je znati kakav je čovek koji je oboleo nego kakva je bolest od koje je oboleo”, rekao je još Hipokrat. Vodeća strategija kompanije Roche je zasnovana na razvoju personalizovane medicine, odnosno na prilagođavanju lečenja različitim grupama pacijenata. Pojedinci su različiti, pa je cilj personalizovanog pristupa obezbeđivanje ciljane terapije razvijene prema nasleđenim ili stečenim faktorima. Osnove za ovaj novi, veoma osetljiv pristup su rezultati savremenih istraživanja na molekularnom nivou.

“Možda u budućnosti lekari neće više govoriti o karcinomu kože ili pluća. Umesto toga, fokus će biti na odgovarajućim molekularnim putevima i tumorima sa specifičnim mutacijama, bez obzira na deo organizma koji je

DRAGANA NIKOLIĆ, ROCHE SRBIJA

zahvaćen bolešću. To je razlog što danas rak dojke lečimo različitim lekovima u zavisnosti od receptora koji se nalaze na tumoru ili što isti lek pomaže i u lečenju limfoma i u terapiji reumatoidnog artritisa”, objašnjava Nikolićeva i dodaje da se Roche oslanja na znanje koje pruža molekularna biologija. “Zato smo danas u mogućnosti da identifikujemo podgrupu pacijenata za koje se tradicionalno smatra da svi imaju istu bolest jer imaju slične simptome, ali zbog različitog genetskog profila bolesti potrebni su im različiti lekovi. Takođe, molekularna saznanja nam pomažu u praćenju uspeha terapije (na primer, kod lečenja hepatitisa ili osteoporoze), potrebne dužine trajanja lečenja, pa čak i davanja leka u tačno određeno vreme. Personalizovani pristup lečenju svakako nije jednostavan, ali je dragocen za samog pacijenta i veoma važan za lekare i donosiocce odluka, jer se optimizuje odnos rizik–korist, kao i trošak–korist lečenja”, ističe Nikolićeva.

Kreativnost i inovacije

Zaposleni u kompaniji Roche u Srbiji posebno su impresionirani inovativnošću studenata grafičkog dizajna Fakulteta primenjenih umetnosti u Beogradu. Deo rešenja koja su ovi studenti ponudili na konkursu koji je kompanija Roche prošle godine raspisala za njih, upotrebljen je za korporativnu oglasnu kampanju, a odabrani radovi se mogu pogledati na sajtu kompanije www.rochesrbija.rs. Osim toga, svi radovi budućih srpskih dizajnera premijerno su prikazani na izložbi koju je kompanija upriličila u popularnoj gradskoj galeriji Ozon, a odmah potom i na Beogradskoj nedelji dizajna, manifestaciji koju ova kompanija takođe podržava.

Poslednjih 50 godina su bile naročito bitne za borbu protiv malignih bolesti. Nauka i istraživanje doprineli su razvoju lekova koji su znatno uticali na ishod lečenja malignih bolesti. Prvi lek koji je izašao iz Roche laboratorije je i danas, nakon 50 godina, sastavni deo mnogih terapijskih protokola, kaže Nikolićeva. Ona objašnjava da su se u međuvremenu pojavili i mnogi drugi lekovi, a da je najveći doprinos lečenju pružila biološka terapija. Prvo monoklonsko antitelo koje je primenjeno u terapijske svrhe takođe je plod Roche grupacije. Ishodi lečenja obolelih od karcinoma su znatno unapređeni i po efikasnosti i po kvalitetu života.

“Nažalost, još uvek ima i mnogo indikacija za koje savremena farmacija i medicina nemaju rešenje, ali je ogroman napredak nesporen. Postoje oblasti kod kojih postoji velika potreba za novim lekovima, ali put do novih revolucionarnih lekova nije nimalo jednostavan, neophodni su znanje, vreme i sredstva. U međuvremenu, cilj nam je da učinimo svima dostupnim već postojeća terapijska rešenja, da ‘kupimo vreme’ do novih lekova, do nekog novog mehanizma dejstva”, pojašnjava Dragana Nikolić.

Dvadeset godina u Srbiji

Kompanija Roche je prošle godine obeležila 20 godina kontinuiranog prisustva u Srbiji. Dragana Nikolić kaže da tim kompanije sve to vreme nastoji da pomogne edukaciji ne samo zdravstvenih radnika, već i opšte populacije. Polazeći od stava da prevencija treba da bude prioritet, Roche godinama unazad podržava kampanje širenja svesti o pojedinim bolestima, o značaju ranog otkrivanja i adekvatnog lečenja.

“Mnoge internacionalne Roche projekte koji se bave prevencijom i značajem ranog otkrivanja sprovedi smo i u Srbiji: ‘Njen prijatelj’ (rak dojke), ‘Oživi život’ (limfom), ‘Budi svoj’ (reumatoidni artritis), a neke smo lokalno podržali: ‘Srbija protiv raka’, ‘Tvoja pluća tvoja

odluka’ (rak pluća), ‘Čvrsto sam rešila’ (osteoporoza) i brojne druge. Pored toga, veoma smo ponosni što redovno podržavamo rad centra za palijativno zbrinjavanje i palijativnu medicinu Belhospice i što smo podržali Trku zadovoljstva Beogradskog maratona i doprineli njenom humanitarnom karakteru kroz pružanje podrške NURDOR-u i Klinici za plućne bolesti KCS”, kaže Nikolićeva.

Globalno i lokalno

Ovog meseca Roche je dobio četvrti put za redom značajno priznanje Indeksa održivosti (Dow Jones Sustainability Index – DJSI) koji procenjuje kompanijske performanse u odnosu na životnu sredinu, društvenu i ekonomsku odgovornost. Dragana Nikolić to komentariše na sledeći način:

“Zaista nam je stalo do zajednice u kojoj radimo, do pacijenata i vodimo brigu o javnom zdravlju. Doživljavamo sebe kao važnu kariku zdravstvenog sistema, jer iskreno verujemo da mnogo možemo da pomognemo. Pokrenuli smo inicijativu za povećanje dostupnosti inovativnih lekova na tržištima u razvoju kako bi što više bolesnih imalo koristi od naših lekova.”

O poslovanju kompanije u Srbiji, Nikolićeva kaže: “U potpunosti shvatamo težinu situacije u kojoj se trenutno nalazi zdravstveni sistem Srbije. U želji da zajedno prevaziđemo finansijske i probleme likvidnosti, sa lokalnim partnerima smo započeli strateške projekte kako bismo na što konkretniji način omogućili što bolje lečenje onima kojima je to potrebno. Kada imate ozbiljne namere, a mi ih imamo i višedecenijskim prisustvom smo to i dokazali, onda je partnerski odnos sa svim institucijama zdravstvenog sistema od ključnog značaja za unapređenje zdravlja.”

Dragana Nikolić objašnjava da je očigledno da se zdravstveni sistem mora menjati, da mora postati otvoreniji i pratiti promene u društvu. “Promene nikada ne idu glatko, uvek postoji otpor, ali važan je krajnji cilj. Kada je zdravlje u pitanju, ne smemo gubiti korak s vremenom, jer ponekad za bolesne to znači život. Napredak je moguć u mnogim segmentima, od registracije, preko dostupnosti lekova, integracije državnog i privatnog. Neophodno je direktnije uključivanje i konsultovanje pacijenata i udruženja pacijenata kada se donose sistemske odluke, jer u krajnjem slučaju zdravstveni sistem postoji zbog njih”, zaključuje Dragana Nikolić.

Godišnja vrednost saradnje 15 miliona franaka

Švajcarska i Srbija imaju tradicionalno dobre odnose, zahvaljujući geografskoj blizini, socijalno-ekonomskim sličnostima, međusobnom razumevanju i značajnoj dijaspori koja živi u Švajcarskoj. Diplomatski odnosi uspostavljeni su pre više od jednog veka, 1908. godine. Saradnja Švajcarske sa Srbijom počela je 1991. godine, u vreme političke i ekonomske krize i nastavila se u periodu međunarodnih sankcija. Ta saradnja bila je usmerena na rešavanje vanrednih situacija, dodelu humanitarne pomoći a naročito na rešavanje smeštaja hiljada izbeglica i interno raseljenih lica. Nakon političkih promena u oktobru 2000. godine, Švajcarska je počela da pomaže demokratsku vladu sveobuhvatnim programom saradnje čiji je cilj podrška institucionalnim reformama radi obezbeđenja mirne tranzicije sa osvrtnom na modernu demokratiju i održivu tržišnu ekonomiju. Danas se ova saradnja

ostvaruje posredstvom savezne kancelarije SDC u okviru Federalnog ministarstva spoljnih poslova i SECO u okviru Federalnog odeljenja za ekonomske poslove. Švajcarska kancelarija za saradnju u Srbiji sa sedištem u Beogradu prati sve aktivnosti programa u zemlji. Vrednost švajcarske saradnje sa Srbijom iznosi 15 miliona švajcarskih franaka godišnje, a od 1991. godine prelazi vrednost od 300 miliona franaka.

GLAVNE AKTIVNOSTI ŠVAJCARSKJE

SARADNJE: Kao deo planiranja aktivnosti vezanih za saradnju Švajcarske, organizacije SDC i SECO tradicionalno razrađuju Strategije saradnje sa zemljama u kojima rade. Strategije saradnje su okvirni dokumenti vezani sa saradnju Švajcarske, u kojima se navode ciljevi, prioriteti, strateške dimenzije i operativni principi partnerskih zemalja organizacija SDC i SECO.

Saradnja Švajcarske sa Srbijom prati smernice Strategije saradnje sa Srbijom 2010–2013 (Cooperation Strategy Serbia 2010–2013), koja je formulisana sa glavnim švajcarskim partnerima u Srbiji. Sveukupan cilj strategije je da podrži napore Srbije u evropskim integracijama doprinoseći socijalnom uključenju i smanjenju siromaštva, kao i povećanju konkurentnosti privrede Srbije.

Četiri ključna domena saradnje su: ekonomski razvoj, vladavina prava i demokratija, obrazovanje i energetska efikasnost i obnovljiva energija.

Švajcarska takođe podržava regionalne programe i finansira male lokalne projekte. Shvatajući značaj migracija na zapadnom Balkanu, Švajcarska u tom pogledu podržava partnerske odnose u regionu putem operativnih programa koje realizuje SDC.

SGS BEOGRAD

IS YOUR LOCAL PARTNER WITH GLOBAL EXPERIENCE

SGS Beograd doo

Jurija Gagarina 7b,
11070 Novi Beograd, Srbija

• t (381-11) 71.55.275
• t (381-11) 71.55.277

• t (381-11) 71.55.276
• t (381-11) 71.55.278

• f (381-11) 22.84.241
• f (381-11) 71.55.279

• www.sgs.rs
• sgs.beograd@sgs.com

Member of SGS Group (Société Générale de Surveillance)

► **lisicaizdral**

piše: *Ljubomir Živkov*

Moji bulevari

Današnji dan posvećujem bulevarima po cenu da čitaoca vazdan željnog likova iz čarobnog sveta politike pomalo možda i razočaram

Život me je još jednom vratio u moj prvi beogradski kvart, u ulice oko Novog groblja: Zeke Buljubaše, Baje Sekulića... Kosačicu za travu koja se kvari češće nego naša "melihar" kosačica-samovezačica dajem da se opravlja u ulici paralelnoj sa ulicom Baje Sekulića.

Bajo Sekulić ulicu međutim izgubi, pretpostavljam nakon i usled demokratskih promena, mada mu se to moglo desiti i za vreme Prvog rajha SePeO-a, Vuče se prvi beše digao na ustanak protiv klete partizanštine. Ulica se sad zove Svetog Nikole, potonji je i moja slava, ali mi bude žao Baje Sekulića, četnici ga po drugi put udesiše, i šta sad da mu kažem: "Izgubiti od Svetog Nikole nije sramota! Mogli su ulici dati ime nekog četnika ili nekog pope koji je bio simpatizer četnika, ili su i nju mogli ustupiti nekom izdanku naših dinastija, čije mrtve ovih dana vade iz grobnica u tuđini a radi novoga ukopa u Otadžbini i pod pokroviteljstvom predsednika Republike. To je širina: na vlast te dovela narodna volja, a opet si pun milosti za one koji su na presto dolazili samo na osnovu kraljevskog DNK!"

Bulevar Revolucije znao sam kao učenik možda drugog razreda oš "Dositej Obradović", moj brat (krznar, Petar Trifuljesko, rođ. 1928. u Samošu, kao i književnik M. Markov) imao je kožuharsku radnju i stan u broju 192, u dvorištu, a tetka moja (Novka, rođ. Katić, 1925. Farkaždin; u Libertivilu nadomak srpskog Čikaga videću potkraj veka njena kola sa tablicama na kojima je pisalo: NOVKA 1925) imala je kuću u Lozničkoj 6, gde ću ja provesti godine i godine kad tome bude došlo vreme, uglavnom sam ja kao mlađi maloletnik ruralnog porekla izborio pravo da sam idem kroz Beograd, nisam morao da prelazim Bulevar, nego bih iz Čučuk Stanine ili Sredačke skrenuo levo i našao Lozničku.

Naredni bulevar upoznaću tek kao brucos, a zvaće se Severni: došao sam peške od Dunav stanice do Bogoslovije, sa koferom, čvrstim, okovanim, i harmonikom weltmeister, kupljenom u Čenti: Severni se bulevar pokazao užim nego što sam mislio, saobraćaja nije ni bilo, osvetljenje kao u kvartu gde je ordinirao Džek Trbosek, jedino nije bilo magle, nego je bilo jasno jesenje večer, uglavnom sam stigao do Dragice Pravice, gde me je čekalo mesto u trokrevetnoj sobi: Stud. dom "Patris Lumumba", blok III, soba 55 – adresa!

Proći će možda dve godine pre nego što ću kao drugi tenor u horu "Ivo Lola Ribar" poći vozom u Zadar: tu ću prvi put čuti Popa* kako pod gitaru peva meni nepoznatu baladu: "Na Južnom bulevaru/ Gde sveta mnogo ima/ Gospodin jedan stari/ Sa sedim brkovima/ Curicu jednu spazi/ Poljubac odmah traži..." Grad je čudo, mislio sam, iako si sed i brkat može ti se da u bulevarskoj vrevi poljubiš osobu na rubu punoletstva...

Nakon pet ili deset godina dospem u Južni bulevar, pa ti si pust i turoban, dostojan pandan svome severnom imenjaku, a? Dobro, širi jesi, ali svetskog žagora iz pesme je li ikad bilo: vulkanizerske radnje, farbare, zgrade za radničku klasu, rastinja malo, pumpa,

automehaničari, majstori za auspuhe, tja, nije ovo ulica kojom bilo ko šeta: tu ili stanuješ, ili dođeš da nešto određeno obaviš.

Isto važi za Cara Dušana ulicu. Dok sam stanovao u Zmaj Jovinoj umeo sam i njome da se smucam noću, tako su moj profil u sitne sate kroz prozor neke kafane užičkog naziva ("Kremna"?) ugledali moji drugovi Mijat Lakić. i Mija Ž., koje je lumpiraj tu povezao i zadržao, istrčali su za mnom, otkud ti u dva ujutro, šetam se, verovali ili ne!

Sada stanujem između bulevara, znam kakvi su, ali mi i dalje služe kao orijentacija. Parking sve teže nalazim i ostavljam auto sve dalje od kuće, uglavnom ispod table sa ključevima imam papir gde upisujem ime ulice u kojoj mi se posrećilo da ostavim kola, dužim ulicama dopisujem oznaku, Molerova u delu od Bulevara do Njegoševe dobija slovo N, deo prema Ulici Maršala Tolbuhina je S, zavijutak kod parkića obeležavam sa M, middle, meander, kako mi drago.

Uveče marširam uvek istim ulicama, ranije sam mislio da je prijatnije špacirati se stalno novim putem, praksa međutim pokaza da je trajni itinerer prihvatljiviji, te ti ja kroz Kikevac u Maksima Gorkog, iz Janka Veselinovića (gde sam takođe stanovao, u broju 1, ali je taj kulturni spomenik srušen i zamenjen novom zgradom koja nije ni nalik), produžim kroz Inter brigada do Braničevske, pa pored Hrama Katanićevom kući, ali svaki put obidem i kola: patorska posla. Pre spavanja još jednom obiđeš avliju, štalu, oborac, proveriš rezu na vratima podruma, ponekad mi taj ritual bude i od koristi, kao kad sam otkrio da mi je ukradena razvodna kapa, pa drugi put da mi je razbijeno leptir-staklo, time mogu već idućeg jutra da se pozabavim, a ne da me to sačeka kad već sa ženom, decom, prtljagom i skijama hoću samo da krenem u Austriju (dobro, nisam nikad tamo bio na skijanju, ne znači da i neću).

Da li su na Bulevaru (revolucije) menjani tj. pomerani brojevi? Nema više mog brata Perice, nema ćurčijske radnje u dnu dvorišta pod turskom kaldrmom, u mom sećanju je broj 192 bio pre pijace Đeram, kad se ide od tetka Novke, sad ispada da je taj broj dobro no iza pijace, možda i čitavih pedeset koraka, najlakše je naravno reći da se po sećanju hoda kao po mesečini, ali sam gotovo siguran da je moj brat u bife "Makarska" (koji se otvarao rano ujutro, pijaca traži svoje!) odlazio preko šina ukoso, azimutom od možda pedeset stepeni, sad ispada da je stanovao naspram toga ugostiteljskog objekta, pa se pitam: da li grad može za dvadeset godina toliko da se promeškolji, da zgrade neke nestanu, druge da niknu, a treće se da premeste, pri čemu nije u pitanju nikakvo aktivno klizište.

* pročit. pripovet. "Vlah u snjegu" ("Groblje slonova", VREME, 2000)

“Ja sam svoju političku funkciju u stranci zamrzla. Još ako vam se ne sviđa i to što imam plave oči, vi zaista imate problem s ukusom.”

JORGOVANKA
TABAKOVIĆ,
guvernerka Narodne
banke Srbije,

odgovara na pitanje poslanika LDP-a Bojana Đurića da li namerava da se kandiduje za potpredsednicu SNS-a (RTS)

Svetlana Bojković,

glumica i supruga ambasadora Srbije u Finskoj, govori o svojoj novoj ulozi: “Iako je pozorište za mene značilo i život, sad kad vidim šta se radi, nemam ni čežnju ni želju. Ali to ne znači da u mom životu nema umetnosti.

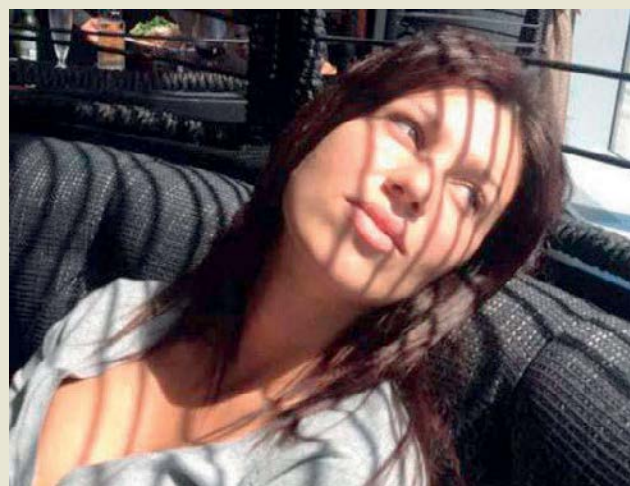

Upoznajem grad, sredinu. Helsinki je divan, prepun je zelenila. Puls grada obeležava jedna sadržajna, ali opuštena atmosfera koja se ogleda u svemu; od saobraćaja pa nadalje. Ljudi su susretljivi, prijatni, nisu nasrtljivo srdačni. Imaju razvijen svojevrsan, rekla bih, kult izleta. To mi se baš dopada.”

Šta čita u Finskoj: “Što se čitanja tiče, prvi put posle toliko godina imam vremena da se ponovo vratim nekim knjigama. Iznova sam iščitavala Andrića, a kujem paklen plan za zimske dane da se otisnem u Tolstojev *Rat i mir*, i unapred se radujem”. (“Blic”)

Stanija Dobrojević,

“najpoznatija srpska starleta”, otvara “obrazovnu ustanovu” za usavršavanje profila zanimanja kojim se i sama bavi: “Da, tačno je da otvaram školu za starlete, iz nekoliko razloga. Pod jedan –

to će biti prva takva škola u svetu. Pod dva – najlepše žene na svetu su Srпкиnje, tako da neće biti prijemnog ispita. Pod tri – biće predmet diplomatija, tako da će naše lepotice imati veće šanse da izvedu našu zemlju u svet, za razliku od naših političara.” (“Alo”)

Sanja Marinković,

TV voditeljka, supruga i majka, piše knjigu u kojoj će onima koji “se već godinama pitaju šta ona jede, kada tako izgleda”, sve objasniti. Knjiga će se zvati “Moja tajna”. Na pitanje da li i njen suprug živi na dijeti, Sanja kaže: “Svi se kod kuće slično hranimo, čak nam je i pedijatar savetovao da Strahinja jede ono što i mi. Njegovi obroci često podrazumevaju i masniju hranu, koju baka Seka i baka Nada odlično spremaju. Mama i tata nisu vični čorbastom pasulju, punjenim paprikama, sarmi... jelima koje moj sin obožava, ali ima vremena.”

Šta može da kaže o sebi: “Možda će zvučati neverovatno, ali nikada nisam bila debela. Najviše kilograma, svega deset više, imala sam u trudnoći. Zahvaljujući pravilnoj ishrani i treninzima, trebalo mi je mesec dana da ih se rešim. Nisam imala čarobni štapić, kako su žene tešile sebe. Na meni je sve na svom mestu, kao kada sam imala 18 godina, osim izraza lica koji se menja s godinama.”

Kako je to uspela: “Kažu da prosečna poslovna žena u Srbiji ima za sebe svega sat i 26 minuta dnevno i ja se savršeno uklapam u tu statistiku. Uz to, trudim se da bar svaki drugi dan odvojim sat vremena za trening, bazen, masažu...”

Kako izgleda Sanjina svakodnevica, posle svega što radi: “Savršena linija čini ženu srećnijom od savršenog muškarca. Zamislite osećaj zadovoljstva kada imate i jedno i drugo.” (“Večernje novosti”)

Saša Popović,

vlasnik “Grand produkcije”, zamoljen da napravi mali presek svoje karijere, kaže:

“Imao sam najbolji orkestar u državi, a bio sam najgori muzičar u orkestru. Pevao sam, a bio najslabiji pevač. Vodim emisije, a nisam voditelj. Kao kompozitor sam imao hitove i uspehe, ali daleko od toga da sam najbolji kompozitor. U svemu što sam radio bio sam prosečan, ali kada sve to objedinim, to čini svojevrsan estradni doktorat kakav malo ko ima!” (“Alo”)

Branislav Lečić,

glumac i bivši ministar kulture, govori o pobuni glumaca u Ateljeu 212: "Sukob je ozbiljnijeg karaktera, nije to samo Atelje. To je buđenje svesti glumačkog bića. Glumci moraju da shvate da su sila. Mi utičemo na svest građana i ta snaga mora da bude pozitivno upotrebljena, a ne može da se svodi samo na egocentrizam: 'Meni je dobro, neću da se mešam, što bih ja to činio, možda ne dobijem ulogu...' Zato je važno da reagujemo na stvari koje ne želimo u ponašanju bilo koga – upravnika pozorišta, političara, sekretara za kulturu ili samog ministra." ("Press")

Petar Božović,

glumac, o "novom svetskom poretku": "Treći milenijum je doba siledžijstva. Doneo je razaranje velikih civilizacija Vavilonaca, Sumeraca, Mesopotamije... To su rane koje za sobom ostavljaju

žandari sveta koji Indijance i danas drže u rezervatima. Sada su došli da usreće one koji su živeli lepo i lenjo u svojoj Africi. Padne im kokos na glavu, oni ga pojedu, ulove ribu... A onda su došli usrećitelji koji će da vas uvedu u novu globalnu veru koju vam u dušu uteruju bombama. Kad su nacionalni interesi počeli da se protežu izvan vaše kuće, onda se to zlo teško zaustavlja. Otuda i ne čudi kada ona đubretara Olbrajt kaže: je l' Rusi misle da je Sibir samo njihov?"

Da li je čovek robotizovani konzument: "Uzavrela i nezasita aždaja kapitalizma nudi odljuđenje. Ovo je globalni robovlasnički sistem. Meni je, recimo, zapanjujuće da nova kasta ne ide za prelepim ženama. Razumem ljude koji su sve uradili da dođu do prelepe žene, ali ne razumem one kojima su u glavi kola, brend, odelo, gilje, dok lepotice špartaju pored njih. Oni nesrećnici i ne znaju kako je lepo sedeti na gajbicama ispred prodavnice mog druga Peđe i piti ladno pivo." ("Večernje novosti")

Nikolina Pišek,

TV voditeljka iz Hrvatske na privremenom radu u Srbiji, govori o sebi: "Ja sam estetski šovinista! Mene muškarac prvo mora da privuče fizički da bih poželeva da imam bilo šta s njim."

Šta presudi da bi joj se neko svideo: "Različite stvari, tako da nemam ništa određeno što me privlači. Ali, na primer, volim negovane muškarce koji su sportski tip. Jednom prilikom sam uživo videla Danijela Krejga, koji mi je na televiziji bio privlačan, ali mogu vam reći da je uživo mnogo bolji."

Po čemu se muškarci u Srbiji izdvajaju: "Muškarci iz Srbije su svakako mnogo direktniji i ne gube vreme kad me muvaju." ("Press")

Olja Crnogorac,

manekenka, pa TV voditeljka, pa vlasnica agencije za modeling, na pitanje da li je ona ipak samo starleta, kaže: "Negativnih komentara bi bilo i da radim u čevabdžinici. Da sam brkata, debela, cvikovana, vodim Dnevnik i imam blago teleći pogled koji govori koliko sam jadna i, pobogu, neshvaćena, ljudi bi me garant sažaljevali. Ljudi su, nažalost, rođeni da bi mrzeli bolje od sebe, a ja sam rođena da me boli uvo za takve mediokritete." Za čim žali: "Nikad se ni za šta ne kajem! Žao mi je samo što prema nekim ljudima nisam koristila nedozvoljene udarce, jer oni prema meni nisu bili štedljivi. Ali, osveta je za slabiće, život uvek namesti nepredvidive situacije u kojima taj neko na kraju plače i kuka. Trudim se da ne budem zla veštica, ali stav o svemu i svakom imam i ništa ga neće promeniti."

Ovih dana počinje da se emituje Oljina autorska emisija: "Gledaoci će imati prilike da vide goste koji nisu 'istrošeni' i ne iskaču iz frižidera, da čuju neispričane priče, naravno uz dosta humora i iznenađenja. Prvu sam ugostila Soraju Vučetić i verujte biće jako zanimljivo." ("Press")

Čije su kosovske

Većina srpskih i jugoslovenskih imena ulica u Prištini i drugim gradovima na Kosovu i Metohiji danas je izbrisana i zamenjena albanskim. U Prištini nema više “Bore i Ramiza”, Ulice cara Dušana ni Ulice Sejda Bajramovića, ali zato postoji Trg Medlin Olbrajt, Ulica Džafera Deve i Trg Adema Jašarija. Po kome se danas zovu ulice, trгови i škole na Kosovu, ko su tamošnji nacionalni junaci kojima se dižu spomenici i na čemu se gradi kosovsko-albanski nacionalni i državni identitet

Po raspadu Jugoslavije, svaka od novonastalih država pristupila je izgradnji novih državnih identiteta, reinterpretaciji i reviziji istorije i uspostavljanju novih nacionalnih simbola. Promene naziva institucija, ulica i trgova i podizanje spomenika do tada zapostavljenim ličnostima iz nacionalne istorije jedno je od ogledala ovog procesa.

Današnje Kosovo se po tome ne razlikuje od ostatka bivše Jugoslavije. Od 1999. naovamo, na Kosovu i Metohiji su, u skladu sa procesom uspostavljanja novog kosovskog identiteta, baziranog na albanskoj interpretaciji lokalne istorije, promenjeni nazivi mnogih mesta, ulica, trgova... Sa gradskih mapa izbrisan je veliki broj srpskih imena i zamenjen albanskim, među “izbrisanim” nalaze se i antifašistički borci iz Drugog svetskog rata, dok su imenima ulica nagrađivani kolaboracionisti, a simbole jugoslovenskog perioda zamenili su simboli borbe za kosovsku nezavisnost. Tako, svoje ulice, trgo-ve i spomenike na Kosovu imaju za stanovnike Srbije uglavnom nepoznate istorijske ličnosti iz albanske istorije i kulture, poput kralja Dardilisa, Paška Vase, Hasana Prištine, Zejneta Ajdinija, Aleksandra Moisiua, kao i mnogih pripadnika Oslobođilačke vojske Kosova, neki bulevi, trгови i ulice dobili su imena i po živim, vrlo poznatim svetskim političarima poput Bila

Klintonu, Medlin Olbrajt, Veslija Klarka, Džordža Buša, Vilijama Vokera, a svoju tablu, kao prijatelj kosovske nezavisnosti, dobio je i pokojni predsednik Bosne i Hercegovine – Alija Izetbegović, po kome je nazvan jedan trg u Prizrenu. Halil Matoši, analitičar iz Prištine, kaže da su takve promene logične: “Balkanci, pa i Albanci, su taoci istoricizma, taoci mitske i ideološke interpretacije istorije.”

U Srbiji i na Kosovu, očekivano, iste istorijske činjenice se različito interpretiraju. Već od naziva – ono što je za Srbe Autonomna pokrajina Kosovo i Metohija, to je za Albance Republika Kosovo. Na Kosovu je NATO bombardovanje SR Jugoslavije 1999. iščekivano kao spasopomoć protiv terora jugoslovenske policije, dok se ono u Srbiji smatra agresijom. Adema Jašarija, koji je za Srbe terorista, kosovski Albanci veličaju kao nacionalnog heroja, deca u albanskim školama glume u priredbama koje prikazuju njegov život. To je slučaj kako sa novijom tako i sa daljom istorijom.

ALEKSANDAR ILIRSKI I MILOŠ KOPILIĆI: Albanci iz Albanije, a tako i kosovski, svoj identitet grade na ostavštini antičkih Ilira i Dardanaca. U imenima kosovskih ulica su otud česti ilirski i dardanski kraljevi (kralj je na albanskom *mbreti*) – Agron, Genc, Longar, Bardilis. Prema mišljenju istoričara sa

Kosova, Aleksandar Makedonski je, preko gena svoje majke Olimpijade, Ilirac, tj. Albanac. Albanski naziv za Aleksandra Velikog je *Leka i Madh* – ulice sa ovim imenom se nalaze u Prištini i Prizrenu. Od rimskih imperatora (albanska reč je *perendori*) koji na Kosovu danas imaju svoju ulicu, tu su Dioklecijan i

Fotografije: Express

ulice i trгови

Spomenik Skenderbegu na centralnom prištinskom trgu

Justinijan. Prvi je, kako se pretpostavlja, rođen u Diokleji kraj Splita, u tadašnjim ilirskim oblastima, Iliriku, a drugi u Taurezumu (lokalitet Caričin grad kraj Lebana), u nekadašnjoj ilirskoj oblasti Dardanija, te ih Albanci smatraju svojim – u Prištini se zato nalazi Ulica *Justiniani* (nekada Đure Đakovića) i *Perandori*

Dioklician (spaja ulice UČK i Prizrenske lige).

Iz perioda prodora Turaka na Balkan, najbitnija albanska ličnost, čije ime nose trгови i ulice i na Kosovu i u Albaniji, jeste Đerd Kastrioti Skenderbeg. U centru Prištine nalazi se njegov veliki spomenik, u Lipljanu se nalazi Ulica *Gjergj Kastrioti Skenderbeu*, a ono što

se u Srbiji naziva Karađorđeva šnicla Albanci zovu – Skenderbegova. Zanimljivo je da u Lipljanu postoji Ulica *Milosh Kopiliq*. Naime, prema albanskom tumačenju, Miloš Obilić je istorijska ličnost, drenički junak – albanske nacionalnosti. Po nekim tumačenjima, i Karađorđe Petrović, navodno, potiče iz albanskog ►

Foto: M. Rudić

BORCI ZA KOSOVSKU NEZAVISNOST: Bil Clinton u Prištini, otkrivanje spomenika Hasanu Prištini ispred prištinskog Rektorata

Nealbanci

Tokom devedesetih, na Kosovu je izmenjen naziv jednog broja ulica iz doba SFRJ, koje su tada "posrbljene". Na primer, nakon što je umro, 1993. godine, svoju ulicu u Prištini je dobio čak i Sejdo Bajramović. Danas se ta ulica zove po Enveru Beriši, Albancu koji je bio dve godine na Golom otoku zbog, navodnih, "antijugoslovenskih radnji". Nakon 1999. godine najveći broj nealbanskih naziva ulica je "albanizovan". Iz grupe nealbancu s prostora bivše Jugoslavije po kojima su nazvane ulice u Prištini ostale su nepromenjene Ulica Dimitrija Tucovića (u Prištini i Lipljanu), zatim Mihajla Pupina, Koste Novakovića (ranije se zvala Kragujevačka), Svetozara Markovića, Lazara Vučkovića (pesnik rođen na obroncima Šar-planine), Milana Šuflaja (hrvatski književnik i istoričar), Henrika Barića (hrvatski lingvista koji je 1921. na beogradskom Filološkom fakultetu oformio Katedru za albanski jezik), Vojislava Dančetočića (profesor na toj katedri) i Radovana Zogovića (crnogorski pesnik), a Stevana Mokranjca i u Mitrovici.

plemena Klimenti, ali po njemu se na Kosovu ništa ne zove.

Sledeća grupa istorijskih ličnosti koje su dobile svoje ulice su albanske paše: Ali Paša Tepelena (još ga nazivaju i Paša Janjinski; u narodnim pesmama upamćen kao svirep vladar; njegova ulica u Prištini je veća od ostalih ovde nabrojanih paša), Malik Paša Dinoli, Mehmed Paša Derala (ratni ministar privremene vlade Albanije – od 1912. do 1914) i Ali Paša Gucia (ili Ali-paša Šabanagić). Poslednja dvojica su značajna i zbog toga što su učestvovali u borbi za nezavisnost Albanije. Gucia je bio član Prizrenske lige i njen vođa u sukobima sa Osmanskim carstvom i Crnom Gorom, a Derala je potpisnik Deklaracije o nezavisnosti Albanije iz 1912. Ove godine, 28. novembra, u Tirani će biti velika proslava povodom stogodišnjice albanske državnosti i, ako sve bude po planu, na centralnom trgu će nastupati kolumbijska pevačica Šakira.

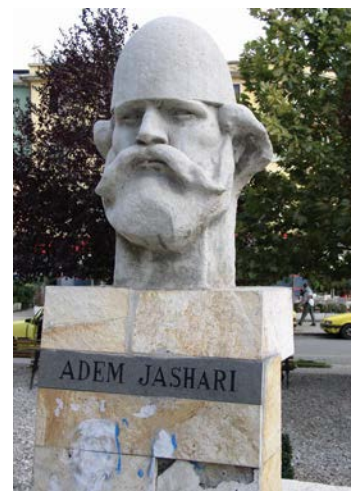
ŠOTE, MORI, ŠOTE: Proglašenju nezavisnosti Albanije 1912. prethodio je period koji se u albanskoj istoriji naziva Albanski narodni preporod. Počinje 1887. osnivanjem Albanskog komiteta u Janjini i Centralnog komiteta za zaštitu prava albanskog naroda u Istanbulu iste godine, odnosno osnivanjem Prizrenske lige iz

1878. godine, čiji su pripadnici pokušavali da sačuvaju albanska područja od pripajanja Srbiji i Crnoj Gori i radili na okupljanju svih Albanaca u jednu državu – Veliku Albaniju. Ličnosti iz perioda Prizrenske lige koji su dobili ulice na Kosovu su Paško Vasa, Abdul Frašeri Hadži Zeka, Idriz Seferi i Isa Boletini, jedan od vođa kosovskog kačakčkog pokreta otpora prema Turskoj, Srbiji i Crnoj Gori, po kome se zove osnovna škola u Orahovcu i kome je Ibrahim Rugova 2004. dodelio Orden Heroj Kosova. Krajem prošle godine, ispred rektorata Univerziteta u Prištini, predsednica Kosova Atifete Jahjaga je otkrila spomenik Hasanu Prištini, albanskom političaru i ideologu Kosovskog komiteta koji se zalagao za izdvajanje Kosova, Zapadne Makedonije i delova Sandžaka iz novoformirane Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i njihovo pripajanje Albaniji. Jahjaga je tada rekla da kosovski Albanci njemu i drugim herojima duuguju poštovanje i sećanje na njih: "Samo na taj način ćemo poštovati sebe i sopstvene napore za državnost. Jedan narod koji poštuje i pamti prošlost, ima i sigurnu budućnost." Na ceremoniji otkrivanja spomenika prisustvovao je i ministar kulture Kosova Memli Krasnići, brat Adema Jašarija – Rifat, rektor Univerziteta, istoričari i zvaničnici Kosova i Albanije. Po

Hasanu Prištini nazvane su i osnovna škola u Prištini i jedna ulica u Mitrovici

Nakon Prvog svetskog rata i nastanka Kraljevine SHS, na teritoriji Kosova, gerilsku borbu protiv kraljevske vojske vodili su kačaci – pobunjenici koji su živeli po kosovsko-metohijskim planinama i napadali i ubijali nealbance koji su tu živeli. Danas status nacionalnih heroja iz redova kačakčkog pokreta imaju Azem Galica i njegova žena Čerima Šote Galica. Oboje imaju ulice u Mitrovici, a Šote i u Prizrenu. Uzgred, u vezi sa Šote postoji priča da se u Srbiji popularna pesma "Šote, mori, šote" zove upravo po njoj. Velimir Ilić, tada ministar infrastrukture Srbije, 2007. godine je zabranio izvođenje te pesme na Saboru trubača u Guči, jer je navodno Šote Galica bacila u vatru šestoro srpske dece i zatim taj zločin proslavila igrajući šotu. Inače, pesma "Šote, mori, šote" (tekst Radmila Todorović, muzika Dragan Aleksandrić) postala je jugoslovenski hit kada ju je 1970. snimio pevač narodne muzike Nenad Jovanović. Uzgred, glavno šetalište u Prištini nosi naziv po rođenoj Skopljanki, Agnesi Gondžea Bojadži, tj. Majci Terezi. Na sredini Bulevara *Nënë Tereza* nalazi se i njen spomenik, a ulice nazvane po njoj postoje i u Đakovici, Peći i drugim gradovima.

PRIJATELJI I NEPRIJATELJI: Narodni heroji Boro Vukmirović i Ramiz Sadiku su u Jugoslaviji bili simbol sloge Srba i Albanaca. Mnoge osnovne škole, domovi kulture, ali i najveći sportski centar u Prištini, zvali su se "Boro i Ramiz". Danas su Boro i Ramiz razdvojeni. Ramiz Sadiku ima ulicu u Peći dok Ulica *Boro Vukmirović* postoji u Lipljanu i Preševu. Novo ime sportske hale u Prištini je Sportski centar "Prishtina". Priča se i da će se spomenik bratstvu i jedinstvu (na albanskom: *vllaznimi i bashkimi*) u centru Prištine (ovaj spomenik Prištinci zovu "Trougao") biti srušen i da će se na njegovom mestu podići spomenik Ademu Jašariju,

SPOMENICI PRIPADNICIMA OVK: Agim Ramadani u Gnjilanu (levo), Zahir Pajaziti u Prištini, Adem Jašari u Srbici i u Tirani

osnivaču Oslobođilačke vojske Kosova – OVK (*Ushtria Çlirimtare e Kosovës* – UÇK).

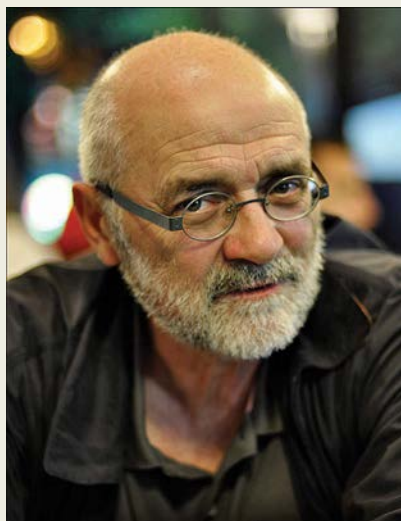
Od ličnosti iz antifašističkog pokreta na Kosovu iz Drugog svetskog rata danas svoje mesto u nazivima kosovskih ulica i trgova imaju samo Emin Duraku, Zenel Hajdini, Ganimete Terbeši i Kemal Stafa. OŠ “Emin Duraku” nosi naziv po narodnom heroju Albanije i Jugoslavije, Zenel Hajdini, partizan i narodni heroj, takođe ima svoju osnovnu školu u Prištini i bistu u rodnom selu Tupala kod Medveđe. Čemal Stafa je bio albanski komunista i danas ima ulicu u Prištini, a nacionalni stadion u Tirani se zove po njemu. Ulica *Ganimete Terbeshi* u Prištini se nekada zvala po narodnom heroju Miladinu Popoviću. Treba reći i da neke osnovne škole na Kosovu nose nazive po nekoliko Albanaca koji su učestvovali u španskom građanskom ratu, kao što su Asim Vokši i Džemalj Kade.

Sa druge strane, ulice su na Kosovu dobile i neki od saradnika fašista. Redžep Mitrovica, predsednik kvislinške vlade Albanije 1943–1944, danas ima ulicu u Mitrovici i u Prištini. Tako isto i Džafer Deva, nemački kolaboracionista, jedan od osnivača SS divizije na Kosovu i špijun Abvera. U Dečanima, Mitrovici i Prištini postoji ulica, a u Srbici (danas se to mesto zove *Skënderaj*) i park sa imenom Šabana Poluže, pripadnika i jednog od vođa Narodnog fronta (*Balli Kombëtar*), albanskog antikomunističkog pokreta, čiji su pripadnici poznati pod imenom balisti. U Mitrovici i Prištini svoju ulicu ima i Mehmed Gradica, takođe balista.

DEVEDESETE: Jedan veći broj ulica na Kosovu danas pripada pripadnicima OVK, među kojima su i mnogi u Srbiji optuženi za ratne zločine. Najveća čast se ukazuje Ademu Jašariju. On je osnivač OVK i skoro svaki kosovski grad ima ulicu sa njegovim imenom. On ima spomenik i u Tirani, a najveći je podignut u Srbici. U Prištini ima trg, a najveći stadion na Kosovu, u južnom delu Kosovske Mitrovice, jeste

Škeljzen Malići, analitičar iz Prištine

Iz krajnosti u krajnost

važnih ulica i objekata i dalje postoji. Jedan od razloga što je 1999, nakon oslobođanja Kosova, odmah sproveden *ad hoc* proces preimenovanja naziva gradova i ulica i važnih objekata, bila je reakcija na tzv. posrbljavanje imena naselja i ulica za vreme Jugoslavije i naročito za vreme Miloševićevog režima, kada su po kratkom postupku menjani nazivi naselja i gradova prema nekakvom velikosrpskom nacionalističkom programu, ne poštujući tradiciju i ne konsultujući mišljenje većine stanovništva Kosova. Proces novog preimenovanja je nakon 1999. išao u drugu krajnost – da se izbrišu srpska tradicija i srpski nazivi i izvede generalna albanizacija Kosova, ne samo vraćanjem i obnovom zaboravljenih ili zabranjenih albanskih naziva, već i izmišljanjem novih naziva koji je trebalo da ponište simboličku srbizaciju Kosova.

Od davnina, ne samo na Balkanu, postoji ta, da tako kažem, faraonska tendencija da se slave što silom, što milom domaći i strani, još uvek živi heroji, oslobodioci, voljene vođe, diktatori itd. I u Srbiji su na isti način slavljani francuski i ruski generali koji su bili saveznici u Prvom i Drugom svetskom ratu, a Tito je, kao i Staljin, za života imao najmanje osam gradova koji su nosili njegovo ime... Nakratko je i Ranković imao svoj grad – Rankovićevo... Ono što imena Klintona, Buša, Blera, Veslija Klarka, Medlin Olbrajt, koji se na Kosovu slave kao oslobodioci, što i jesu, u današnjoj Srbiji čini “čudnim” i “ikonopokloničkim” jeste činjenica da se ove ličnosti kod većine doživljavaju kao “neprijatelji” Srba i Srbije.

Što se tiče uključivanja imena kvislinga i fašističkih saradnika, tačno je da su neke ulice dobile imena po njima. Bilo je sporadičnih reakcija intelektualaca da se imena fašističkih saradnika zamene, u Prištini recimo, ali opštinske vlasti nisu ništa preduzele čekajući da se ta materija reguliše zakonom.”

M. R.

Stadiumi Olimpik Adem Jashari. Na njemu igra FK “Trepča”, po kome se stadion ranije zvao. Lik Adema Jašarija, koji na uličnim grafitima liči na Če Gevaru, najčešći je simbol borbe za kosovsku nezavisnost. U Prizrenu se sadašnja Ulica Adema Jašarija ranije zvala po Marksu i Engelsu. Od pripadnika OVK, što se može videti na zvaničnom sajtu grada Prištine, između ostalih, tu su i Agim Ramadani Katana (po njemu se zove nekadašnja Ulica cara Dušana u Prištini), zatim Zahir Pajaziti, koji pored ulica u Mitrovici, Prizrenu, Srbici i Kosovu Polju (*Fushë Kosovë*) ima i spomenik u Prištini, a ulice i trgove imaju i Luan Haradinaj, brat Ramuša Haradinaja, Deva Ldrovci, Sali Čeku, kao i drugi “mučenici nacije” (*Dëshmorët e Kombit*), kako Albanci nazivaju borce poginule u “Kosovskom ratu”, što je na Kosovu zvanični naziv za sukobe sa srpskom vojskom i policijom 1996–1999.

Jedan prištinski trg nosi naziv *11 Marsi*, po 11. martu 1981. kada su počele albanske demonstracije na Kosovu, a svoj trg ima i Ibrahim Rugova, prvi predsednik Kosova, kome će uskoro podići i spomenik. Kao osvedočeni borac za kosovsku nezavisnost, spomenik u Prištini je

Umetnici, naučnici, profesori

Od ličnosti iz oblasti kulture koji imaju svoje ulice na Kosovu i Metohiji, nalazi se Đerđ Fišta, pisac, istoričar, filozof, slikar – u Srbici, Mitrovici i Lipljanu. U Prištini, pored male ulice, postoji i osnovna škola sa njegovim imenom. Svoju ulicu ima i Katarina Josipi, albanska glumica koja je igrala u filmu *Vuk sa Prokletija*, a Aleksandar Moisiu, austrijski glumac albanskog porekla, ima ulice u Uroševcu (*Ferizaj*), Prištini, Đakovici i Prizrenu. Akademik, politikolog i pesnik Gazmend Zejmi ima ulice u Prištini, Prizrenu i Uroševcu. U blizini te ulice u Prištini je i ulica drugog kosovskog akademika, Derviša Rozaja. Fehmi Agani, novinar, filozof, sociolog, političar i profesor, u Đakovici ima osnovnu školu, u Mitrovici, Uroševcu i Prištini ulicu, a ispred prištinskog Filozofskog fakulteta i bistu. Ali Hadri, istoričar, prvi doktorant na Univerzitetu u Prištini i prvi direktor Instituta za istoriju Kosova, takođe ima ulicu u nekoliko kosovskih gradova. Više ulica od svih njih ima Anton Četa, pisac, akademik i profesor književnosti. Četa će, pored svojih akademskih angažmana, ostati upamćen i po borbi protiv krvne osvete među kosovskim Albancima. Devedesetih, u blizini Dečana, okupilo se, kažu, nekoliko hiljada albanskih porodica koje su se međusobno pomirile. Ulicu ima i engleska spisateljica Edit Duram, koja je pisala o životu Albanaca s početka XX veka, a iz nepolitičkih sfera na Kosovu tu su ulice: Geteova, Čajkovskog, Šekspirova, Dalijeva, Lorda Bajrona.

već dobio naziv Bil Klinton. Po njemu se zove i sportski centar u Uroševcu, kao i prištinski bulevar na koji se nastavlja Ulica *Xhorxh Bush*. Ulicu u Prištini imaju i Toni Bler, Vesli Klark, Medlin Olbrajt, kao i Vilijam Voker, danas u Srbiji skoro zaboravljen bivši šef Kosovske verifikacione misije OEBS-a, koji je zbog “slučaja Račak” početkom 1999. godine u SR Jugoslaviji

proglašen personom non grata, koga je predsednik Albanije Bamir Topi 2008. godine imenovao za počasnog građanina te zemlje, i kome su 2009, na desetogodišnjicu “slučaja Račak”, tadašnji predsednik i premijer Kosova Fatmir Sejdiu i Hašim Tači uručili orden Zlatna medalja za usluge čovečanstvu.

Mirko Rudić

55 ГОДИНА 1957-2012

Тања Динић

**ФРАНЦУССКО-СРПСКИ
СРПСКО-ФРАНЦУССКИ
РЕЧНИК**

- 3 700 одредница у француско-српском и 3 500 у српско-француском делу речника
- најфреквентније речи савременог стандардног француског и српског језика
- речи из домена нових технологија
- за сваку реч је дат пример употребе
- прилог са француском абecedом, фонетском транскрипцијом француских гласова и најчешћим француским скраћеницама и акронимима

ЗАВОД ЗА УЧБЕНИКЕ
Knjina znatiha

БЕОГРАД
Обилићев венац 5
тел. 011/2638-405
Краља Милана 19
тел. 011/3235-409
Косовска 45
тел. 011/3227-088
Палмотићева 1а
011/3224-706
Вукасовићева 50
тел. 011/3594-835
BELVILLE,
Јурија Гагарина 14к
тел. 011/630-22-27

НОВИ САД
Сремска 7
тел. 021/662-4433
Матице српске 1
тел. 021/417-625

НИШ
Трг краља Александра 3
тел. 018/511-428

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
Владе Титковића 1
тел. 028/425-111

www.zavod.co.rs
prodaja@zavod.co.rs

Foto: Vesna Anđić

Instalacije, bombone i prljav veš

U okviru ovogodišnjeg Oktobarskog salona, pored ostalog, u staroj bombondžinici u ulici Gavрила Principa, dvoje stranih umetnika Wolfgang Kraus i Silvija Lorenc praviće bombone i prodavati ih “kao simbole dobrog života”, kako kažu. Isti autori će u starom vešeraju prati veš umetnika s ciljem, kako objašnjavaju kustosi festivala, da se očisti umetnik za stvaranje nove umetnosti. Budžet festivala je 25 miliona dinara

OVOGODIŠNJI, 53. OKTOBARSKI salon otvoren je 22. septembra u prelepoj bivšoj zgradi Geozavoda, u Karađorđevoj 48. Njegov organizator je Kulturni centar Beograda, a selektori su Branišlav Dimitrijević iz Srbije i Mika Hanula iz Švedske. Naslov ovogodišnjeg Oktobarca je “Gud lajf /Good life”, zato što on priča, kako je objasnila povodom otvaranja festivala Mia David, direktorka Kulturnog centra Beograda, “o sto godina moderne Srbije ili pokušaja moderne Srbije, o tome gde smo nekad bili, pre 50, 30 godina, a gde smo sad u toj trci svakog od nas da živi neki dobar život, šta god to značilo”. Dimitrijević i Hanula su pozvali oko četrdeset učesnika iz Finske, Nemačke, Švedske, Slovačke, Turske, Bugarske, Hrvatske, Estonije, Holandije, Velike Britanije i Srbije, a njihovi radovi povezuju različite forme vizuelnih i tekstualnih praksi – skulpture,

instalacije, filmove, priče, eseje, slike, fotografije, intervjue, stripove, intervencije, dokumente, istraživanja, javne diskusije, kao i jedan čitav parlament. Ovogodišnji Oktobarski salon košta 25 miliona dinara (21 milion je izdvojio Grad Beograd, a ostatak država), umanjeno za 1,5 miliona koliko je tek sad plaćeno prošlogodišnjem Oktobaru. Ovogodišnji je pripremljen, postavljen i otvoren sa 8,5 miliona od planirane sume, a ostatak se očekuje do 4. novembra, do zatvaranja Oktobarca.

MESTO: Zgrada Beogradske zadruge, odnosno Geozavoda, kako se kolokvijalno zove, još je jedan od “neumetničkih prostora” Beograda koji je oživeo zahvaljujući Oktobarskom salonu – prethodnih godina su to bili, na primer, Vojna akademija u Resavskoj i Tursko kupatilo u Dušanovoj ulici.

Zgrada Beogradske zadruge je spomenik kulture od velikog značaja, a u Zavodu za zaštitu spomenika kulture Beograda upravo pripremaju njeno preimenovanje u spomenik od izuzetnog značaja. Sazidana je 1907. godine za Beogradsku zadrugu po projektima Andre Stevanovića i Nikole Nestorovića (takođe autori i zgrade Narodnog muzeja). Arhitektonska kompozicija ove monumentalne ugalone palate, upravno-poslovno-trgovačke namene (dućani u prizemlju nestali su u adaptaciji posle Drugog svetskog rata), jedna je od najuspešnijih u arhitekturi Beograda toga vremena, kako po logičkom rasporedu prostorija tako i po bogatstvu plastičnih motiva. Dekoraciju na fasadama radio je poznati građevinski likorezac Franja Valdman, a enterijer zgrade je jedan od najlepših u Beogradu: reprezentativni ulazni hol, monumentalno mermerno stepenište, slobodno stojeće skulpture nabavljene u Nemačkoj, bogata dekorativna plastika u štuku na zidovima i tavanici, kancelarije i oslikana svečana sala na spratu rad Andree Domenika i Bore Kovačevića. Zgrada je nekada bila simbol moći, napretka, monumentalnosti i lepote. Posle Drugog svetskog rata dodeljena je Geozavodu. Poslednjih godina je napuštena, zapuštena je i neiskorišćena, i sada je simbol nebrige i propadanja. Za potrebe Oktobarskog salona, Kulturni centar Beograda ju je znatno doterao: zatvorene su pukotine kroz koje je prodirala kiša, alpinisti su oprali i zakrpili staklene delove krova, osigurana je protivpožarna zaštita...

IZLOŽBA: Karađorđeva 48 je delovala inspirativno na učesnike Oktobarca, pa je većina radova nastala *in situ*, što je uostalom bila i osnovna ideja koncepcije Dimitrijevića i Hanule: spoj i jedinstvo radova i same zgrade Geozavoda. “Okidač” prilikom razmišljanja o koncepciji izložbe bio je igrani film *Slučaj Harms* Slobodana Pešića iz 1987. godine, čiji je jedan deo snimljen u ovoj zgradi. Ovaj film je jedan od eksponata Oktobarca, kao primer veze između fizičkog prostora i fikcije.

Kako su kustosi Dimitrijević i Hanula objasnili u eksplikaciji, umetnički radovi su implantirani u zgradu onakvu kakva je trenutno, u njen postojeći istorijski narativ i arhitekturu. Objasnili su još da “arhitektonska datost zgrade Geozavoda i narativi koji sačinjavaju njenu istoriju predstavljaju početne tačke za refleksije na temu društvenih vizija, obećanja i obmana, prevashodno tipičnih za lokalnu ▶

RADOVI NA OKTOBARSKOM SALONU: Wolfgang Kraus, Silvija Lorenc i Daniela Gug u bombondžijskoj radnji (gore); "Lux Licem Sequitur" Juke Koreile (levo) i Jamesdinovi protivpožarni aparati

‘verziju’ pokušaja, postepenog napretka i konačnog zastoja na putu modernizacije društva”. Ili, kako je rekao Hanula: “Cilj nam je da izbegnemo instrumentalizaciju ove lokacije, a da vidimo koji su fizički i diskurzivni doživljaji zgrade, njeni uticaji, i da razmišljamo ‘šta je dobar život’, kroz vreme.” Svoju koncepciju i same radove kustosi će objašnjavati posetiočima svake subote tokom organizovanih javnih vođenja kroz izložbu.

Očigledan primer da su radovi inspirisani zgradom i njenim prostorom je rad *Beograd Rialto* Karstena Konrada: nad postojećom velikom skulptorskom kompozicijom u zgradi konstruisao je most od polomljenog kancelarijskog nameštaja zatečenog u njenom prostoru. “Nekakav otpad je transformisao u vrlo čudan, zanimljiv vizuelni rad”, kaže Branislav Dimitrijević, i podseća da je zgrada Geozavoda sazidana na isušenju Bari Veneciji – što objašnjava naslov Konradovog rada. “Umetnost

je sposobna da nešto trivijalno transformiše u nešto zanimljivo, pa nešto što je bačeno može da postane umetničko delo”, objašnjava Dimitrijević.

Evo još nekoliko primera radova inspirisanih zgradom: “Anika fon Hausvorlf se bavi skupljanjem zlatnih zuba, što je bizarna aktivnost zato što je poreklo zlatnih zuba dramatična tema: izvađeni su ili iz mrtvog čoveka, ili je neko izvađio svoj zub ne bi li ga prodao i tim novcem olakšao sebi život. Umetnica je fotografisala te zlatne zube i tako, preko zlata, u svom radu spojila dve teme ove zgrade: bankarstvo i geodeziju”, kaže Dimitrijević.

Da izloženi radovi nisu ilustracija naslova izložbe, već primeri naših mogućih ideja o dobrom životu, objasnio je Dimitrijević na primeru dva kratka filma Ane Hušman, hrvatske umetnice: jedan je inspirisan knjigom o bon-tonu iz sedamdesetih, a drugi o ženskom razumevanju fudbala.

I SLIČNE STVARI: Estonska umetnica Berit Talosep je na buvljaku pronašla fotografiju dva muškarca kako ležerno hodaju u kupaćim gaćama. “Probala je da rekonstruiše gde je fotografija snimljena, i otkrila da su se ti muškarci šetali duž ‘Šest topola’. Zatim je zamolila dvojicu kolega, čiji radovi su takođe na izložbi, Juku Koreilu i Vilua Janisoa da naprave filmsku verziju te fotografije, i da po njima izlije skulpture. Znači da je umetnica koja s našom sredinom nema nikakve veze uradila umetnički rad o našoj sredini, a sve zbog znatiželje prema nađenoj fotografiji”, reči su kustosa Branislava Dimitrijevića. O prostornoj instalaciji Ane Krstić *Ne znam šta je ovo, ali sigurno nije ono što svi misle da jeste*, koja je bez ikakve promene prostorije u koju je smeštena učinila da se ona promeni, Dimitrijević kaže: “Hteli smo da pokažemo da se prostor može transformisati na jednostavan ali neverovatno lucidan način, kao i da pokažemo kako se menja fizička senzacija našeg tela u odnosu na umetnički rad. Naime, insistirali smo da izložba ne može biti samo mesto na kome se dele neke informacije ili na kome se prikazanim radovima zastupaju stavovi, već je ona pre svega fizički odnos prema umetničkom delu koji svako od nas ima u prostoru.” Primer za to su i kolaži fotografije i prostora Mladena Bizumića: “Fotografije su staklenim vitrinama nađenim u ovoj zgradi omogućile Bizumićeve igre odnosom prozirnosti i refleksivnosti. U njoj je važno naše kretanje po prostoru, naša pozicija u odnosu na dati prizor.”

U mnogim prostorijama zgrade biće uz stvarne požarne aparate postavljeni radovi Aleksandra Jestrovića, alias Jamesdina: betonske skulpture aparata za gašenje požara. “Time je Jestrović postao vizionar naše izložbe, predvideo je da će Oktobarac biti doveden u pitanje zbog bezbednosti zgrade”, kaže Dimitrijević.

Kao primere performansa (Hanula ih naziva radovima koji se bave običnim stvarima a ne performansima) koje su izabrali Dimitrijević i Hanula, izdvojićemo dva, oba se dešavaju van zgrade Geozavoda, u Ulici Gavrila Principa. U staroj bombondžinici u ulici Gavrila Principa, Wolfgang Kraus i Silvija Lorenc će praviti bombone, prethodno su na tom istom mestu već naučili kako se to radi, i prodavati ih “kao simbole dobrog života”. Isti autori će u starom vešeraju prati veš umetnika s ciljem, kako je objasnio Hanula, da se očisti umetnik za stvaranje nove umetnosti.

Sonja Ćirić

JDP**REPERTOAR**

OKTOBAR 2012.

SAMO NEKA BUDE LEPO

24. OKTOBAR u 20.00

PREMIJERA

Scena „Ljuba Tadić“

01. Ponedjeljak u 20.00	NIJE SMRT BICIKLO (da ti ga ukradu)
02. Utorak u 20.00	ROĐENI U YU
03. Sreda u 20.00	TAKO JE MORALO BITI
04. Četvrtak u 20.00	METAMORFOZE
07. Nedjelja u 20.00	MLETAČKI TRGOVAC
08. Ponedjeljak u 20.00	SUMNJIVO LICE
13. Subota u 20.00*	NIJE SMRT BICIKLO (da ti ga ukradu)
14. Nedjelja u 20.00*	ROĐENI U YU
15. Ponedjeljak u 20.00	SUMNJIVO LICE
16. Utorak u 20.00	METAMORFOZE
17. Sreda u 20.00	SUMNJIVO LICE
18. Četvrtak u 20.00	VIŠNJK
19. Petak u 20.00	DON KRSTO
20. Subota u 20.00	SUMNJIVO LICE
21. Nedjelja u 20.00	METAMORFOZE
23. Utorak u 20.00	SUMNJIVO LICE
28. Nedjelja u 20.00	NIJE SMRT BICIKLO (da ti ga ukradu)
29. Ponedjeljak u 20.00	SKAKAVCI
30. Utorak u 20.00	TAKO JE MORALO BITI

Teatar „Bojan Stupica“

04. Četvrtak u 20.30	BUBA U UHU
05. Petak u 20.30	HADERSFILD
06. Subota u 20.30	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE
07. Nedjelja u 12.00	BUBA U UHU
09. Utorak u 20.30	ŠVABICA
10. Sreda u 20.30	POKOJNIK Produkcija FDU
11. Četvrtak u 20.30	HISTERIJA
12. Petak u 20.30	ZAPISI IZ PODZEMLJA
17. Sreda u 20.30	ELIJAHOVA STOLICA
24. Sreda u 20.30	SAMO NEKA BUDE LEPO PREMIJERA
25. Četvrtak u 20.30	HISTERIJA
26. Petak u 20.30	SAMO NEKA BUDE LEPO
27. Subota u 20.30	SHOPPING & FUCKING
28. Nedjelja u 20.30*	ELIJAHOVA STOLICA
29. Ponedjeljak u 20.30	SAMO NEKA BUDE LEPO
31. Sreda u 20.30	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE

Gostovanja

12. HADERSFILD	Teatar „Akcent“, Beč
----------------	----------------------

* predstava je titlovana na engleski jezik / English subtitles
Jugoslovensko dramsko pozorište
Kralja Milana 50, 011/2644-447, 3061-957

www.jdp.rs

Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedjelja od 19h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447

► reč o delu

KNJIGE

Opsesija slobodom

- Aleksandar Molnar, *Rasprava o prosvetiteljstvu, liberalizmu i nacionalizmu u Prusiji*,
- Institut za filozofiju i društvenu teoriju i Službeni glasnik, Beograd 2011.

Ako bismo potražili sažetu formulaciju koja bi, kao neka vrsta lozinke, okarakterisala delo Aleksandra Molnara, *opsesija slobodom* bi, verovatno, bio dobar izraz. Dobar, ali ne i dovoljan. Osim što je uzvišen, sloboda je i pogan pojam. Na listi od desetak najistaknutijih manijaka i masovnih ubica u istoriji, sa naglaskom na razigranom dvadesetom veku – pri čemu ne bi trebalo zane-mariti skroman, ali zapažen doprinos Slobodana Miloševića – uočili bismo da su i oni bili opsednuti slobodom. Na svoj način, doduše. Bez dodatnih i vrlo preciznih određenja sloboda ostaje apstraktan i prazan pojam pogodan za sumanute projekte i čudovišna izživljavanja. Molnar je, zbog toga, u svojoj *Raspravi o prosvetiteljstvu* savršeno jasan: “Slobodna država nije nikakva garancija za to da će i njeni građani uživati svoju posebnu, *individualnu i, zapravo, jedino relevantnu slobodu*” (str. 13). Deluje jednostavno, samorazumljivo, čak banalno – ali nije. Naprotiv. Zbog toga je potrebno ponoviti svojim rečima: jedina relevantna sloboda je sloboda pojedinca, a velike suverenističke priče o slobodi naroda, nacije, države, puka su tlapnja ukoliko je pojedinac u slobodnoj zemlji – rob. U atmosferi bujajućeg klerikalizma u Srbiji, u vrevi etno-nacionalnih, religijskih i kulturalnih fundamentalizama (što je, manje-više, isto) diljem naše planete, Molnarov projekat koji iznova promišlja temelje prosvetiteljstva ukazuje se kao osvežavajuća i dragocena oaza otpora sumračnim tendencijama.

Središnji problem političke teorije, sugeriše Molnar, bio bi ispitati uslove mogućnosti koegzistencije kolektivnog i individualnog oblika slobode na istom političkom prostoru. Strogo uzev, izvan uređene ljudske zajednice slobode nema, niti ju je bilo. Pustinjač kao osoba koja je izvan društva ne ulazi u razmatranje o slobodi. Ili, kako je to još Aristotel zgodno primetio, onaj ko ne pripada ljudskoj

zajednici – ili je zver, ili je bog. Zato su filozofi i teoretičari politike odvajkada pokušavali da pronađu i utvrde temelje slobodne zajednice, ali su im se pojedinci, nekako, vazda gubili iz vidokruga. Jedna od najstarijih utemeljiteljskih ideja bila je *um*. Trebalo je, međutim, da prođe gotovo dve hiljade godina od otkrića uma da bi se, u doba prosvetčnosti, počelo naslućivati kako on sam može

biti izvor svetlosti, umesto da, kao Mesec, svetlost dobija sa strane: od boga ili prirode. S obzirom na takav sled stvari, Molnar, sa sebi svojstvenom nedvosmislenošću, određuje pravac svoga istraživanja: “U razumu su filozofi pronalazili svetlost koja je dolazila iz drugih izvora, te samim tim svetlost slobode nije mogla da dođe do izražaja. Moglo bi se zaoštroeno tvrditi da svetlost slobode nije ni mogla intenzivno da zasja sve dok nisu zamračena dva ranija dominantna izvora svetlosti razuma: Bog i priroda”

(str. 14). (Valja skrenuti pažnju da Molnaru nije bitno razlikovanje *uma* i *razuma*, pa će “razum” da upotrebljava i tamo gde je, sadržinski, reč o “umu”.) U prvoj knjizi *Rasprave o prosvetiteljstvu, liberalizmu i nacionalizmu u Prusiji* Molnar pravi istraživački luk od Platona i srednjeg veka, preko rane modernosti do prosvetiteljstva (XVIII vek), da bi se u drugom tomu detaljno pozabavio aporijama vladavine prosvetljenog pruskog apsolutiste Fridriha II.

U širokim potezima, ali i retkom lakoćom sažimanja velikih teorijsko-istorijskih formacija, Molnar ispisuje dinamičan tekst najviših akademskih standarda i snažnog autorskog pečata. On se ne krije iza kvazinaučne objektivnosti koja se iscrpljuje u bojažljivom i zamumljenom jeziku koji dosadom ubija svaku želju da se tekst dočita do kraja, već u dinamična, ponekad i robustna izvođenja, Molnar umeće ironijske tonove i suzdržan humor (što je postupak koji je demonstrirao i u prethodnoj svojoj knjizi o Karlu Šmitu).

Kada, recimo, govori o prelasku sa božijeg osvetljenja na *lumen naturale*, na prirodnu svetlost, autor će primetiti da prirodna svetlost, doduše, nije tako blistava kao božija, ali uspeva da osvetli “sve one stvorene stvari na kojima Tvorac nije ostavio pečat svoje iracionalne, čudljive i emotivno labilne ličnosti” (str. 22). Za onoga ko misli da je smrtna (smrtonosna) dosada svojstvo naučnog diskursa, ovo je mesto ogrešenje o naučne uzuse. *But, who cares* kada pred sobom ima ovakav tekst.

Prva sveska, dakle, kreće od Platona, prelazi na razlikovanje božije i prirodne svetlosti, zadržava se na poglavlju 21. *Levijatana* Tomasa Hobsa, brzo sažima iskustava prosvetiteljstva u holandskom, engleskom, američkom i francuskom političkom modelu, da bi se, u završnim poglavljima, usredsredio na Prusiju Fridriha II i tako pripremio ulaz u drugu svesku. Druga knjiga je posvećena aporijama vladavine Fridriha II. O kakvim je aporijama reč? Osim što je i sam izraz “prosvetljeni apsolutizam” aporija, svojevrsni oksimoron (kao da govorimo o drvenom gvožđu), Molnar ukazuje na tri protivrečna momenta Fridrihove vladavine: neuklopivost teorije i prakse, sukob stoičkog i epikurejskog shvatanja sveta, te napetost između prosvetiteljske filozofije i militarizma. Potkrepljeno desetinama detalja iz Fridrihovog života, ali i svom silom teorijske argumentacije, Molnar pokazuje u kakvom je razdoru sa samim sobom bio Fridrih II, monarh koji je na vlasti bio gotovo pola veka. Filozof i despot, umetnička duša i nemilosrdni ratnik, tanani gospodin i krvolok, sve to je, otprilike, u sebi spajao ovaj vladar koji je presudno oblikovao evropski politički krajolik XVIII veka. Molnara, razume se, ne zanima psihološki profil ovog čoveka, već učinci njegove vladavine, a naročito diskurzivni prosvetiteljski mehanizmi kojima je opravdavao svoje poteze. Recimo, kako spojiti zahtev za bezrezervnom žrtvom i borbu protiv fanatizma i praznoverja? Kako u istome održati surovu stegu kojom je držao narod u pokornosti i zahteve za kvalitetnim životom pojedinaca? Može li apsolutizam biti prosvetčen? I da li “duh naroda” znači išta više od mobilizatorskog, ratničkog pokliča? Kako ubeđeni antimakijavelista postaje uzor svakome makijavelizmu? Da li su, najзад, i u kojoj meri, ove užasne protivrečnosti delotvorne i danas? Na nekima od njih, dodajmo, počivaju stubovi i naše slobode.

Ivan Milenković

► tv manijak

Piše: Dragan Ilić

Plaćeni termin

Svakom TV gledaocu u Srbiji su se reklame popele na vrh glave. Komercijalne televizije emituju svojih 12 minuta reklama po satu, po pravilu u isto vreme, javni servis polovinu od toga, ali osim reklama, tu su telešopovi i čitav kompleks detalja u kojima se nešto oglašava. Koliko nas reklame opterećuju, primetićete tek kada gledate plaćene programe kod kablovskih operatera. Paradoksalno, ako imate malo više para, nećete gledati reklame, tako da je pod terorom najširi spektar onih koji se od reklama brane prebacivanjem kanala. Da li vam daljinski može pomoći da pobegnute? Sumnjam.

No, meni su mnogo zanimljiviji oblici oglašavanja koji se uporno provlače pored svih kontrola. U tome prednjači TV Pink, gde u svakoj emisiji imate tablu, ekran ili majicu sa imenom sponzora. Recimo, debeli pokušavaju da smršaju i reklamiraju sponzora po ceo dan. To se toleriše bez obzira na trajanje emisije. Kada kupoholičarke kupuju krpice, videćete butike i prodavnice gde se pazari. Gledate reklamu, a ne kapirate.

Vrhunac su tzv. jutarnji, podnevni i večernji program na TV Prvoj. Osim što se emituju isti prilozi, promenjenim redosledom, primetićete ako samo malo pažljivije gledate da su polovina priloga zapravo – reklame! Na primer – želite da studirate onlajn, videćete sve o nekoj školi u Beogradu, recept dana ćete videti u restoranu “tom i tom”, mladi poljoprivrednik gaji šljive – al’ to je takmičar u šou-programu naše televizije pa ćemo da ga ženimo, i tako po principu “plati pa klati”. Pozdravljam inventivnost i kreaciju u propagandi, ali voleo bih da znam šta je to “plaćen termin”. Konačno, počinjem da sumnjam da se i programska šema konstruisala tako da potencijalnom oglašivaču (klijentu) omogućite da ga vide i ujutru i po podne i uveče. Tako će oni lenji studenti koji prespavaju jutro videti onlajn studiranje po podne, a udavače će poljoprivrednika đuvegiju videti tokom celog dana. U pravu su oni što tvrde da niko ne zna gde se krije devojačka sreća i oni (poput moje babe) koji tvrde da ne je.. lep nego uporan!

Drugi način da komercijalne televizije prikriju komercijalne termine jeste – kvazinaučni i kvaziistraživački pristup. Recimo, voditelji će na Pinku ili Prvoj najaviti temu onom čuvenom najavom: “istraživali smo za vas štetnost ili korist od solarijuma, sunčanja, letovanja, osiguranja (upišite sami)”. To je uvek reklama za solarijum, agenciju ili hotel, prodavce polisa, i tako redom. Izem ti nauku!

Posebno je zanimljivo kako se više ili manje prikriveni marketing uvukao i u komercijalne programe dve najozbiljnije informativne redakcije u Srbiji. Kada gledate vesti na RTS-u ili B92 obratite pažnju gde su snimljeni prilozi o tzv. “socijalnim temama”. Dobar primer je bila svojevrsna “uljna histerija” koja nam je odnela gotovo deset dana. Prazni rafovi snimani su po pravilu u malim STR-ovima dok je ulja bilo u velikim lancima. Pitanje glasi – kojim? Pitam se, da li ste upamtili da li je ulje stiglo pre u Tempo, Ideu ili Merkator. Ukoliko sponzori plate, ili se oglašavaju, može se desiti da na televiziji nećete videti da kod njih danas nema ulja, šećera ili sutra ulja ili mesa. Ova diskretna reklama od prodavca stvara rog izobilja. Slično je i sa promenama cene goriva – jer ako termin nije plaćen, u “pokrivalici” ćete videti samo automobile i pištolj za točenje. Ako se plati, uključanje će biti sa pumpe. Dakle, i kad je imanje i kad je nema – mi gledamo reklame.

Danas sam proveo dan očekujući zasedanje Generalne skupštine UN. Bila je to premijera Vuka Jeremića, koji se, očekivano, super snašao u proceduri uključujući i lupkanje onim drvenim tomahavkom. Rezultat ovog plaćenog termina je činjenica da je Predsedavajući mogao da tokom obraćanja provlači “naš slučaj” i posle Obame najavi Tomu Nikolića. Čak sam ostao zbunjen replikom da Jeremić najavljuje kratku pauzu da “pozdravi Predsednika”. Prosečnom delegatu, a verujem i većini nas gledalaca, nije ostalo jasno da l’ će Vuk da pozdravi Amerikanca ili Srbina. Sama dilema je dovoljna da naši gledaoci shvate da na televiziji i Ujedinjenim nacijama imamo ravnopravni tretman. Dakle, počele reklame o Srbiji. Ovo je bolje od onih gluposti koje recimo emituju na CNN da bi vas nagovorili da letujete u Montenegro, Bulgariji ili Croatiji. Brate, Obama je predgrupa za Tomin nastup na Ist Riveru!

KURSEVI STRANIH JEZIKA ZA FIRME I PREDUZEĆA

ULOŽITE U ZNANJE SVOJIH ZAPOSLENIH

**PROMO CENE
JESEN 2012!**

Obrazovni Centar EQUILIBRIO je obrazovna institucija sa desetogodišnjom tradicijom kada su u pitanju kursevi stranih jezika za firme i preduzeća. Svoje poverenje do sada su nam ukazale mnoge domaće kompanije, strana predstavništva i ambasade.

Ove jeseni odobravamo **PROMO CENE UZ POPUST OD 30%** za sve naše kurseve (nastava u prostorijama firme u terminima prilagođenim radnom vremenu i potrebama, individualno ili grupno):

OPŠTI KURSEVI JEZIKA:

Engleski, španski, nemački, italijanski, grčki, ruski i norveški jezik
Srpski za strance

**Već od 130 evra
po polazniku**

SPECIJALIZOVANI KURSEVI JEZIKA:

Poslovni engleski jezik
Engleski jezik za ekonomiste, menadžere i bankare
Engleski za pravnike
Sector specific kursevi

**Već od 140 evra
po polazniku**

REFERENTNA LISTA:

NARODNA SKUPŠTINA, MINISTARSTVO FINANSIJA - UPRAVA ZA TREZOR, MINISTARSTVO PRAVDE, COMMERZBANK AG, EVROPSKA BANKA ZA OBNOVU I RAZVOJ, ATLANTIC GRUPA, NIS, ZARA - INDITEX GROUP, BANCA INTESA, CARLSBERG SRBIJA, CZRK - UNIVERZITET U BEOGRADU, DR. OETKER, MESSER TEHNO GAS AD, MASEL GROUP, NACIONALNI PARK ĐERDAP, MK GRUPA, STRABAG, SEVENT INTERNATIONAL, BAYER, ALCATEL LUCENT SRBIJA, PHILIP MORRIS INTERNATIONAL, PORSCHE LEASING, JUGOHEMIJA FARMACIJA, PRIVREDNI SAVETNIK REVIZIJA, AMBASADA ŠPANIJE, HOTEL SQUARE NINE BELGRADE, MODNI STUDIO CLICK, INSTITUT ZA KUKURUZ ZEMUN POLJE, COLOR PRESS, MARFIN FACTORS & FORFAITERS, FRAME MEDIA, SAVEZ SAMOSTALNIH SINDIKATA SRBIJE, NOVA ARHITEKTURA, SYNOVATE, ABB, ZAVOD ZA IZGRADNJU GRADA BEOGRADA, ADVOKATSKA KANCELARIJA PEROVIĆ, MYRMIDONS, DORMA, GTZ SERBIA, INTEREX, SVA ADVERTISING AGENCY

Za sve dodatne informacije posetite naš web sajt: www.kursevizapreduzeca.com

In association with

for delivery of
TKT Essentials

Obrazovni centar EQUILIBRIO

Braće Jugovića 23/I • 11000 Beograd • Srbija
tel. 011 33 73 595 • 011 33 73 596 • mob. 065 33 73 595

www.equilibrio.rs

Mandat neba i tri hi

Međusobno nerazumevanje i obostrani ekonomski interes. Zapadna demokratija i kineski seoski izbori. Jeftin juan i skup dolar. Trvenja u južnom Pacifiku zbog povećavanja vojnog prisustva Amerike i kako je došlo do toga da Kina i SAD ne mogu jedna bez druge

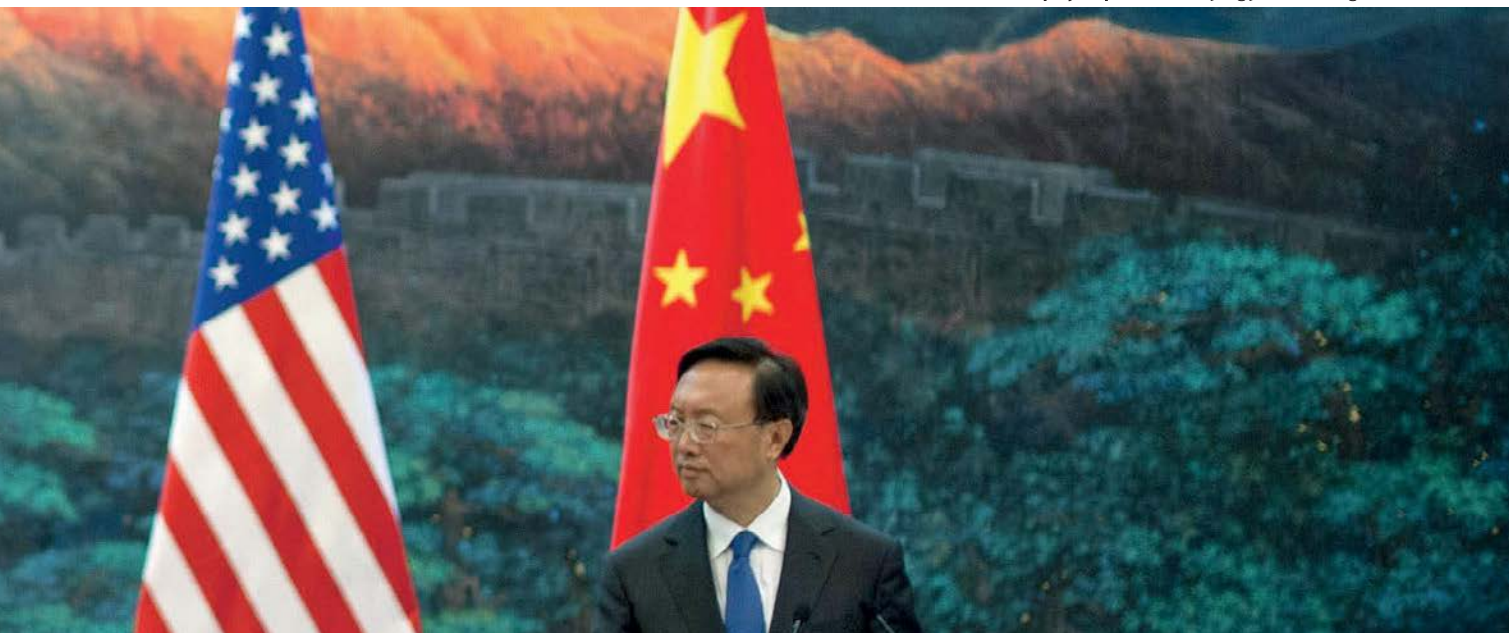
Ove godine navršilo se četrdeset godina od istorijskog Niksonovog putovanja u Peking. Bio je to trenutak koji je odlučujuće delovao na buduće kreiranje kinesko-američkih odnosa i izmenio tok hladnog rata. U momentu kada je Nikson doneo odluku da poseti Peking, Sjedinjene Američke Države nalazile su se u strateškom ćorsokaku, zapletene u indokineskim prašumama i bez kvalitetnog idejnog rešenja kako da se “časno povuku” iz Vijetnama, a da pritom ne izgube svoje saveznike, dok je Kina posle dugogodišnje spoljnopolitičke izolacije, uzrokovane unutrašnjim problemima i Kulturnom revolucijom, tražila nove modalitete saradnje sa svetom. Paralelizam interesa doveo je dve istorijski, kulturno i ideološki suprotstavljene države u poziciju da jedna u drugoj moraju da traže oslonac. Dubinska kriza bila je okidač za promenu paradigme i prihvatanje dojučerašnjeg neprijatelja za saveznika ili kako je to Nikson objasnio: “Kinezi koriste dva znaka da napišu reč kriza. Jedan znak

predstavlja opasnost, a drugi priliku. Čuvajte se opasnosti u krizi, ali prepoznajte priliku.” Bio je to bez sumnje prekretni događaj u daljem razvoju kinesko-američkih odnosa koji su bili gotovo u potpunom prekidu od Korejskog rata.

Od tog momenta do danas mnogo šta se promenilo. Hladni rat je završen devolucijom Sovjetskog Saveza, čije preteće postojanje je bilo jedan od odlučujućih faktora u procesu približavanja SAD i Kine. I pored smanjenja napetosti u svetu, ostali su globalni izazovi koji su Kinu i Ameriku u XXI veku stavili pred novi zadatak – kreiranje kvalitativno novih odnosa i preuzimanje odgovornosti za globalno upravljanje po nizu ključnih pitanja, počev od trgovine i monetarne politike, pa do svetske bezbednosti i globalnog zagrevanja. Kina, kao druga ekonomska sila sveta od 2011, predstavlja glavnog spoljnopolitičkog partnera SAD i tako će ostati još dugo. I pored razvijene bilateralne saradnje, kinesko-američke odnose koči niz problema od kojih su najvažniji pitanje Tajvana,

kineskog suficita, političke reforme Komunističke partije Kine, KPK, i globalnih izazova u kriznim regionima poput Bliskog istoka.

IZAZOV ZA SVET: Ekonomski izazov koji Kina predstavlja za ceo svet i dalje je nerešiva enigma za SAD. Glavni problem vezuje se za pitanje američkog spoljnotrgovinskog deficita u odnosima sa Kinom i u vezi sa tim pitanje apresijacije juana koje godinama unazad začeže međusobne odnose. U 2010. godini američki deficit je dostigao rekordnih 270 milijardi dolara, za šta SAD direktno optužuju kinesku vladu, koja kroz državnu regulativu utiče na održavanje veštačke vrednosti renminbina (zvanična kineska valuta, “narodna valuta”), tj. održava nisku vrednost domaće valute da bi povećala konkurentnost svoje privrede i time uvećala spoljnotrgovinski suficit. S obzirom da Kina još uvek nije u potpunosti tržišna privreda (postoji državna regulativa po pitanju raspodele dobara i resursa itd.), ali i da je u suštini i dalje siromašna zemlja sa prosečnim

Ljade milijardi dolara

bruto-nacionalnim dohotkom po glavi stanovnika – koji se uzima kao merilo blagostanja – od oko 8400 dolara, naspram 48.400 dolara koliko iznosi u SAD, kao i da nije demokratska zemlja u kojoj se odluke donose kroz javnu političku debatu i nadmetanje na slobodnim izborima, mogućnost prihvatanja sistemskih obaveza od strane Kine izgleda malo verovatna.

“Rekli smo zvaničnom Pekingu da mora da dopusti jačanje svoje valute u skladu sa činjenicom da kineska privreda beleži rast, da oni postaju bogatiji i ostvaruju veliki izvoz. Kineske vlasti su na to odgovorile potvrdno u teoriji, ali u praksi nisu preduzele sve što je bilo potrebno”, samo je jedna u nizu Obaminih izjava iz kojih se može zaključiti da će se politika pritiska SAD nastaviti, baš kao i vešto manevrisanje Kine po pitanju podizanja vrednosti juana. Jačanjem juana, tj. uravnoteženjem kineskog monetarnog sistema i dovođenjem renminbina u realne okvire, spoljnotrgovinski suficit Kine značajno bi se smanjio, ali bi globalna ekonomija bila na dobitku pošto bi se, po viđenju SAD, u tom slučaju utakmica odigravala po fer i tržišnim principima.

Sa preko tri biliona dolara (tri hiljade milijardi), Kina je svetski rekorder po količini deviznih rezervi, a najveći deo je plasiran u

dolarima. Prema podacima američkog Ministarstva finansija krajem 2011. godine, Kina je posedovala državne obveznice SAD u vrednosti od 1,15 biliona dolara. Pojedini američki analitičari u tome vide potencijalnu pretnju, jer bi naglom prodajom dolarskih rezervi Kina mogla da izazove nesagledive posledice po američku ekonomiju – počev od nekontrolisane inflacije pa do gubljenja poverenja u dolar širom sveta.

Mnogi ekonomisti, međutim, smatraju da ova bojazan nije realna, iz najmanje četiri razloga: naglo obaranje vrednosti dolara uticalo bi i na monetarnu stabilnost same Kine; ukoliko bi dolare prodavala na svom tržištu, podigla bi vrednost domaće valute i smanjila konkurentnost privrede, protiv čega se već godinama strpljivo bori; ukoliko bi, pak, prodala dolare Evropljanima, vrednost evra bi postala precenjena, čime bi se smanjila međunarodna konkurentna pozicija EU, što bi moglo da izazove protekcionističku politiku prema Kini; takvim avanturističkim potezom Kina bi urušila međunarodnu poziciju koju gradi već četrdeset godina.

FANG-ŠOU DEMOKRATIZACIJA: Izostajanje demokratizacije kineskog društva je drugi važan problem koji opterećuje kinesko-američke odnose. Još od vremena šefa KPK Deng Sjaopinga, koji je neformalno praktično vodio

državu od 1978. do 1992. godine i njegove “četiri modernizacije” (u sferi nauke i tehnologije, poljoprivrede, industrije i vojske), počelo je da se postavlja pitanje “pete modernizacije”, koja bi uključila celovite društveno-političke reforme, demokratizaciju društva i slobodne, višepartijske izbore. Posmatrano iz zapadne perspektive, izgledalo je da će do “pete modernizacije” doći već krajem osamdesetih godina na talasu narastajućeg nezadovoljstva, pre svega među studentima i srednjom klasom koja je, posle ekonomskog otvaranja, u petrifikovanoj političkoj hijerarhiji videla svoju glavnu prepreku za dalji napredak. Nezadovoljstvo je kulminiralo na Tjenanmenu 1989. i imalo svoj poznati ishod.

Međutim, da bi se bolje shvatilo kinesko državno uređenje, važno je imati u vidu da Kina baštini višemilenijumsku tradiciju i konfučijansko nasleđe u kome hijerarhija i autoritet imaju važnu ulogu. Ignorisanjem uticaja tradicionalnih kineskih vrednosti na savremeni politički milje, SAD upadaju u čorsokak, iz koga ne vide drugi izlaz do da povećavaju pritisak na Kinu. U tom svetlu treba posmatrati i tenzije nastale oko dodele Nobelove nagrade Liju Sjaobou, “kineskom disidentu i borcu za ljudska prava”, ili pak “subverzivnom elementu i rušitelju državnog uređenja”, kako to vidi Kina. ▶

“Odluka da Norveški komitet dodeli Nobelovu nagradu za mir Liju Sjaobou, osuđenom kriminalcu, protivna je principima same nagrade i njenog osnivača. Ovogodišnja dodela pokazuje kako je nekada prestižna nagrada postala politička igračka nekih zapadnih sila”, bio je zvaničan stav Kine. Na prvu loptu izgledalo je kao da bi to moglo da poremeti kinesko-američke odnose na duže staze. Do toga ipak nije došlo – prevagnuli su ekonomski interesi, pitanje koje je u politici uvek daleko značajnije od pitanja ljudskih prava.

Na Zapadu Kinu vide kao nedemokratsku, totalitarnu, jednopartijsku državu, koja ne preza od primene brutalne sile da bi ugušila bilo kakav demokratski pokret, kao u istoriji do sada neviđenu mešavinu komunističkog kapitalizma, ili pak kapitalističkog komunizma, u kome KP istovremeno deluje kao upravni, izvršni i nadzorni odbor neke multinacionalne kompanije. Veoma malo se govori o tome da sama Kina ne odbacuje u potpunosti demokratske principe, ali se zalaže za postepenu demokratizaciju, kao i za modifikovanu primenu demokratije prilagođenu sopstvenoj tradiciji i ogromnom broju stanovnika. Kina smatra da njenom istorijskom razvoju i društvenim odnosima više od čiste liberalne demokratije zapadnog tipa odgovara tzv. deliberativna demokratija – sistem koji kombinuje autoritativno vođenje zemlje od strane partije, širu participaciju naroda u političkim procesima, upravljanje kroz vladavinu prava, dok se odbacuju opšte glasačko pravo, parlamentarni organi i višepartijski izbori.

Čak i kineski intelektualci, kada govore o potrebi reforme, koriste termin “demokratski deficit”, čime označavaju političke i ekonomske probleme nastale prebrzim uvođenjem liberalne demokratije u državama u razvoju. Političko rukovodstvo koristi se idejom o izgradnji sistema koji bi bio prilagođen stepenu kineskog privrednog razvoja i posebnim društveno-političkim okolnostima, neke vrste “demokratije sa kineskim karakteristikama”, i to sve kroz primenu principa fang-šou (popuštanje-zatezanje), što bi značilo kontrolisanu i doziranu demokratizaciju (najočitiju kroz primer cenzure). SAD u svojim insistiranjima na političkim reformama zanemaruju da kineski “sopstveni put” u većoj meri korespondira sa modelom razvoja istočnoazijskih zemalja (meka autokratska vladavina) nego što odudara od opšteg regionalnog trenda.

Često se zaboravlja da je “otvaranje” političkog sistema neophodno i za samu kinesku vladu – ono možda neće dovesti do istinske

Američka mornarica u Južnom Pacifiku

Kada je predsednik Barak Obama prošle godine nagovestio da će SAD u sklopu nove vojne strategije povećati svoje prisustvo u azijsko-pacifičkoj oblasti, odgovor Pekinga bio je neobično jasan: strane države nemaju šta da traže u jugoistočnoj Aziji. Odbojna reakcija Kine bila je logična: veća količina američkih vojnika i ratnih brodova, među kojima šest nosača aviona, podmornice i brodovi sa raketama srednjeg dometa, u strateški važnoj trgovinskoj oblasti trebalo bi da predstavlja kontratežu sve većem uticaju Kine.

Ministar odbrane Leon Paneta izjavio je da bi do 2020. godine šezdeset odsto mornarice SAD trebalo da bude stacionirano u Pacifiku, dok je sada otprilike ravnomerno raspoređena u Atlantiku i Pacifiku. Jačanje prisustva u regiji i produbljivanje saradnje sa Japanom, Južnom Korejom, Tajlandom, Filipinima i Australijom je izraz “trajne i promišljene” težnje da se osigura uloga SAD u oblasti važnoj za budućnost SAD, rekao je šef Pentagona. Vašington “sa zabrinutošću” gleda na vojno jačanje Kine, pre svega njene mornarice, proteklih godina. Fokusiranjem na Aziju i intenziviranjem svog prisustva u Pacifiku SAD nikako ne žele da provociraju Kinu, rekao je Paneta. Peking je na to upozorio SAD “da ne dižu talase” u regiji. I Rusija je izrazila svoju težnju ka dominantnijoj ulozi u južnom Pacifiku.

U Južnom kineskom moru naslućuju se velike rezerve nafte i zemnog gasa. Kina te vode smatra svojom teritorijom i oko njih se spori sa Tajvanom, Filipinima, Malezijom ili Vijetnamom, ali sa SAD na scenu stupa sasvim drugačiji igrač.

R. V

OFICIRI I DŽENTLMENI: Ministar odbrane Kine general Lijang Guangli isprobava američku pušku u vojnoj bazi u Severnoj Karolini i šef Pentagona Leon Paneta u menzi kineske vojske u Pekingu

demokratizacije, ali će pomoći da se dalje učvrste legitimitet i podrška politici koju vodi KPK. U tu svrhu su još 1987. uvedeni eksperimentalni seoski izbori koji se odvijaju i dan-danas u preko milion kineskih sela, utičući direktno na život više od 80 odsto seoskog stanovništva, čime je formiran “sigurnosni ventil koji sprečava da pritisci u zemlji eksplodiraju”. S druge strane, na taj način se “u politički proces uvodi element slobodnog izbora”, kako glasi jedno od tumačenja.

Od čestih optužbi za autoritarnu vladavinu, Kina se brani na karakterističan način. Tako u “Beloj knjizi o sistemu političkih partija” (2007) možemo pročitati da je “uspostavila sopstveni jedinstven sistem političkih partija i da ima sopstveni put ka ostvarivanju demokratije, koji je jedinstven u svetu”. Dakle, Kina nije apriori protiv zapadnih vrednosti, koje često preuzima (u šta se može uveriti svako ko poseti savremenu Kinu), ali im snagom svoje tradicionalne kulture daje nov kvalitet i kineska obeležja. Bez obzira na brojne kritike boraca za ljudska prava, prebrza liberalizacija političkog

sistema u zemlji sa preko milijardu uglavnom seoskog, nedovoljno obrazovanog stanovništva, mogla bi da izazove nesagledive posledice. Toga su svesni i Barak Obama, ili kancelarka Nemačke Angela Merkel, kada po “službenoj dužnosti” govore o stanju ljudskih prava u Kini (ili Rusiji), zemljama koje bitno utiču na globalnu bezbednost i ekonomiju.

Zbog svega pobrojanog, mala je verovatnoća da bi u dogledno vreme moglo da dođe do krupnijih političkih promena iniciranih iznutra. Nema nikakvih indicija da bi KPK mogao da izgubi “mandat neba” tj. legitimitet prema tradicionalnom kineskom filozofskom konceptu, a dotle će kinesko društvo ostati, po zapadnim merilima, autoritarno i jednopartijsko.

HARMONIČNI SVET: Kineska meka moć (*soft power*) odavno je primetna u svetu. Paralelno sa razvojem ekonomskih potencijala Kina teži i porastu sopstvenog globalnog uticaja, ali u ograničenoj meri, držeći se saveta Deng Sjaopinga o načinu vođenja međunarodne politike: “Mirno posmatrajte; osigurajte našu poziciju;

JEDAN TAJVAN, JEDNA KINA: Protesti protiv Pekinga u Vašingtonu

U sklopu bezbednosnih izazova pitanje Tajvana ostaje akutno. Sukobi između NR Kine i tajvanske vlade traju još od 1949. godine, kada je posle završenog građanskog rata i poraza nacionalističkog Kuomintanga došlo do formiranja paralelne kineske države na ostrvu Tajvan. Od samog početka Tajvan je, kao američki saveznik iz Drugog svetskog rata, bio pod zaštitom i sponzorstvom SAD. Narodna Republika Kina (kontinentalna Kina) uspeła je da istisne Republiku Kinu (Tajvan) iz UN i SB još 1971. i od tada traje pravna i legalistička borba Pekinga za uključivanje Tajvana u okviru NR Kine. Do redefinisavanja američke politike od čvrste podrške Tajvanu do fleksibilnijeg i održivijeg rešenja, došlo je prilikom Niksonove posete i potpisivanja Šangajskog kominikea (1972), kada su SAD "primile k znanju da svi Kinezi sa obe strane Tajvanskog prolaza smatraju da postoji samo jedna Kina" i da je "Tajvan deo Kine", podvlačeći da je pitanje Tajvana unutrašnje kinesko pitanje. Međutim, SAD su zadržale svoje vojno-političke ugovorne obaveze prema Tajvanu kroz Zakon o odnosima sa Tajvanom (april 1979) posle raskida Sporazuma o uzajamnoj odbrani što je bio preduslov za uspostavljanje diplomatskih odnosa sa NR Kinom (1. januara 1979).

Za Kinu je povratak Tajvana pitanje nacionalnog ponosa, samopoštovanja i konačnog "ujedinjenja zemlje", a ujedno je i mera kineske globalne moći i uticaja. S druge strane, za SAD podrška Tajvanu važna je iz više razloga: radi se o višedecenijskom vernom savezniku čije bi ispuštanje predstavljalo loš signal ostalim američkim saveznicima u Aziji, a koji se tradicionalno boje narastajuće moći Kine. Tajvan je, takođe, iz američke perspektive, ideal onoga što kontinentalna Kina tek treba da postane: parlamentarna demokratija sa slobodnim izborima (od 1996. predsednik se bira neposredno). Ekonomski potencijal Tajvana takođe je vrlo važan za SAD, jer se radi o devetom po veličini trgovinskom partneru SAD i jednom od svetskih lidera na polju novih tehnologija.

Ne treba zaboraviti ni "civilizacijsku" bliskost sa režimom Kuomintanga, čiji su lideri bili školovani na Zapadu i gotovo u potpunosti "vesternizovani", pa su i politička kultura i društvena organizacija na današnjem Tajvanu daleko bliže vrednostima SAD nego što je to slučaj sa komunističkom Kinom. Danas se Tajvan u međunarodnim odnosima predstavlja kao "Kineski Tajpeh", što je kompromisno rešenje i održavanje statusa kvo, s obzirom da su obe strane odlučne da se pitanje mora rešavati samo kroz uzajamno sporazumevanje. Mnogi analitičari tvrde da će način na koji Kina bude razrešila problem u vezi sa Tajvanom u velikoj meri pokazati na koje će načine rešavati buduće globalne probleme kako joj moć bude rasla.

hvatajte se u koštac sa stvarima hladne glave; kriju naše kapacitete i čekajte povoljnu priliku; uspešno se držite po strani i nikada ne pretendujete na vođstvo."

U skladu sa ovim principima, Kina se i danas poziva na "dijalog" kao jedini način rešavanja globalnih problema, čime ujedno želi da podvuče principijelnost svoje politike, ali i da istovremeno spreči konfrontaciju sa jednim brojem zemalja, štiteći tako sopstvene nacionalne interese u određenim regionima. Kao ni bilo koja druga velika sila, ni Kina ne primenjuje uvek iste aršine na istovrsne probleme, pa se tako kao samoproklamovana zaštitnica trećeg sveta i narodooslobodilačkih pokreta svojevremeno nije založila za ulazak Bangladeša u Ujedinjene nacije (1972. je uložila veto u Savetu bezbednosti).

Danas se dvoznačnost kineske politike pre svega vidi na primerima podrške represivnom sudanskom režimu ili režimu Bašara al Asada, u čijem slučaju zajedno sa Rusijom blokira sve osuđujuće rezolucije zapadnih zemalja u SB UN. Ovu vrstu politike Kina opravdava bogatstvom različitosti iz kojih proizlazi, te se u skladu sa tim rešenje problema uvek prilagođava (konkretnim) nasleđenim tradicijama i vrednostima, dok se zapadni (američki) univerzalistički pristup postavlja negatorski prema svakoj vrsti posebnosti, izazivajući tako destabilizaciju pojedinih država ili regiona. Kina se u međunarodnim odnosima suprotstavlja svakoj vrsti presedana koji bi bili primenjivi na njene unutrašnje probleme, pre svega problem Tajvana, Tibeta i Sinjanga, pa tako i Srbija po pitanju Kosova uvek može da računa na podršku Pekinga.

Iako i dalje nema poverenja u SAD, Kina se trudi da ostavi utisak pouzdanog partnera bez koga uspešna realizacija globalnih rešenja nije moguća. Postojeća bezbednosna struktura u Aziji (koju SAD ostvaruju kroz niz bilateralnih i kolektivnih ugovora sa zemljama Jugoistočne i Istočne Azije) ne ide joj naruku, ali Kina veruje da bi svaka dramatična promena pre išla na njenu štetu nego na korist. Zbog toga ne vodi aktivnu borbu protiv postojećih međunarodnih organizacija (u čijem osnivanju nije participirala), iako u mnogima nevoljno učestvuje i odbija da prihvati obaveze koje proističu iz članstva (najkarakterističniji je njen odnos prema G8).

Idealan model za Kinu bio bi osnivanje neformalne grupe G2, u kojoj bi na bazi ravnopravnosti dve jedine svetske supersile, Kina i SAD, rešavale svetska pitanja. Sa stanovišta SAD, koje svoje političke i ekonomske globalne interese ostvaruju pre svega kroz NATO i ►

Dr Ristić

dom zdravlja +

01.-31.
OKTOBAR

GINEKOLOGIJA

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

Rusko-kinesko strateško partnerstvo

Rusko-kineski odnosi su u prošlosti bili opterećeni u ništa manjoj meri no kinesko-američki (1969. godine je čak došlo do graničnih sukoba sa žrtvama na obe strane), ali su posle hladnog rata doživeli kvalitativni napredak i danas Rusija i Kina posvećeno sarađuju na izgradnji strateškog partnerstva za budućnost. Prvi korak ka tome učinjen je formiranjem Šangajske petorke (1996), a od 2001. i Šangajske organizacije za saradnju, čiji ciljevi su usmereni na pitanja bezbednosti (terorizam, separatizam i ekstremizam), zatim kulturnu, ekonomsku i vojnu saradnju (u tu svrhu održavaju se redovne zajedničke vojne vežbe). Ovako široko postavljeni ciljevi svedoče o stepenu podudarnosti interesa pre svega Rusije i Kine (iako su članice ove organizacije i centralnoazijske države Kazahstan, Uzbekistan, Tadžikistan i Kirgizija), čija zajednička aktivnost u UN, Šangajskoj organizaciji i BRIK-u sve više predstavlja ozbiljnu protivtežu američkim interesima u Aziji.

Kineska politika prema Siriji

Najnoviji rusko-kineski veto u SB UN, kada je po treći put blokirano izglasavanje rezolucije kojom se osuđuje režim Bašara al Asada i poziva na uvođenje sankcija, dodatno je uzdrmao ulogu i kredibilitet UN-a, ali i učvrstio zajedničku međunarodnu politiku koju Kina i Rusija sprovode poslednjih godina po pitanju Bliskog istoka. Kina je optužila SAD i druge zapadne zemlje da pokušavaju da "proguraju u UN rezoluciju kojom se daje zeleno svetlo za njihovu vojnu intervenciju", i oštro se suprotstavila ponavljanju "libijskog scenarija". Inače, ovo je bio ukupno deveti put da Kina koristi veto u SB, što čini nešto tek iznad dva odsto svih upotreba veta u UN od kada one postoje. Kina u proseku koristi samo jedan veto na šest godina, a samo za proteklih godinu i po dana upotrebila ga je tri puta, što jasno svedoči o njenoj rešenosti da istraje u politici podrške sirijskom režimu, gde brani sopstvene interese, ali i testira međunarodnu moć.

ČISTA ENERGIJA
MADE IN USA:
Vetrenjače u Kini

savezništvo sa zapadnim zemljama, to je politički, makar u ovom trenutku, nezamislivo.

Koliko je Kini stalo da bude prepoznata kao progresivan faktor u međunarodnim odnosima, vidi se kroz sintagmu skovanu za mandata trenutnog vođe KPK i predsednika Kine Hu Đintaoa – "harmonični svet". Ova deviza bi trebalo da pokaže kako Peking danas gleda na globalne odnose, nasuprot nekadašnjim maooističkim, revolucionarnim i borbenim idealima. Kroz princip harmonije, Kina se vraća na ideale konfučijanske i taoističke tradicije, čime

se dodatno ističe kineska posvećenost principima međunarodne bezbednosti i stabilnosti.

I s druge strane, primećuje se rešenost SAD da sva sporna pitanja rešavaju kroz dijalog sa Kinom i da ne insistiraju previše na "kineskoj pretnji", što bi globalne odnose neminovno odvelo korak unazad, dalo im hladnoratovski prizvuk, što nije interes nijedne strane. Sa stanovišta Pekinga, SAD i dalje imaju predominantnu ulogu u održanju bezbednosti istočnoazijskog regiona, ali se u poslednjih dvadeset godina situacija unekoliko izmenila: američki saveznici

(Japan, J. Koreja, Tajland, Filipini, Australija) postali su ekonomski zavisni i vezani za Kinu, u meri u kojoj je Kina postala suštinski važna za njihovu ekonomsku stabilnost. SAD će ubuduće morati da vode računa o ovom faktoru.

OSUĐENI NA SARADNJU: Već četrdeset godina uzlazna putanja kinesko-američkih odnosa je uz kratkoročne turbulencije (Tjenanmen 1989, bombardovanje kineske ambasade u Beogradu 1999, dodela Nobelove nagrade 2010) više nego očigledna. Napoleonu se pripisuje čuvena rečenica "Ne budite Kinu, jer kad se probudi uzdrmaće ceo svet". Kina je odavno budna, a svet se dobro prilagođava njenom globalnom sveprisustvu. Izgleda da u SAD postoji konsenzus o politici koja bi trebalo da se vodi prema Peking, a o nekoj međunarodnoj izolaciji ili nekoj vrsti sankcionisanja Kine niti više iko razmišlja niti bi bila moguća. Politika konfrontacije odavno je zamenjena politikom sporazumevanja i budućnost kinesko-američkih odnosa treba posmatrati u tom svetlu, bez obzira na neke disonantne tonove koji dolaze iz SAD, posebno u vreme predizborne kampanje.

Tako predsednički kandidat republikanaca Mit Romni najavljuje čvršću politiku prema Peking i zamera predsedniku Baraku Obami na popustljivoj politici po pitanju spoljnotrgovinskog deficita sa Kinom, dok istovremeno njegove kompanije nesmetano sarađuju sa kineskim preduzećima. Čak i ukoliko bi Mit Romni dobio izbore, nije verovatno da će osnovni spoljnotpolitički kurs SAD prema Kini biti izmenjen. S druge strane, u Kini se do kraja godine očekuje promena političkog rukovodstva, gde bi po nekim najavama dosadašnjeg lidera Hu Đintaoa trebalo da zameni potpredsednik Si Đingping. To budi određenu nadu u Vašingtonu, jer je reč o prvom lideru koji je rođen posle Drugog svet-skog rata i koji je boravio u Americi još osamdesetih godina prošlog veka kao deo delegacije koja je proučavala američku poljoprivredu, pa se računa da je otvoreniji prema zapadnim vrednostima od dosadašnjih kineskih lidera.

Jasno je da su SAD i Kina, kao dve globalne supersile, osuđene na saradnju i međusobno sporazumevanje, uz poštovanje svih razlika koje ih dele. Kao što je pre četrdeset godina od kinesko-američkog dijaloga zavisila budućnost hladnog rata, tako je i danas perspektiva globalnog sveta u njihovim rukama. Kroz koje modalitete će se ta saradnja odvijati, još nije najjasnije, ali sve je izvesnije da će svet u skorijoj budućnosti postati istinski bipolaran. ◀

Sanja Radović

Piće

Umereno cirkanje tokom dana pomaže od raznih jada, nerviranja i besova; pod uslovom da se zadrži prisebnost duha. Kakva su vremena, teško treznima. Muškarac će s pravom očekivati da ga njegova jedina i voljena s razumevanjem dočeka takvog, pod dejstvom umereno do malo pripitog i odgovarajuće dobre volje

Tačnije rečeno – alkoholizam i prateće pojave. Sklonost piću i preterivanje u njemu donekle nepravredno se pripisuje isključivo muškom polu. To je uglavnom istina – donekle barem, kako da vam kažem... Tradicionalno vaspitanje ženske čeljadi mršti se na “konzumaciju”, je li, alkoholnih pića; s druge strane, “pravi muškarac” mora da ima cug; to mu dođe kao neka kvalifikacija za njegovu “muškost”. Muškarac koji ne pije ili je pičkica (ako ne i gore); ili mu je doktor zabranio pod pretnjom smrću; ili se pića okanio kad je shvatio da to neće dobro svršiti, jer je već probao i video kuda to vodi.

Moja generacija muškića još je uživala tu privilegiju da ih njihova razredna u gimnaziji (lepotica Bogdanka u mom slučaju) odvede na “vinjauk” u nekada postojeću zlosrećnu kafanu “Lion”, gde se sada prodaju dečje igračke, a iz razloga dobrog uspeha u filozofiji za četvrti razred gimnazije. Naravno da smo bili veoma umereni. Bogdanka je bila u pravu, s obzirom na to šta nas je sve čekalo u budućem našem muškom životu: studije i prateće pojave; bolje odmah da vidimo o čemu je reč i na tome sam joj do dana današnjeg zahvalan. Onda smo se na maturskoj večeri upropastili kao gude, pa smo sutradan shvatili njenu poruku: polako s tim.

Piće je – ako već niste zakleti trezvenjak (meni dosadna vrsta) – porok neizbežan u muškom životu. Pogotovo u nekim zanimanjima koje sada neću nabrajati, nema smisla, ali nagađate već. Ne kažem to radi pravdanja ili opraštanja onima koji preteraju; to je jednostavno tu kao civilizacijski problem. Nije da od pića nema koristi i utehe; nije naš praotac Noje tek tako počeo da gaji vinovu lozu odmah po završetku onog potopa onomad, čim je sišao sa gore Ararata (ne znam samo kako, ali dobro: ne treba sumnjati u Sveto pismo). Alkohol je – kažu doktori – anksiolitik i vazodilatator; običnim jezikom – uklanja zebnju (Angst) i širi krvne sudove. U umerenim količinama, naravno. Muškima je suđen između ostalog i zbog ratničke rodne (čuj mene: rodne!) uloge: “Bez ruma nema šturma”, ponavljao je moj deda Nika posloviću iz K.u.K. vojske. Iskreno rečeno, alkohol je među važnijim i popularnijim sredstvima za odbranu od “prački i strele sudbe obesne”, da sada ne insistiram na politički i zdravstveno nekorektnim eulogijama. Alo, ljudi: treba ostati živ i smiren u jadima i problemima ovoga sveta, naročito danas (mada je uvek bilo manje-više isto). To, naravno, ne znači da se treba upropašćavati do totalne anestezije poput izvesnih severnih naroda koji to rade

petkom i subotom, jer preko radne nedelje rintaju od jutra do mraka. Mi, sredozemni narodi, imamo tu kulturu pića koja se svodi na umerenost: bevandica i to; ali mi smo drugo.

Dopustićemo, dakle, da umereno cirkanje tokom dana pomaže od raznih jada, nerviranja i besova; pod uslovom da se zadrži prisebnost duha. Kakva su vremena, teško treznima. Muškarac će s pravom očekivati da ga njegova jedina i voljena s

razumevanjem dočeka takvog, pod dejstvom (rekli bi seljaci), umereno do malo pripitog i odgovarajuće dobre volje. Arabijatne pijance, one koji su ters i odmah bi se svađali, ne podnosi niko, a najmanje njihove žene – što je i logično. To je ispravno: takvi i ne treba da piju, a kad piju onda su za bivenje. Slično je i sa bednicima koji “piju da zaborave”, umesto da piju da zapamte, kao sav normalan svet. U opisanim

okvirima, dakle, umereno pijenje nije problem; štaviše je rešenje za mnoge muke, nemojte me krivo razumeti. “Ljudi misle da je lako piti”, govorio je jedan od mojih ranih učitelja u Školi života, g. Feman, ozbiljan reditelj (podelio je Oskara sa Duškom Vukotićem). “Varaju se: nije lako. To je vještina, dapače umjetnost.” Nažalost, svaka budala misli da može da pije – i tako vekovima. Tu, plašim se, pomoći nema, kao i inače s budalama.

Kad je, pak, o ženama reč, stvari nisu mnogo drugačije. Znao sam ih malih i sitnih koje su mogle da popiju Božju kišu i da ostanu sasvim prisebne; znao sam ih koje smo pojili zapušačima od loze: jedan joj malo, dva joj mnogo. Kao i muškarcima koje sam znao, uostalom. Jedna je volela belo vino, ali em čisto, em da bude hladno; led joj je išao na živce, pa se setila: butelju beloga razlivala je u kalupe za led i stavljala u zamrzivač, pa je imala em belo, em hladno. Nijedan se muškarac toga nije setio – koliko znam. E, sad: pijana ili pripita žena u principu je isto što i pijan ili pripit muškarac; nisam još primetio razliku. Ako sam dobro razumeo, oboje su ljudska bića sa manje-više istim fiziologijama i metabolizmima: neko podnosi piće, a neko ga ne podnosi (uvežbanost, doduše, igra ulogu, rekao bi g. Feman).

Za oba pola (roda?) bitno je, međutim, da poznaju svoju meru i granicu u piću. Imam dragu prijateljicu koja tačno zna kad je trenutak da prestane i povuče se; i sam sam takav: posle određene granice prelazim na običnu vodu do kraja, pa makar i do zore (što mi se ne događa više; spava mi se, mator sam).

I to vam je sva ta veština i pamet; ništa naročito, ali slabo ko razume.

Četrdeset dva

"U redu", reče kompjuter i ponovo utonu u ćutanje. Dva čoveka vrpjila su se na svojim mestima. Pritisak je bio nepodnošljiv.

"Stvarno vam se neće dopasti", primeti Duboka Misao.

"Reci nam!"

"U redu", reče Duboka Misao. "Odgovor na veliko Pitanje...?"

"Da...!"

"Života, Vaseljene i Svega Ostalog...", reče Duboka Misao.

"Da...!"

"Glasi...", reče Duboka Misao i zastade.

"Da...!"

"Četrdeset dva", reče Duboka Misao beskonačno dostojanstveno i mirno.

"AUTOSTOPERSKI VODIČ KROZ GALAKSIJU", DAGLAS ADAMS

Granične vrednosti

Pišu:
SLOBODAN BUBNJEVIĆ,
MARIJA VIDIĆ

Ako postoje granice za promene kojima čovek od industrijske revolucije do danas menja planetu, takve da nakon njihovog prekoračenja uslovi života na Zemlji ne mogu da se održe u sadašnjem stanju, gde su one? I šta se uopšte može sa tim učiniti

Amsterdam, pozni oktobar 2009. godine. Generalna skupština Rimskog kluba. Hladno veče na vodi. Dok amsterdamski brodići sa zastakljenim palubama, jedan za drugim, pristaju uz dok impresivne gradske koncertne dvorane, iz brodova izlaze nekada značajni donosioci odluka, penzionisani funkcioneri Ujedinjenih nacija, bogati privrednici i bivši političari, ugledni profesori, naučnici i mislioci koji se okupljaju kako bi, u tradiciji Rimskog kluba – jedne od onih protokolarnih organizacija za penzionisane donosiocce odluka – još jednom analizirali budućnost čovečanstva.

Ostalo je svega mesec dana uoči čuvene klimatske konferencije u Kopenhagenu, koja će se, mimo svih nadanja, neslavno okončati bez novog čvrstog međunarodnog dogovora o smanjenju emisije

apokalipse

ugljen-dioksida. No, u njenom iščekivanju, tokom čitave jeseni se širom sveta organizuju forumi i diskusije o tome šta učiniti povodom globalnog zagrevanja. Na skupštini Rimskog kluba nazvanoj "Klima, energija i ekonomski oporavak", takođe se raspravlja o tome. Biće tu sabrane sve one ideje koje su se te godine mogle čuti i videti u gotovo svakoj televizijskoj emisiji ili novinskom članku o klimatskim promenama.

Međutim, na ovom Rimskom klubu će se prvi put pojaviti i jedan sasvim nov koncept – ideja o planetarnim graničnim vrednostima švedskog ekologa Johana Rokstroma i australijskog klimatologa Vile Stefana. Ova ideja, formulisana kao naučna teza, artikulisaće rasprostranjeni doživljaj da planeta kao sistem ima svoje krajnje granice za štetne efekte koje joj čovek nanosi. Ideja je zasnovana na okolnosti da je čovek od industrijske revolucije do danas značajno izmenio planetu i da postoje granice tih promena, takve da nakon njihovog prekoračenja uslovi života na Zemlji ne mogu da se održe u sadašnjem stanju.

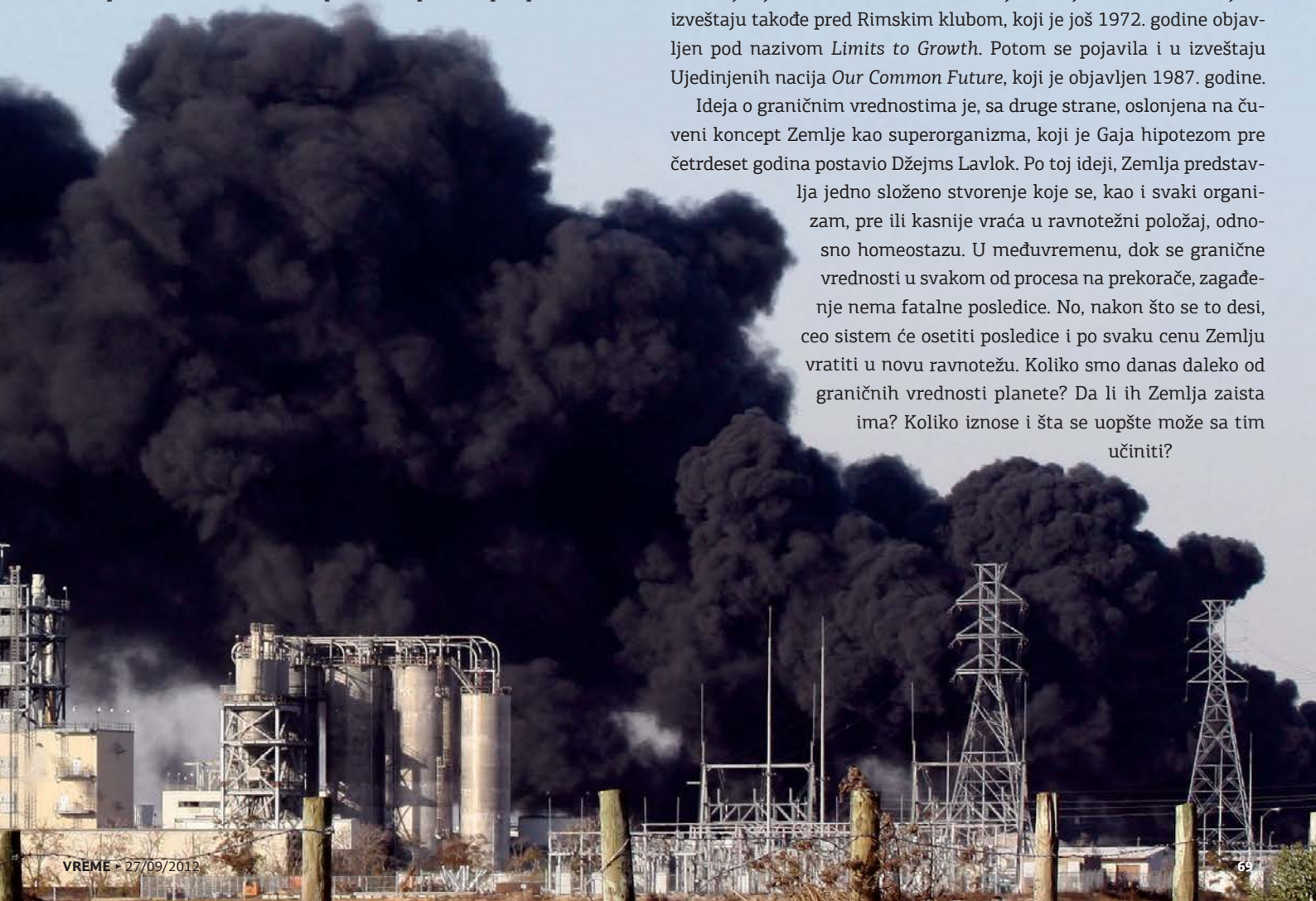
Opsežni izveštaj o planetarnim granicama Rokstrom i Stefan će predstaviti u Rimskom klubu u Amsterdamu, na osnovu rada grupe od 26 naučnika iz celog sveta koji se bave planetom i životnom sredinom. Njihov rad u skraćenom izdanju, pod nazivom *A safe operating space for humanity*, mesec dana ranije objavljuje i prestižni časopis *Nature*, da bi posle Amsterdamske skupštine, on postao opštepoznat. Nakon

prvih reakcija, Rokstromov i Stefanov koncept planetarnih granica naići će kako na odobravanje tako i na kritike, ali je izvesno – uticaće na novi vid sagledavanja efekta koji čovek ostavlja na svoje okruženje. Tri godine kasnije, negativni efekti počinju sve češće da se porede sa planetarnim granicama.

Naime, Rokstrom i Stefan su, zajedno sa drugim naučnicima, prvo razmotrili devet ključnih procesa u životnoj sredini i merili nivo ljudskog uticaja na njih (klimatske promene, iščezavanje živih vrsta, ciklus azota u prirodi, kiselost okeana, plodnost zemljišta, sveža voda, ozon, aerosoli i hemijsko zagađenje). Potom je utvrđeno svih devet planetarnih graničnih vrednosti koje se ne smeju prekoračiti. Rokstromov i Stefanov izveštaj daje i trenutne vrednosti izabranih devet veličina, tako da se pokazalo da je za četiri prirodna procesa (klimatske promene, iščezavanje živih vrsta, ciklus azota u prirodi, kiselost okeana) granična vrednost uveliko prekoračena, što budi vrlo depresivne poglede na budućnost.

Neki novi radovi, poput istraživanja američkog botaničara Stefana Runinga, koji pokazuje da na Zemlji ne može biti više biljaka nego što ih je sada, potvrđuju postojanje brojevnih graničnih vrednosti. No, osnovna ideja o globalnim graničnim vrednostima nije nastala 2009. Ona se javljala u raznim oblicima i ranije – već je bila viđena u knjizi izveštaju takođe pred Rimskim klubom, koji je još 1972. godine objavljen pod nazivom *Limits to Growth*. Potom se pojavila i u izveštaju Ujedinjenih nacija *Our Common Future*, koji je objavljen 1987. godine.

Ideja o graničnim vrednostima je, sa druge strane, oslonjena na čuveni koncept Zemlje kao superorganizma, koji je Gaja hipotezom pre četrdeset godina postavio Džeјms Lavlok. Po toј ideji, Zemlja predstavlja jedno složeno stvorenje koje se, kao i svaki organizam, pre ili kasnije vraća u ravnotežni položaj, odnosno homeostazu. U međuvremenu, dok se granične vrednosti u svakom od procesa na prekorače, zagađenje nema fatalne posledice. No, nakon što se to desi, ceo sistem će osetiti posledice i po svaku cenu Zemlju vratiti u novu ravnotežu. Koliko smo danas daleko od graničnih vrednosti planete? Da li ih Zemlja zaista ima? Koliko iznose i šta se uopšte može sa tim učiniti?

1. Nestanak biodiverziteta

Izumiranje vrsta

Broj izumrlih vrsta u milionima godišnje

Granična vrednost – 10

Trenutna vrednost >100

Vrednost pre industrijske revolucije – 0,1-1

Granica je pređena

Izumiranje vrsta u XXI veku postalo je drastično – prema nekim procenama nestaje čak 140.000 vrsta godišnje. Neki naučnici predviđaju da će do 2050. godine sa planete nestati oko 30 odsto postojećih vrsta, a novije studije takođe predviđaju da će za 20 godina nestati četvrtina vrsta sisara. Među naučnicima postoji konsenzus da je stopa izumiranja vrsta trenutno viša nego bilo kada u ljudskoj istoriji. Uništavanje životne sredine, povećan lov, zagađenje i izuzetno uvećanje ljudske populacije najveća su pretnja biljnim i životinjskim vrstama.

2. Biogeochemijska granica

2A. AZOT UKLONJEN IZ ATMOSFERE

(milion tona godišnje)

Granična vrednost – 35

Trenutna vrednost – 121

Vrednost pre industrijske revolucije – 0

Granica je pređena

2B. FOSFOR KOJI JE DOSPEO DO OKEANA

(milion tona godišnje)

Granična vrednost – 11

Trenutna vrednost – 8,5-9,5

Vrednost pre industrijske revolucije – -1

Granica nije pređena

U prirodno cirkulisanje azota oduvek su se mešali farmeri koji proizvodnju pospešuju sađenjem mahunarki poput deteline. Onda je nemački hemičar Fric Haber pre jednog veka izmislio proces kojim bi azot iz atmosfere pretvorio u hemijsko đubrivo. Danas se oko 80 miliona tona azota koristi za podubiranje polja. Navodnjavanjem se taj azot sliva u reke i okeane, ubija osetljive vrste i uništava ekosistem.

Fosfor koji se takođe koristi za đubrenje deo je istog problema. Gotovo polovina od 20 miliona tona koje se tokom godine iskopaju, završi u okeanu.

3. Zakiseljenje okeana

Globalni prosečni odnos zasićenosti aragonita (ne sme biti manji od 2,75:1)

Granična vrednost – 2,75

Trenutna vrednost – 2,9

Vrednost pre industrijske revolucije – 3,44

Granica nije pređena

Do pre jedne decenije nije se mnogo govorilo o kiselosti okeana, ali naučnici tvrde da je stvar jednostavna, i nimalo naivna: previše ugljen-dioksida u atmosferi znači da i okean apsorbira više CO₂, stvarajući ugljenu kiselinu. Naučnici navode da je pH vrednost (kiselost) površine okeana pala sa 8,16 tokom industrijske revolucije, na sadašnjih 8,05. Sama kiselost nije problem ali ona dalje utiče na hemijsku ravnotežu okeana tako što smanjuje količinu kalcijum-karbonata na površini vode. Kalcijum-karbonat važan je sastojak za mnoga morska stvorenja, uključujući korale i sve životinje koje imaju školjku i kojima bi, u slučaju da se ovakav trend nastavi – pretilo izumiranje.

4. Klimatske promene

Radijaciono forsiranje

Koncentracija karbon-dioksida u atmosferi (Ppm)

Granična vrednost – 350

Trenutna vrednost – 387

Vrednost pre industrijske revolucije – 280

Granica je pređena

Radijaciono forsiranje meri razliku između dolazeće i odlazeće radijacione energije preko različitih slojeva atmosfere. Rezultat pozitivnog radijacionog forsiranja je otopljanje. Naučnici su izračunali da je od industrijske revolucije i 1750. godine emisija CO₂ porasla drastično. Zapravo, smatra se da je postojeći nivo najviši u poslednjih 800.000 godina, a verovatno i poslednjih 20 miliona godina.

Na primer, 1990. godine kroz sagorevanje fosilnih goriva i proizvodnju cementa u svetu je ispušteno 6,15 gigatona ugljenika, a 20 godina kasnije, tokom 2010, čovek je na isti način generisao 9,14 gigatona. Tokom 1990, promene u nameni zemlje uzrokovala su ispuštanje 1,45 gigatona ugljenika, dok je 2010. na isti način stvoreno 0,87 gigatona ugljenika.

Ugljen-dioksid se tako iz godine u godinu taloži u atmosferi, tako da je 2009. godine dostigao nivo koji je za 39 odsto viši od vrednosti preindustrijske ere.

5. Plodna zemlja

Granična vrednost zemlje pod usevima – manje od 15 odsto zemlje (bez zemlje pod ledom)

Trenutna vrednost – 11,7

Vrednost pre industrijske revolucije – niska

Granica nije pređena

Trenutno se usevi uzgajaju na oko 16 miliona kvadratnih kilometara. Očekuje se da će se granična vrednost od 15 odsto površine zemlje (ne računajući onu pod ledom) dostići sredinom veka. Naučnici napominju da je najveći problem stvaranje obradive zemlje na mestima gde su rasle tropske šume. Oko polovine tropskih šuma je nestalo upravo na ovaj način zbog čega se širenje obradivog tla smatra vodećim problemom koji izaziva klimatske promene i stvara negativan uticaj na

kruženje vode. Nešto manji problem, sa istim posledicama, jeste širenje urbanih naselja na nekada zelene delove kontinenta, najviše u južnoj Aziji, u Severnoj Americi i pojedinim delovima Evrope.

6. Sveža voda

Globalna čovekova potrošnja vode (u kubnim kilometrima godišnje)

Granična vrednost – 4000

Trenutna vrednost – 2600

Vrednost pre industrijske revolucije – 415

Granica nije pređena

Zahvaljujući čovekovom preusmeravanju mnogih tokova i građenju brana, četvrtina rečnog sistema planete Zemlje više ne stiže do okeana, makar u jednom delu godine. Isušuje se zemljište, izumiru biljke, riba i druge životinje.

Čovek sebi i ostatku živog sveta stvara nekoliko životnih problema: nastaje manjak pijaće vode, nedovoljno je vode za navodnjavanje biljaka, a nedostatak vode utiče i na klimatske promene. Tamo gde stiže znatno manje vode do mora, leta postaju toplija i zime hladnije, a suša vlada čitave godine. Očekuje se da će seča amazonskih šuma smanjiti vlažnost tropske Amerike, a lančano će promeniti i klimu u severnoj hemisferi, uključujući i monsune u Aziji.

7. Koncentracija ozona

Koncentracija stratosferskog ozona (Dobsona)

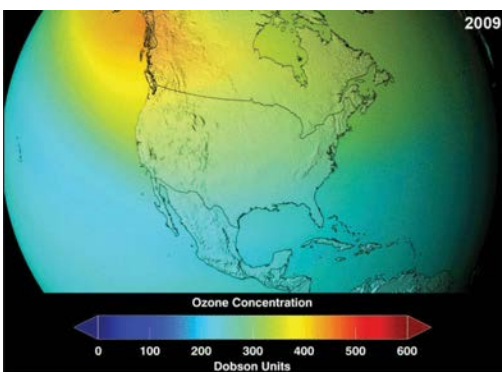
Granična vrednost > 276

Trenutna vrednost – 283

Vrednost pre industrijske revolucije – 290

Dijagnoza u slučaju koncentracije ozona glasi: bezbedna, poboljšava se. Ozonska rupa koja se formirala u stratosferi nad Antarktikom tokom sedamdesetih godina bila je prekretnica u ekološkoj svesti ljudi. U to vreme još nije postojalo razumevanje da hemikalije koje kori-

stimo mogu da nas oštete na jedan tako "udaljeni" način. Zahvaljujući alarmiranju javnosti, reakcija je bila brza: zabranjene su brojne hemikalije koje utiču na uništavanje ozona i naučnici kažu da smo sada bezbedni, ali napominju da opuštanje ne sme biti. Problem je

u tome što globalno otopljanje površine Zemlje čini da stratosfera ostane hladnija i preči otvaranjem nove ozonske rupe nad severnim kontinentima.

8. Atmosferske aerosoli

Ukupna čestična koncentracija u atmosferi

Vrednosti još nisu izmerene

Nije poznato da li je granica pređena

Dok sagoreva ugalj, uništava otpad, pali šume, čovek "obogaćuje" atmosferu sa čađi, sulfatima i drugim vrlo štetnim supstancama. Globalna koncentracija aerosoli je duplo viša nego u vreme pre industrijske revolucije, a mnogi naučnici se slažu da je ova vrsta zagađenja jedna od granica naše planete. Međutim, čitava oblast nije dovoljno ispitana, a ni izmerena. Ukupna koncentracija ovih zagađenja u atmosferi nije poznata, a čak ni njihovo sadejstvo nije potpuno jasno. Na primer, sulfati (koji reflektuju sunčevo zračenje) uzrokuju hlađenje, a čađ (koja ga apsorbira) – zagrevanje.

Uticaj na čovekovo zdravlje mnogo je jasniji: zbog taloženja aerosoli u plućima čoveka milioni ljudi godišnje umru od bolesti povezanih sa bolestima pluća i srca.

9. Hemijsko zagađenje

Koncentracija toksičnih supstanci, teških metala, plastike, radioaktivnog i drugog zagađenja u životnoj sredini

Vrednosti još nisu izmerene

Nije poznato da li je granica pređena

Do sada smo napravili milione različitih hemijskih proizvoda u kojima je oko 100.000 hemijskih komponenti. Kao i atmosferske aerosoli, i hemijska zagađenja pre svega mogu izazvati posledice po zdravlje

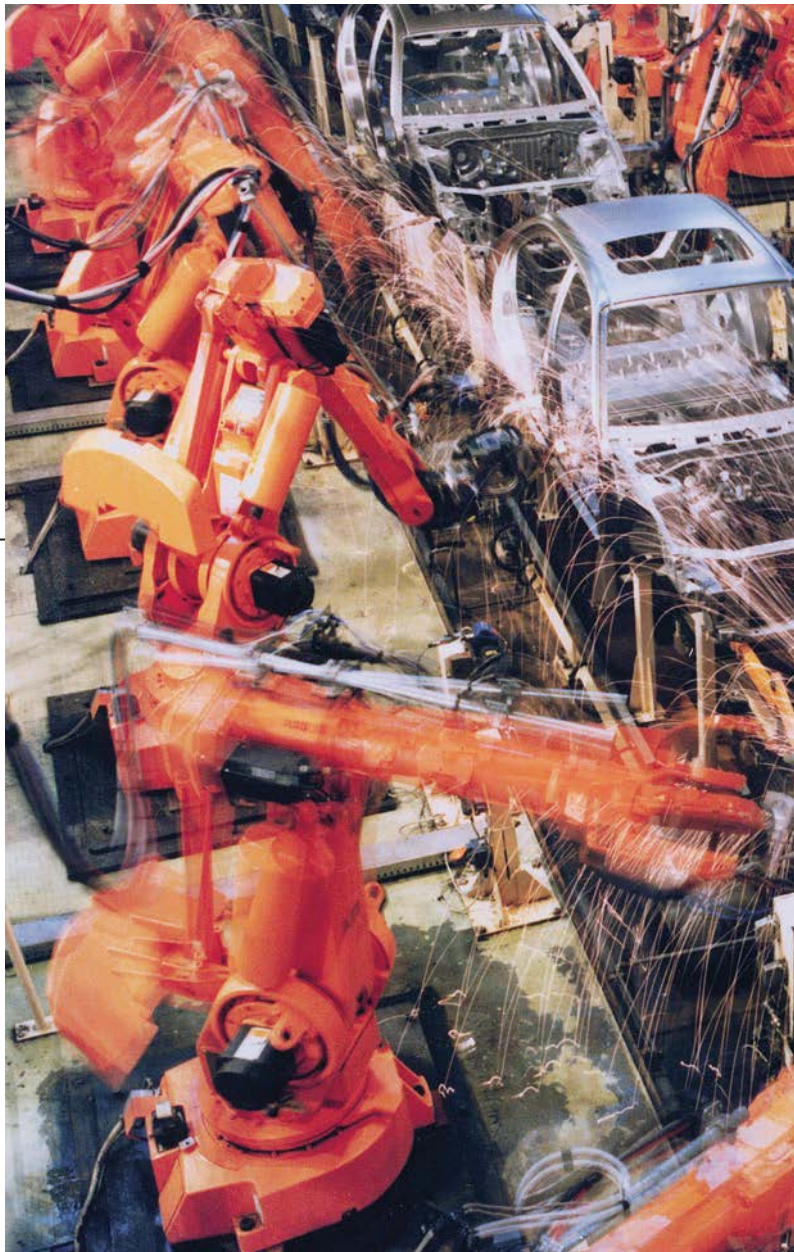
čoveka i živog sveta uopšte. Najopasniji su, smatraju naučnici, teški metali kao što je olovo, zatim organski zagađivači i radioaktivne supstance. Mnoge od njih talože se u tkivima i polako i konstantno truju organizam.

Uticaj mnogih od ovih supstanci još nije ispitan. Neka istraživanja sugerišu da su autizam i hiperaktivnost kod dece uzrokovani upravo izlaganjem visokim koncentracijama nekih hemikalija. No, za sada se sve svodi na mala istraživanja, pa je granicu suviše rano postaviti.

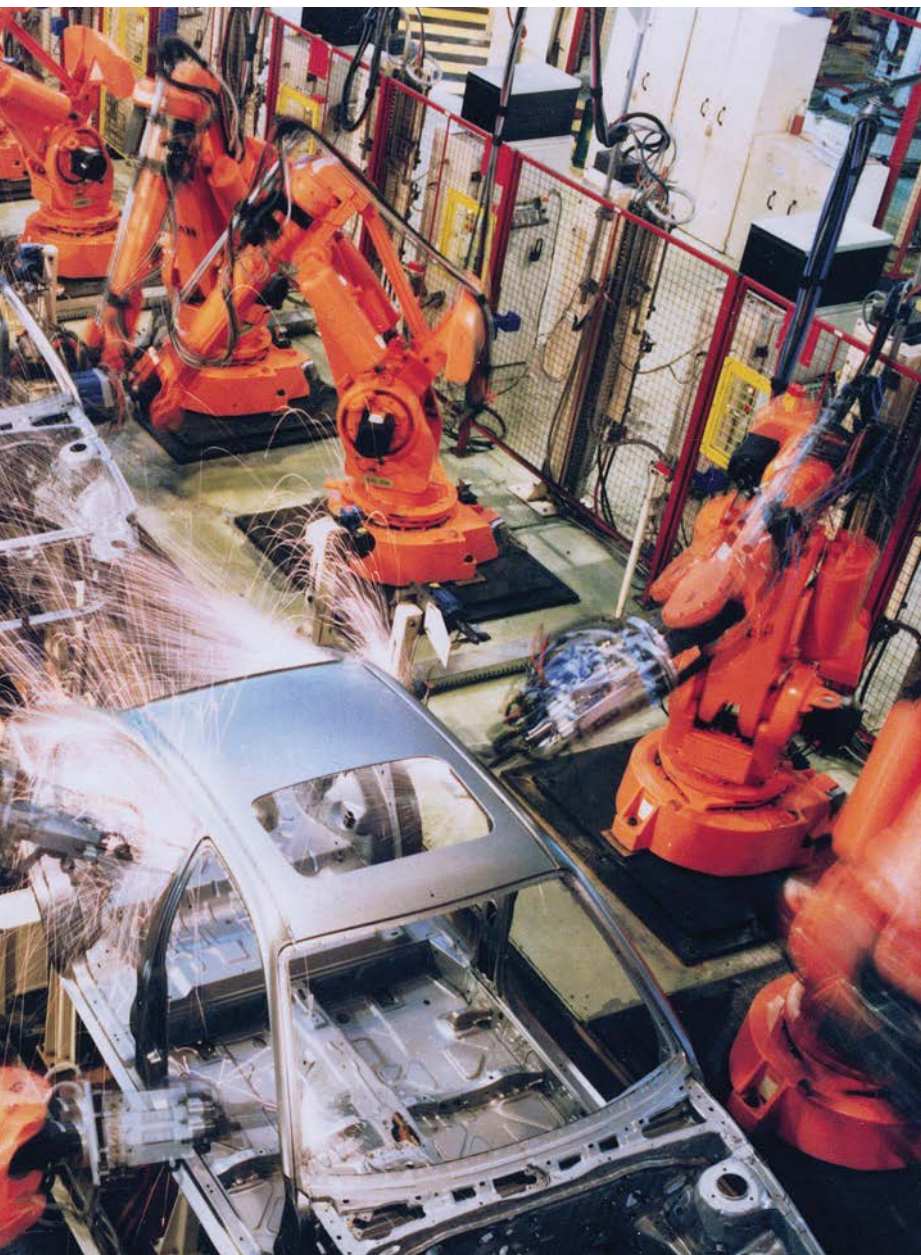
Era industrijskih robota

U Beogradu su počeli “Dani budućnosti”, naučnopopularna manifestacija posvećena robotici koja će trajati do 15. oktobra. Biće to najveći skup robota koji je Srbija dosad videla. U organizaciji Centra za promociju nauke i Elektrotehničkog fakulteta u Beograd su stigli robot ASIMO, humanoidi kao što su ECCE i NAO, ali i brojni industrijski roboti. Povodom ove manifestacije, “Vreme nauke” prenosi tekst iz publikacije “Roboti”, koju je izdao Centar za promociju nauke

G radić Iving Taunšip u Nju Džersiju, pre pola veka. Budi se prolećni dan u jednom od središta američke industrijske moći. Dok se crveni i žuti oblaci nadvijaju preko šume fabričkih dimnjaka i električnih vodova, na ulicama koje vode ka pogonima Dženeral motorsa, kao i svakog jutra, iz polutame praskozorja izvire reka radnika sa žutim šlemovima i metalnim torbicama za užinu.

Međutim, ovo obično radničko jutro sa početka šezdesetih godina postaće jedan od prelomnih trenutaka u tehnološkoj istoriji – sa njim se otvara era koja će u ne tako dalekoj budućnosti promeniti industrijsku proizvodnju. Pred transportnim ulazom u pogone Dženeral motorsove fabrike automobila Inland Fišer Gajd, kroz koji neprekidno prolaze kamioni iz svih krajeva Amerike, zaustavlja se vozilo malo poznatog

UZ FABRIČKU TRAKU: Roboti prave automobile

preduzeća *Unimation* iz Danburija u Konektikatu. Samo retki među inženjerima znaju kakvu mašinu on dovozi i da će na novu traku za live-nje delova prvi put biti ugrađen i jedan – robot.

Tako je, naime, u proleće 1961. godine na automobilsku traku Dženeral motorsa stigao prvi industrijski robot – *Unimate*. Kontrolisala ga je jednostavna elektronika zasnovana na vakuumskim cevima, koju će tek naknadno zameniti tranzistori. *Unimate* je zapravo predstavljao običnu mehaničku ruku, koja je zahvaljujući automatici prvi put mogla da izvrši brojne automatske radnje i to uglavnom one koje su preteške ili suviše opasne za radnike. U fabrici Dženeral motorsa, kojoj je prodat i isporučen prvi prototip, *Unimate* je na traku postavljao usijane livene odlivke delova automobila, što je posao koji je za čoveka pre toga bio izuzetno opasan.

Kao prva mašina koja je zauzela radno mesto na kom je pre toga radio isključivo čovek, *Unimate* će se proslaviti širom sveta. On se jedne večeri pojavljuje i kao gost u široj Amerike popularnom televizijskom šou-programu Džonija Karsona. Uz opšte oduševljenje, *Unimate* u živom programu ubacuje lopticu za golf u šolju, sipa pivo i čak drži dirigentsku palicu. U međuvremenu, nakon Dženeral motorsa, ovog robota do kraja šezdesetih kupuju i drugi automobilske giganti kao što su Krajsler, Ford i Fijat, a uskoro se otvara put i za druge robotske ruke u svim granama industrije. Čini se da će roboti brzo osvojiti svet.

Unimate robota je izmislio američki pronalazač Džordž Devol (1912–2011), koji zapravo nikada nije imao želju da se bavi robotima. No, nakon manje ili više uspeha sa raznim automatima patentiranim tokom Drugog svetskog rata, Devol 1954. razvija i prijavljuje američkom patentnom zavodu Univerzalni automat, sa idejom da napravi mašinu koja će uz jednostavnu automatiku biti u mogućnosti da korisnicima obavlja razne poslove, a ne samo da izvršava isti zadatak kao automat za kafu ili prodaju limenki. Na predlog svoje supruge, novom automatu daje ime *Unimate*, a nakon mnogo čekanja, patent mu biva prihvaćen 1961. godine pod rednim brojem 2.988.237.

U međuvremenu, za njegov izum se interesuje Džozef Engelberger, sa kojim se udružuje u potrazi za finansijama, a zatim i pokreće kompaniju *Unimation* u Konektikatu. Nakon neuspehlikih pokušaja da izum prodaju proizvođačima aviona, Engelberger i Devol uspevaju da ubede Dženeral motors u prednost ovog izuma i prodaju mu prvi *Unimate*.

Nakon uspeha *Unimatea*, počinje era industrijskih robota. Svakako presudan stepenik u njihovom

daljem razvoju predstavljala je pojava takozvane Stenfordske ruke, koja je bila prvi pravi autonomni industrijski robot – automatska ruka sa čak šest stepeni slobode. Ovog robota je na kraju šezdesetih, upravo u vreme kad Amerikanci sleću na Mesec, razvio student mehanike sa Stenforda, Viktor Šejnman.

Godinu dana kasnije Šejnman konstruiše novu Standardnu ruku, koju zatim prodaje Devolovoj i Engelbergerovoj kompaniji *Unimation*. Iz nje se potom razvija industrijski robot Puma. Ipak, Stenfordska ruka ostaje izuzetno dragocen poligon za naučno istraživanje i razvoj industrijske robotike. Zahvaljujući tome, vremenom roboti preuzimaju značajan deo proizvodnje i to, pre svega, na fabričkim trakama. Danas u svetu radi oko milion industrijskih robota.

Stigli “Dani budućnosti”

Beograd, 24. septembar 2012.

Foto: M. Milenković

Najveći festival robota u regionu upravo je počeo u Beogradu predstavljanjem popularnog humanoida, ASIMO robota, koji je tokom svog prvog nastupa u Beogradu igrao, pričao, služio piće, igrao fudbal, peo se uz stepenice i silazio niz njih, trčao i, uopšte, zabavljao publiku.

Nakon svečanog otvaranja manifestacije “Dani budućnosti: Robotika”, koju organizuje Centar za promociju nauke u saradnji sa Elektrotehničkim fakultetom Univerziteta u Beogradu, na sceni Zadužbine “Ilije M. Kolarca” čovekoliki robot pokazao je dosadašnji razvoj robotike. Uz nekoliko predavanja i obraćanja zvaničnika, prikazani su i trenutna dostignuća robotike, saznanja i dileme, ali je ukazano i na budućnost koja dolazi i dokle je stigla ova popularna grana nauke. Uz to, kako se nadaju organizatori, manifestacija je možda privukla i neke mlade ljude da se posvete upravo robotici.

Uz ASIMO robota koji svoje predstave izvodi u Zadužbini “Ilije M. Kolarca”, na manifestaciji koja traje sve do 15. oktobra posetioci će u Galeriji Robne kuće “Beograd” u Knez Mihailovoj 5, videti više od 25 robota iz raznih krajeva sveta.

U bogatom programu, koji obuhvata filmove, predavanja, tribine i radionice, posebno se izdvaja i gostovanje robota NAO i ECCEROBOT-a, kao i raznih drugih primeraka, od usisivača do industrijskih i vojnih. Uz robote, među gostima su i brojni robotičari iz celog sveta.

Vreme nauke je specijalni podlistak nedeljnika Vreme za nauku i tehnologiju koji izlazi poslednjeg četvrtka u mesecu.

Broj 42 objavljen je 27. septembra 2012.

Uređuju: Slobodan Bubnjević i Marija Vidić (Centar za promociju nauke, cpr.rs)
e-mail: vreme@vreme.com
Izdavač: NP Vreme, Beograd, Trg Republike 5
Suorganizator projekta: Institut za fiziku u Beogradu

Vreme nauke je jedan od 88 projekata promocije nauke koje je u 2012. na Javnom pozivu podržao

Još elementarnije, Trivička

Elementarno, Milenkoviću **VREME 1132**

Zanimljivo je da Branka Trivić spočitava Ivanu Milenkoviću nepoznavanje sistema parlamentarne demokratije, a sama ne razume "šta je pisac hteo da kaže". Dakle, Ivan Milenković reaguje na to što su silni, a među njima i Vesna Pešić, Tadića optuživali za kršenje Ustava zbog toga što se nije odrekao funkcije predsednika Demokratske stranke, jer Ustav Srbije kaže da se ne mogu vršiti dve javne funkcije u isto vreme. Da li je ministarski položaj javna funkcija? Da li treba dalje da pojašnjavam? Da li je sada jasno šta je suština Milenkovićevog teksta, kad se sve teorijsko-filozofske konstrukcije ostave po strani? A još zanimljivije mi je to da je Branka Trivić potpuno prenebregnula to što je Vesna Pešić čitavu svoju reakciju na tekst Ivana Milenkovića bazirala na POGREŠNOM citiranju jedne njegove rečenice (dakle, nije se potrudila ni da pročita tekst kako treba, ali je osetila potrebu da reaguje na njega, što je sramno za nekoga kao što je (bila) Vesna Pešić). Prenebregnula je i to koliko je besmisleno to što Vesna Pešić insistira da dobri Toma ne krši Ustav za razliku od diktatora Tadića, iako je svakome ko zna da čita ne pomerajući usne jasno da čin kakav je Nikolićev ne znači apsolutno ništa, jer se njegov uticaj u njegovoj stranci tim činom neće nimalo umanjiti. Ako neko želi da pomene simboliku u ovom kontekstu, mogu samo da mu kažem da je Srbija još mnogo daleko od simbolike. Dakle, sve to prenebregava Branka Trivić i optužuje Ivana Milenkovića za elementarno neznanje. Sve što ja imam da kažem Branki Trivić jeste da je meni

mного elementarnije to što za ministra kulture imam poslastičara, a za njegovog pomoćnika za medije (or whatever) čoveka koji pravi spiskove nepodobnih i na taj se način preporučuje novoj vlasti. Uspešno. Sapienter sat.

Ivan Stanković

Nepisano pravilo

Anatomija jednog "portreta" **VREME 1133**

Vuk Jeremić piše: "Pravila procedure Generalne skupštine UN-a, gde eksplicitno stoji da su samo prva dva šefa države određena protokolom, a da je ostatak liste predmet dogovora i usaglašavanja. Takođe dostavljam i spisak govornika u prethodnih deset godina, gde se jasno vidi da nema automatizma između treće pozicije na listi govornika i nacionalnosti predsednika Generalne skupštine UN-a."

Klasičan primer kako se kao i obično pravi lud. "Dogovorom i usaglašavanjem" poslednje tri godine treći govornik je iz zemlje iz koje je predsednik GS UN-a. Ovo je četvrta godina u nizu da će tako biti. Jasno je da je to postalo nepisano pravilo.

Dražen Živadinović

Dobrodošlica među nas

Anatomija jednog "portreta" **VREME 1133**

Dragi Vuče Jeremiću, ovo je Srbija a u njoj se ne oprašta mladost, uspešnost, sposobnost, a ti imaš i moć. Šta si drugo očekivao nego pljuvanje na najgori način. Da bi te poštovali, moraš da imaš sve atribute koje su ti pripisali. Dobro došao na Balkan i u Srbiju.

Ivana Radivojević

Popularnost ispred zadruga

Napad mokrom loptom **Vreme 1133**

Dorđe Balašević jeste umetnik, vrhunski talentovan tekstopisac. Iza toga ide tačka o njegovim vrhunskim kvalitetima. Da bude jugoslovenski, umesto srpski ili srbijanski, njegovo je pravo izbora. Benigna opaska. Ipak, za lavinu napada na njega po pitanju omalovažavanja Srbije krive su ranije izjave.

Nemam ništa protiv toga da se divi lepoti, kulturi, bogatstvu i junaštvu Hrvata, Slovenaca, Bošnjaka i Crnogoraca.

Imam protiv ako to radi tako što omalovažava Srbiju, ma kakva da je ona. O tome neka priča ovde, a ne okolo.

To je elementarna nekultura.

Pošto zna da će to biti dočekano sa oduševljenjem, on govori "srpskim jezikom koji je iskvarena verzija hrvatskog". Ko ga je uopšte o tome nešto pitao? Nisko, prizemno uvlačenje hrvatskim masama, ali na račun Srbije i njenog jezika. I tako to on često...

Ukoliko nisi zadovoljan stvarima u svojoj porodici, ma kakva ona bila, ne ideš okolo po selu i pljuješ je i ogovaraš. Naročito ne kod onih koji to jedva čekaju i zbog toga ce te ponuditi ručkom sa malo više mesa. To rešavaš u svojoj porodici. Ili stvari popravljáš ili napuštaš kuću.

Stvarno cenim Teofila, ali ovoga puta brani jednog nekulturnog čoveka, talentovanog lika koji se stidi svog oca priprostog seljaka i trudi se da ga što više ismeje, da bi bio popularan ispred zadruga.

İvica Andrić

>> prodaja&pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurir]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997-2012 (br. 334-1103)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do februara 2012. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun - podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

► dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ► telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ► e-mailom na prodaja@vreme.com

MEĐU ZABORAVLJENIM GLASOVIMA JE I
SPISATELJICA KOJA SE POTPISIVALA SA
R. LENIC - ONA JE PISALA, PREMA
VLASTITOJ DEFINICIJI, ZABAVNU
LITERATURU, NA TEMU 'SAVREMENOG
ŽIVOTA U BEOGRADU TRIDESETIH, UGLAVNOM
IZ ŽENSKÉ PERSPEKTIVE. U SVOM ROMANU
'GORDANINE LJUBAVI' ONA PIŠE: "XX VEK
UZDRMAO JE SVE DOSADAŠNJE TEKOVINE LJUDSKE
ZAJEDNICE. DATI OPŠTU SLIKU TOGA, ZNAČI DATI
SLIKU NAČIŠKANU TALASIMA, DAKLE PENU BEZ
JASNOĆE. MENI KAO ŽENI NAJRAZUMLJIVIJA JE
ŽENA, A ONA JE ZAHVAĆENA VRTLOGOM TALASA..."

GLAS (2) ALEKSANDAR ZOGRAF.

"REDOVI KUĆA, ODMERENI PROSTORI IZMEĐU DRVOREDA
I ELEKTRIČNIH 'STUBOVA'; SVE TO ŠTO JE DAVALO UTISAK
NEČEG STVARNOG VRATIO JU JE NATRAG IZ ONIH
STRAŠNIH VARNICA HILJADE PITANJA: ŠTA JE ŽENA, ŠTA
JE ČOVEK; ŠTA ONI JEDNO DRUGOME TREBAJU, DA LI,
SVI ZNAJU ŠTA HOĆE, ŠTA ŽELE, DA LI I ONA TO ZNA?"

"TAKO SMO BLIZU, A IPAK DALEKO OD
BEOGRADSKÉ VREĆE, PAKOSNIH SRCA I
GRAMZIVIH OČIJU. PA IPAK, PORED
BLAGOTVORNOG MIRA, OSEĆAM NEKUTUGU,
DUBOKU NERAZUMLJIVU TUGU. DUŠU, SRCE,
MOZAK; SVAKI MIŠIĆ, SVAKI ŽIVAC, SVAKU
ČELIJU PRITISKA NEKAKAV TERET...
NEŠTO KAO DA ĆE DA SE RASPUKNE I
IZ TOGA, VALJDA; SUZE DA GRUNU..."

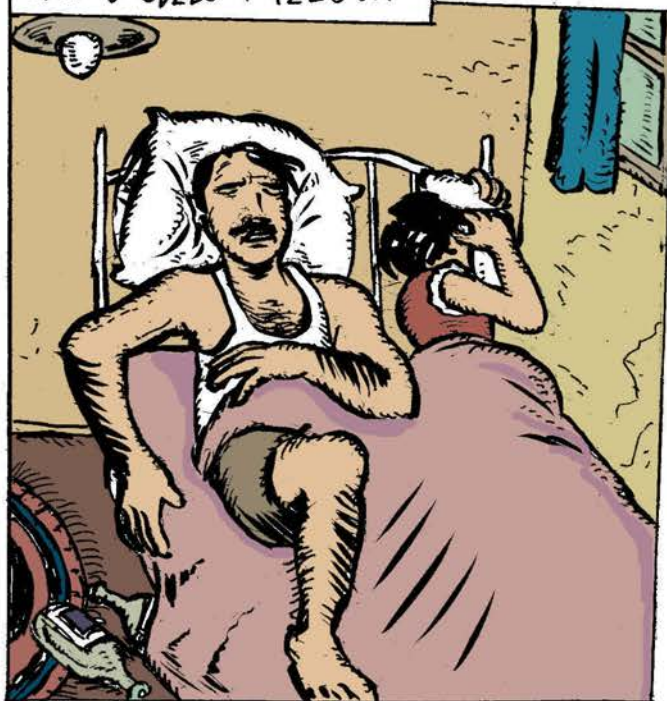
"NAKON PRVOG, NESREĆNOG BRAKA, GORDANA POČINJE DA ŽIVI SA NOVIM POZNANIKOM, MARKOVIĆEM, KOJI JE ZLOSTAVLJA... ZASPALA JE I PROBUDILA SE TEK KAD SE, ON UZ MRMLJANJE, PO POVRATKU IZ KAFANE, SRUČIO U KREKET. MIRISAO JE NA ZNOJ I VINO"...

"OKRENULA SE ZAGNJURUJUĆI NOS U JASTUK -ZAŽELELA JE DA GLASNO VIKNE: 'KAKO JE GADAN ŽIVOT U DVOJE'!"

"OD ZAGUŠLJIVOG VAZDUHA U SOBI OBAMIRALI SU JOJ ŽIVCI KAO OD OTROVA. U STVARI, TO I JESTE BIO OTROV: RASIPAO SE OD MARKOVIĆA, KOLIKO OD POPIJENE RAKIJE I VINA, TOLIKO OD KAFANSKOG VAZDUHA KOJI SE UPIO U ODELO I TELO"...

R. LENIĆ ZAKLJUČUJE: "NARAVNO, NE MISLIM DA SAMO MEĐU MUŠKARCIMA IMA NESAVESNIH I ZLONAMERNIH DUHOVA: TE OSOBINE SE NALAZE MEĐU OBA RODA, ALI MUŠKARAC U NAŠEM DRUŠTVU VŽIVA PRESTIŽ, PA JE ČEŠĆE U MOGUĆNOSTI DA BUDE NAĐMOĆAN!"

Strip preuzet iz kataloga 53. Oktobarskog salona u Beogradu

Oguglavanje

Kako li je ljudima koji svakodnevno prolaze Karlovim mostom, žive sa pogledom na Sagrada familiju ili rade u Versaju? Zasite li se te lepote?

Berkširsko selo Vindzor idealno je da ponudi odgovor na ova pitanja. Od XIV veka, naime, tamošnji seljani imaju to zadovoljstvo da su im komšije niko drugi do članovi engleske kraljevske porodice. Kraljica Elizabeta II, princ Vilijam ili vojvotkinja od Kembridža – Kejt, žive tu iza ćoška. I? Kakvo je uzbuđenje sresti ih?

Preko mosta od Vindzora nalazi se Iton, globalno poznat po vrhunskom koledžu koji vekovima školuje ostrvsku elitu. Deca i profesori na Itonu imaju stroga pravila oblačenja koja se nisu menjala vekovima pa se na nastavu dolazi u crnim sakovima, belim košuljama, a profesori u crnim pelerinama. Sve to čini da se za vreme posete Itonu osetite kao na snimanju Harija Potera. U jednom trenutku pored vas će na biciklu proći profesor za kojim će vijoriti njegova pelerina, a već u sledećem, oko vas će proći grupa učenika posebno odevena za čas fizičkog koji u Itonu podrazumeva kriket.

O bezbednosti kraljevske porodice brine regimenta irskih gardista koji svoje svakodnevne parade u grimiznim tunikama i crnim medvedim kapama održavaju na putu od kasarne do zamka. Smena garde u Vindzoru je najbolje što engleski ceremonijal može da ponudi. Sve je još impresivnije kada se zna da su ove lutke u uniformi daleko od ulickanih šoumena koji paradijaju savršeno sinhronizovanim strojevim korakom. Oni su zastrašujuće sposobni ratnici koji redovno učestvuju u ratnim operacijama širom sveta.

Nedaleko od Vindzora nalazi se Askot na kojem se održava možda i najčuvenija konjička trka na ostrvu. To je vrhunac društvene sezone za sve koji su “nešto” u Britaniji. Kraljica je redovna počasna gošća. Za Askot se oblači izuzetno svečano i ne zna se šta je zabavnije – trka ili šeširi dama na tribinama. Gospoda su za tu priliku odevena u tamne frakove sa sivim pantalonama i prslucima sa cilindrima. Na Askot se – jednostavno – ne dolazi drukčije odeven.

Strancima će se sve ovo čini – nadrealno. Imaće osećaj da su deo filmova, serija ili putopisa o Britaniji koje su gledali i čitali. Sve to u seocetu koje nije veće od užeg centra Beograda. Lokalci su nezainteresovani. Sumnjam da su, jednostavno – oguglali.

Od Vindzorskog zamka polazi aleja oivičena engleskim hrastovima i sa stazicom po sredini koja je jedno od najpopularnijih mesta za šetnju u selu. Staza je u isto vreme popularna među jahačima koji izgledaju kao da namerno ugađaju stereotipnim predstavama o engleskom selu: besprekorno odeveni

foto: Reuters

jašu konje i uživaju u prirodi. Sa obe strane aleje nalazi se šuma iz koje izlaze krda jelena pa cela slika bude toliko pastoralna da vam na trenutke bude teško da u nju poverujete.

“It’s the Doe!”, kaže moj domaćin pokazujući na jednog od trojice jahača. Tada se valja pomeriti u stranu i blago se nakloniti Njegovom kraljevskom veličanstvu Vojvodi od Edinburga, princu Filipu. Nema uzbuđenja. Turisti koji se tu zateknu

često i nisu svesni da je u grupici jahača, iza koje na vrlo diskretnoj razdaljini ide crni “rendž rover” sa pripadnicima Specijalnog odeljenja, zapravo kraljičin muž. To je svakodnevica Vindzora.

Nama, privremenim Vindzorcima, ni odlazak u prodavnicu nije uobičajen. Jedno jutro, tako, izađete po kafu. U povratku primetite grupu ljudi koja stoji i maše zastavama ispred gradske kuće, u kojoj su se, inače, venčali princ od Velsa i vojvotkinja od Kornvola, ali i Elton Džon i njegov partner Dejvid Feriš. Ispred je parkiran “bentli” u boji burgundca na kojem se vijori kraljevska zastava. Ista ona koja se, u tom trenutku, a umesto uobičajenog Junion Džeka, vijori i na zgradi Skupštine opštine Vindzor i time javnosti daje na znanje da je kraljica – u poseti.

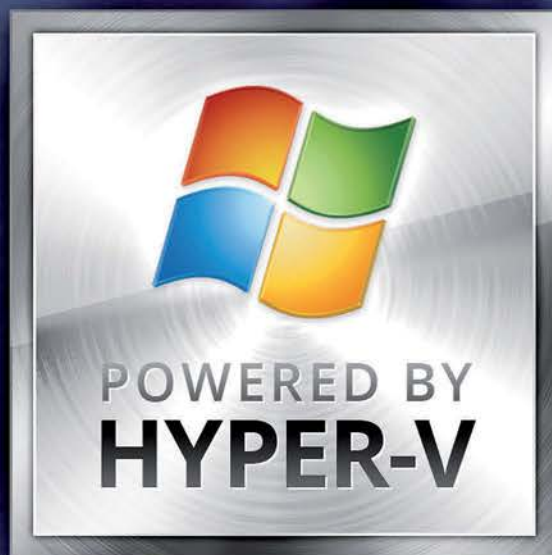
Ispred zgrade postrojani su vojnici svih rodova, deca sa cvećem. Pripadnike obezbeđenja skoro i da ne vidite. U savršenim odelima i obavezanim crnim naočarima diskretno drže situaciju na oku. Pomažu im pripadnici engleskog ekvivalenta naše komunalne policije. Opet – nema nikakvog preterivanja.

Sledećeg trenutka, iz večnice izlazi kraljica. Baš onakva kakva je na televiziji – u kostimu i njemu prikladnom šeširu. Princ Filip ide nekoliko koraka iza nje. Takav je protokol. Deca predaju cveće, vojnici salutiraju. Kraljica prilazi podanicima i razmenjuje ljubaznosti. Prolazi na nekoliko metara od mene. Za to vreme princ Filip i gradonačelnik pričaju – možda o lovu, možda o jahanju... Već u sledećem trenutku niotkuda dolaze dva crna “rovera”, a gospoda u odelima polako prilaze “bentliju” u koji je već ušao kraljevski par i povorka kreće. Hor peva molbu Bogu da mu poživi kraljicu. Kraljičin steg na zgradi zamenjuje zastava Ujedinjenog Kraljevstva i nakon dva minuta sve je gotovo. Ulica izgleda kao da se ništa nije desilo.

Dok uz doručak, svom domaćinu i njegovoj supruzi, prepričavam događaj, zadirkuju me u glas: “Don’t be such a tourist!” Njima je to možda svakodnevica, ali ja ostadoh nekako čudno tužan što nije i meni. Mada, navikao bih sto posto i ja, takva mi je priroda – na sve se naviknem. Oguglam. Po tome sam jako sličan Vindzorcima.

◀
Tibor Jona

NOVO!

HYPER-V SERVERI

**VIRTUELNI WINDOWS SERVER
OD SAMO €35 MESEČNO**

**HYPER-V TEHNOLOGIJA ZA WINDOWS VIRTUELNE PRIVATNE SERVERE
PRUŽA NAJBOLJE PERFORMANSE I POUZDANOST**

KEŠ KREDITI & *Masterata*

KREDITNA KARTICA ZA PLAĆANJE NA RATE BEZ KAMATE*

SPECIJALNA AKCIJA DO 10.10.2012.

KREDITNA KARTICA MASTERATA BEZ NAKNADE ZA MESEČNO
ODRŽAVANJE PRVIH 6 MESECI

JER IGRAMO U ISTOM TIMU

**SOCIETE GENERALE
SRBIJA**

Besplatan poziv na broj

0800 344 344
www.keskrediti.rs

*plaćanje bez kamate i provizije na transakcije na POS terminalima banke Societe Generale Srbija kod trgovaca sa kojima je zaključen ugovor o saradnji. Odobrenje kredita nije uslov za odobrenje kreditne kartice i obrnuto.

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec